

Vertrouwen in de wetenschap

Enquête 2026 – verdiepende inzichten en eerste longitudinale meting

Auteurs

Jelle Slief, Irene Huffnagel, Alexandra Vennekens

September 2026

Foto omslag

Geïnteresseerden bekijken de gedeeltelijke zonsverduistering van 12 augustus 2026 op het dakterras van het NEMO Science Museum. Remko de Waal/ANP

Bijvoorbeeld citeren als:

Rathenau Instituut (2026). Vertrouwen in de wetenschap. Enquête 2026 – verdiepende inzichten en eerste longitudinale meting. (auteurs: Slief, J. H., Huffnagel, I. C., & Vennekens, A.)

Voorwoord

Regelmatig spreken onze onderzoekers voor groepen mensen over vertrouwen in de wetenschap. Ze vragen dan eerst hoe de aanwezigen denken dat het gesteld is met dat vertrouwen. Bijna elke keer, of de groep nu bestaat uit wetenschappers, professionals of studenten, is het sentiment dat het slecht gaat met het vertrouwen. En steevast kunnen wij dan laten zien dat het heel erg meevalt. Wetenschap staat van alle instituties al sinds het begin van onze metingen in 2012 bovenaan.

Zijn onze toehoorders dan voor niks bezorgd? Nee, geopolitieke spanningen zetten samenwerkingsverbanden onder druk en verhoogde defensie-uitgaven leiden wellicht tot een innigere band tussen wetenschap en defensie. Bovendien zijn sommige wetenschappelijke onderwerpen sterk gepolitiseerd geraakt en worden er zorgen geuit rondom academische vrijheid en pluriformiteit in de wetenschap. Daarnaast roept de opkomst van kunstmatige intelligentie vragen op over de kwaliteit van onderzoek.

Een aantal zorgen van de toehoorders zien we ook terugkomen in ons onderzoek onder meer dan vierduizend respondenten. De ondervraagden maken zich bijvoorbeeld zorgen over politieke en commerciële belangen in wetenschappelijk onderzoek. Dat geldt al helemaal als er wetenschappelijke instellingen van buiten Nederland betrokken zijn (met de VS als 'negatief' land). Ook merken we dat vertrouwen in onderzoek naar sommige specifieke thema's zoals klimaatverandering en vaccinaties sterk samenhangt met persoonlijke ideologie.

Naar aanleiding van het vorige onderzoek stelden we extra vragen om te kijken of er gevaar is voor polarisatie tussen de groep mensen met veel vertrouwen en die met weinig vertrouwen. Dat blijkt genuanceerd te liggen. Mensen met veel vertrouwen staan weliswaar vrij negatief tegenover mensen met weinig vertrouwen, maar beide groepen staan open voor een gesprek met de ander.

Nieuw dit jaar is dat we dezelfde mensen als vorig jaar hebben ondervraagd. We blijven deze groep volgen zodat we kunnen zien of individuen van mening veranderen.

Prof. dr. ir. Eefje Cuppen
Directeur Rathenau Instituut

Samenvatting

Sinds 2012 vraagt het Rathenau Instituut periodiek aan een representatieve groep Nederlanders hoeveel vertrouwen zij hebben in de wetenschap en een aantal andere instituties. Voor het eerst hebben we in deze editie (2026) dezelfde groep mensen bevraagd als in de vorige editie (2025). Daardoor kunnen we veranderingen in vertrouwen in de wetenschap binnen dezelfde personen bekijken. Bovendien presenteren we een aantal verdiepende inzichten over waar vertrouwen in de wetenschap mee samenhangt.

Vertrouwen in de wetenschap nog altijd hoog; de meeste mensen veranderen niet veel

Nederlanders geven in 2026 gemiddeld een 7,4 voor hun vertrouwen in de wetenschap. Dat is een lichte daling ten opzichte van 2025, toen het vertrouwen in de wetenschap gemiddeld een 7,5 was. Veruit de meeste mensen zijn tussen 2025 en 2026 weinig veranderd wat betreft vertrouwen in de wetenschap: ruim 80% van de mensen geeft in 2026 hoogstens 1 punt meer of minder voor hun vertrouwen in de wetenschap ten opzichte van 2025. Een relatief kleine groep mensen, 12%, daalt meer dan 1 punt, en 8% van de mensen stijgt meer dan 1 punt. Dit verschil verklaart de lichte daling in het gemiddelde vertrouwen in de wetenschap.

Nog altijd uitgesproken meningen

Het aandeel mensen met een laag vertrouwen in de wetenschap (5 of lager) stijgt voor de tweede meting op rij. Het betreft een lichte stijging, van ongeveer 15% in 2025 naar ongeveer 16% in 2026. Wanneer we langer terugkijken in de tijd zien we dat dit percentage niet uitzonderlijk hoog is: het schommelt sinds 2012 tussen de 10% en 15%.

Het percentage mensen met een heel hoog vertrouwen in de wetenschap (9 of 10) daalt ten opzichte van de vorige meting juist iets, van ongeveer 34% in 2025 naar ongeveer 32% in 2026. Ondanks de lichte daling zien we dat dit percentage uitzonderlijk hoog is wanneer we langer terugkijken in de tijd: tussen 2012 en 2018 lag dit percentage tussen de 10% en 15%.

Het percentage mensen met een gemiddeld tot hoog vertrouwen (6 tot en met 8) is ten opzichte van de vorige meting niet significant veranderd. In 2025 bedroeg dit percentage 51%; in 2026 bedraagt het 52%. Wanneer we langer terugkijken in de tijd zien we dat dit percentage flink gedaald is: tussen 2012 en 2018 lag dit percentage rond de 75%.

Vertrouwen verschilt sterk per thema, de factoren daarachter ook

Hoewel het gemiddelde vertrouwen in de wetenschap nog altijd hoog is, en de meerderheid van de mensen een gemiddeld tot (heel) hoog vertrouwen in de wetenschap heeft, vertelt dit niet het hele verhaal. We zagen in de vorige editie al dat vertrouwen in de wetenschap sterk verschilt per onderzoeksthema. In deze editie zien we bovendien dat voor sommige thema's, zoals klimaatverandering en vaccinaties, vertrouwen in het onderzoek samenhangt met of mensen het thema belangrijk vinden. Met andere woorden, mensen die veel vertrouwen hebben in onderzoek naar die thema's vinden het thema zelf vaak belangrijk, en vice versa. Voor andere thema's, zoals discriminatie en ongelijkheid, zien we dat vertrouwen in het onderzoek in mindere mate samenhangt met het belang van het thema zelf, maar eerder samenhangt met dat mensen het belangrijk vinden dat de wetenschap zich met dat thema bezighoudt.

Het thema gezondheid wijkt sterk af. Liefst 90% van de ondervraagden vindt gezondheid belangrijk en wil dat de wetenschap zich ermee bezighoudt. Toch heeft bijna een derde van de Nederlanders geen of weinig vertrouwen in gezondheidsonderzoek. Waarschijnlijk wordt het verschil tussen belangrijk en vertrouwen veroorzaakt door zorgen over commerciële belangen in gezondheidsonderzoek.

Sommige (beroeps)groepen en landen worden veel meer vertrouwd dan andere

Niet alleen waarover het onderzoek gaat, maar ook wie eraan meewerkt of erover uitspraken doet, is van invloed op het vertrouwen. Zo zagen we in de vorige editie dat bijna twee op drie Nederlanders vertrouwen heeft in de conclusies die wetenschappers trekken op basis van wetenschappelijk onderzoek. Echter, niet alleen wetenschappers doen uitspraken over de uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek. Ook andere (beroeps)groepen, zoals artsen, journalisten, beleidsmakers en burgers trekken weleens conclusies op basis van wetenschappelijk onderzoek. In deze editie zien we dat het vertrouwen dat Nederlanders in die conclusies hebben, sterk verschilt per (beroeps)groep. De conclusies van artsen, wetenschappelijke adviesraden, rechters en advocaten, en docenten worden door tussen de helft en driekwart van de mensen vertrouwd. De conclusies van familie en vrienden, journalisten, beleidsmakers, bedrijven, burgers, activisten, en politici worden door hoogstens een derde van de mensen vertrouwd.

Ook wanneer instellingen uit bepaalde landen meewerken aan onderzoek wordt het onderzoek in meerdere of mindere mate vertrouwd, afhankelijk van om welk land het gaat. Tussen de helft en driekwart van de Nederlanders heeft vertrouwen in onderzoek waaraan instellingen uit Nederland, een ander EU-land, Japan, of Australië hebben meegewerkt. Daarentegen heeft hoogstens een kwart van de

Nederlanders vertrouwen in onderzoek waaraan instellingen uit de VS, India, Zuid-Afrika, Brazilië, China of Rusland hebben meegewerkt.

Psychologische afstand en huishoudinkomen hangen samen met vertrouwen in de wetenschap, opleidingsniveau niet

Niet alleen factoren die met de wetenschap van doen hebben, zoals wie meewerkt of waar het onderzoek over gaat, zijn van invloed op hoeveel vertrouwen mensen hebben in de wetenschap. Er zijn ook persoonlijke factoren – factoren die te maken hebben met de mensen zelf – die verband houden met hoeveel vertrouwen mensen hebben in de wetenschap. Zo zagen we in de vorige editie dat leeftijd, opleidingsniveau, politieke oriëntatie, spiritualiteit en aanraking met de wetenschap samenhangen met vertrouwen in de wetenschap. In deze editie zien we bovendien dat bepaalde vormen van psychologische afstand tot de wetenschap sterk samenhangen met vertrouwen in de wetenschap: het gevoel dat wetenschap een belangrijke rol speelt in de directe (leef)omgeving en het gevoel dat de effecten van de wetenschap pas in de verre toekomst zichtbaar zullen worden, hangen samen met een hoger vertrouwen in de wetenschap. Ook de mate waarin mensen het gevoel hebben rond te kunnen komen van hun totale huishoudinkomen hangt sterk samen met vertrouwen in de wetenschap. Dit is zelfs een betere verklarende factor voor vertrouwen in de wetenschap dan verschillen in opleidingsniveau. Wanneer we de mate waarin mensen het gevoel hebben rond te kunnen komen van hun totale huishoudinkomen meenemen, verdwijnt namelijk het verband tussen opleidingsniveau en vertrouwen in de wetenschap.

Mensen zijn verdeeld over de kansen van AI in de wetenschap

Momenteel zien we een zeer snelle toename van het gebruik van AI in de wetenschap. In 2024 was nog meer dan de helft van de Nederlanders het eens met de stelling dat het gebruik van AI in de wetenschap tot grote doorbraken kan leiden. De verdeeldheid over deze stelling onder Nederlanders is inmiddels toegenomen. In 2026 is nog maar iets meer dan een op drie Nederlanders het eens met de stelling dat het gebruik van AI in de wetenschap tot grote doorbraken kan leiden; zo'n 20% niet. Een derde van de mensen is het niet eens en niet oneens.

Mensen met hoog vertrouwen in de wetenschap zijn vaker affectief gepolariseerd dan mensen met laag vertrouwen in de wetenschap

Hoewel vertrouwen in de wetenschap een belangrijke voorwaarde is voor het vervullen van de maatschappelijke functie van de wetenschap, zit er ook een keerzijde aan een (heel) hoog vertrouwen in de wetenschap. We zien namelijk dat mensen met een (heel) hoog vertrouwen veel vaker affectief gepolariseerd zijn dan mensen met een laag vertrouwen in de wetenschap: bijna 9 op 10 Nederlanders met een heel hoog vertrouwen in de wetenschap (9 of 10) kijken positief naar andere mensen met een vergelijkbaar (hoog) vertrouwen, en juist negatief naar

mensen met een ander (laag) vertrouwen in de wetenschap. Omgekeerd geldt dat in veel mindere mate: slechts 1 op 3 Nederlanders met een laag vertrouwen in de wetenschap kijken positief naar anderen met een vergelijkbaar (laag) vertrouwen in de wetenschap en tegelijkertijd negatief naar mensen met een ander (hoog) vertrouwen in de wetenschap.

Ondanks de sterke mate van polarisatie binnen sommige groepen zien we dat een meerderheid van de mensen, zowel met hoog als met laag vertrouwen in de wetenschap, bereid is om in gesprek te gaan met iemand die andere opvattingen heeft over de wetenschap dan zij.

Inhoud

Voorwoord.....	3
Samenvatting	4
1 Inleiding	9
2 Vertrouwen in de wetenschap anno 2026	12
2.1 Vertrouwen in de wetenschap daalt licht, nog altijd hoger dan andere instituties.....	12
2.2 Verschuivingen in het aandeel mensen met laag, gemiddeld tot hoog en heel hoog vertrouwen	14
2.3 De meeste mensen veranderen niet (zo)	17
2.4 Vinden mensen het belangrijk dat hun vertrouwen in de wetenschap wordt vergroot?.....	21
3 Waar hangt vertrouwen in de wetenschap mee samen?.....	27
3.1 Onderzoeksthema's: belang versus vertrouwen.....	27
3.2 Vertrouwen in wat 'anderen' over wetenschap concluderen....	31
3.3 Vertrouwen in de wetenschap en internationale samenwerking	32
3.4 Gebruik van AI in de wetenschap.....	34
3.5 Persoonlijke factoren die verband houden met vertrouwen in de wetenschap.....	35
3.6 Affectieve polarisatie	44
4 Belangrijkste bevindingen en conclusies	49
5 Literatuurlijst.....	53
Bijlage 1: Onderzoeksopzet en enquête	60
Bijlage 2: Analyse	68
Bijlage 3: Vragenlijst.....	92

1 Inleiding

Wetenschap is een belangrijk en waardevol instrument voor het vergaren van kennis waarmee we de wereld om ons heen beter kunnen begrijpen. Wetenschap vervult ook een belangrijke maatschappelijke functie: het voedt de samenleving, de politiek en de overheid. Daarvoor is de wetenschap afhankelijk van betrokkenheid en draagvlak vanuit de samenleving (Hoger Onderwijs-, Onderzoek- en Wetenschapsbeleid; Brief regering; Inzet op het borgen en versterken van de vrijheid, veiligheid en vertrouwen in de wetenschap, 2025). Met andere woorden: voor het goed functioneren van wetenschap in de samenleving is publiek vertrouwen in de wetenschap essentieel.

Daarom vraagt het Rathenau Instituut sinds 2012 periodiek aan een representatieve steekproef van de Nederlandse bevolking hoeveel vertrouwen zij hebben in de wetenschap. In vorige edities bleek dat dit vertrouwen hoog en stabiel is. Wel zagen we in de vorige editie uit 2025 verschuivingen in de onderliggende verdeling ten opzichte van de meting daarvoor. Zo bleek dat zowel de groep mensen met heel veel als met weinig vertrouwen sterk was gegroeid.

Hieruit blijkt dat vertrouwen in de wetenschap geen vanzelfsprekend gegeven is. Burgers moeten erop kunnen vertrouwen dat wetenschappelijk onderzoek onafhankelijk, transparant en toegankelijk wordt uitgevoerd. Wanneer aan die voorwaarden worden voldaan, draagt wetenschap bij aan een weerbare democratie en een samenleving die in staat is om complexe uitdagingen het hoofd te bieden (Hoger Onderwijs-, Onderzoek- en Wetenschapsbeleid, 2026).

Er is echter veel gaande in en rondom de wetenschap. Zo zijn er signalen dat de academische vrijheid onder druk staat (KNAW, 2025), hebben geopolitieke veranderingen de kijk op het internationale karakter van wetenschap doen veranderen (Rathenau Instituut, 2026a), zullen investeringen in defensieonderzoek toenemen (SEO Economisch Onderzoek, 2025), hebben we te maken met een snelle opmars van het gebruik van AI in de wetenschap (Rathenau Instituut, 2026c), en zijn er zorgen over de repliceerbaarheid en betrouwbaarheid van veel gepubliceerd onderzoek (Bernasco, W., 2025).

Vanwege deze spanningen en ontwikkelingen blijft het relevant om te onderzoeken hoe het staat met het vertrouwen in de wetenschap, en hoe dat beïnvloed wordt. Daarom schenken we in deze editie van het onderzoek onder andere aandacht aan hoe vertrouwen in de wetenschap wordt beïnvloed door internationale samenwerking, aan hoeveel vertrouwen Nederlanders hebben in de conclusies van

verschillende (beroeps)groepen op basis van wetenschappelijk onderzoek, en aan hoe Nederlanders kijken naar het gebruik van AI in de wetenschap. Ook hebben we een aantal nieuwe persoonlijke factoren onderzocht die samenhangen met vertrouwen in de wetenschap: de mate waarin mensen het gevoel hebben rond te kunnen komen van hun huishoudinkomen en de ervaren psychologische afstand tot de wetenschap.

Ook kijken we hoe vertrouwen in de wetenschap op individueel niveau verandert, door dezelfde groep mensen te bevragen als in de vorige editie. Dit doen we in totaal vier jaar lang, met elk jaar een herhaalmeting. Dit geeft ons beter inzicht of veranderingen in het gemiddelde vertrouwen in de wetenschap gepaard gaan met grote onderliggende verschuivingen. We kunnen dan bijvoorbeeld zien of een kleine verandering in het gemiddelde veroorzaakt wordt door veel mensen die een klein beetje veranderen of door een kleine groep die sterk verandert. Bovendien kunnen we met deze onderzoeksopzet onderzoeken welke veranderingen in de levens van mensen of in de maatschappij leiden tot een stijging of daling in het vertrouwen in de wetenschap. In dit rapport tonen we de resultaten van de eerste herhaalmeting.

In de vorige editie van dit onderzoek signaleerden we dat meer mensen een laag of juist heel hoog vertrouwen in de wetenschap hebben dan voorheen. Dat roept vragen op over de maatschappelijke gevolgen van groeiende groepen mensen met een sterk uiteenlopend vertrouwen in de wetenschap. Een van de mogelijke gevolgen kan zijn dat mensen niet alleen inhoudelijk meer verschillen. Er kan ook een gevoelsmatige kloof ontstaan. Die kloof kan gevolgen hebben voor de kwaliteit van het maatschappelijke debat over onderwerpen waarbij de wetenschap een belangrijke input levert, zoals klimaatverandering of gezondheid. Daarom onderzoeken we of Nederlanders positiever kijken naar mensen met een vergelijkbaar vertrouwen in de wetenschap dan naar mensen met een ander vertrouwen in de wetenschap (affectieve polarisatie) en hoe dat samenhangt met het niveau van vertrouwen in de wetenschap. Veel affectieve polarisatie kan leiden tot kampvorming en een verharding van het debat. Daarom onderzoeken we ook of mensen nog met elkaar in gesprek willen over wetenschappelijke onderwerpen.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 beschrijven we hoeveel vertrouwen Nederlanders gemiddeld hebben in de wetenschap anno 2026, ten opzichte van voorgaande jaren, andere instituties en andere landen. We laten zien hoeveel mensen op individueel niveau stijgen of dalen in hun vertrouwen in de wetenschap ten opzichte van vorig jaar. Ook gaan we in op hoeveel mensen het belangrijk vinden dat hun vertrouwen in de wetenschap wordt vergroot, en bij welke groepen dat het geval is.

In hoofdstuk 3 gaan we nader in op de factoren die met vertrouwen in de wetenschap samenhangen. We kijken bijvoorbeeld hoe vertrouwen in de wetenschap verandert als het gaat om verschillende onderzoeksthema's, verschillende groepen die conclusies trekken op basis van wetenschappelijk onderzoek, en instellingen uit verschillende landen die aan onderzoek meewerken. Ook onderzoeken we welke persoonlijke factoren samenhangen met vertrouwen in de wetenschap. Bovendien onderzoeken we affectieve polarisatie over vertrouwen in de wetenschap. We laten zien hoeveel en welke mensen affectief gepolariseerd zijn, en of mensen nog bereid zijn met elkaar in gesprek te gaan over wetenschappelijke onderwerpen.

Tot slot bespreken we in hoofdstuk 4 een aantal overkoepelende conclusies.

2 Vertrouwen in de wetenschap anno 2026

Hoe staat het met het vertrouwen in de wetenschap en andere instituties in Nederland anno 2026? In paragraaf 2.1 laten we zien wat het gemiddelde vertrouwen in de wetenschap van Nederlandse burgers is vergeleken met andere instituties met een maatschappelijk functie, en hoe dit is veranderd ten opzichte van voorgaande edities van dit onderzoek. In paragraaf 2.2 kijken we voorbij het gemiddelde cijfer voor vertrouwen in de wetenschap naar hoe de onderliggende verdeling is veranderd ten opzichte van eerdere metingen. Ook vergelijken we het vertrouwen in de wetenschap in Nederland met andere landen.

We meten in deze editie voor het eerst binnen dezelfde steekproef als in de vorige editie, waardoor we naast veranderingen op populatieniveau nu ook veranderingen op individueel niveau kunnen meten. De resultaten daarvan laten we zien in paragraaf 2.3. In paragraaf 2.4 tonen we hoeveel mensen het belangrijk vinden dat hun vertrouwen in de wetenschap wordt vergroot, en wie dat belangrijk vinden.

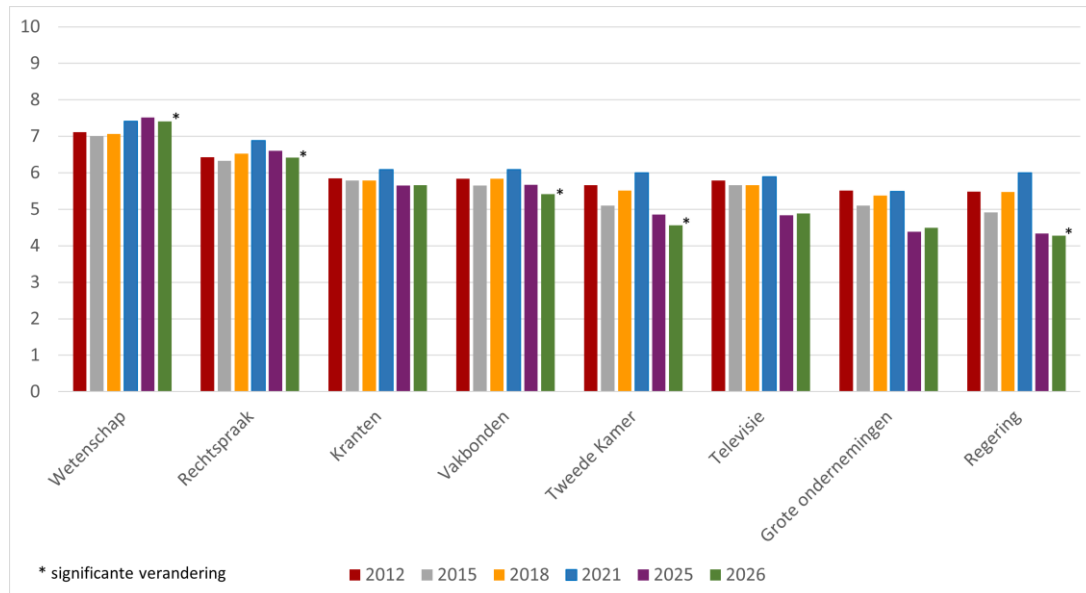
2.1 Vertrouwen in de wetenschap daalt licht, nog altijd hoger dan andere instituties

In onze enquête gaven mensen op een schaal van 1 tot 10 antwoord op de vraag: 'Kunt u aangeven in hoeverre u vertrouwen heeft in de volgende instituties?'. In figuur 1 staat het gemiddelde van de antwoorden weergegeven, inclusief de resultaten van eerdere enquêtes.¹

In 2026 hebben Nederlanders van alle ondervraagde instituties het meeste vertrouwen in de wetenschap. Dit was in alle eerdere edities van dit onderzoek ook het geval. Gemiddeld geven Nederlanders hun vertrouwen in de wetenschap een 7,4. De rechtspraak volgt met een 6,4, en daarna de kranten met een 5,7. Nederlanders geven gemiddeld een onvoldoende voor hun vertrouwen in de vakbonden (5,4), de televisie (4,9), de Tweede Kamer (4,6), grote ondernemingen (4,5) en de regering (4,3).

¹ Voor het berekenen van gemiddelde cijfers voor vertrouwen hebben wij weegfactoren gebruikt, zodat de resultaten representatief zijn voor de Nederlandse bevolking als het gaat om geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, woonregio, migratieachtergrond en stemgedrag. De vragenlijst is uitgezet onder leden van het onderzoekspanel van Kieskompas. Zie bijlage 1, paragraaf 1.2 voor meer informatie.

Figuur 1 Gemiddeld vertrouwen van Nederlanders in instituties

Bron: Rathenau Instituut. Notitie: een asterisk (*) geeft aan dat de verandering in het gemiddelde vertrouwen ten opzichte van de vorige meting in 2025 statistisch significant is.

Het vertrouwen in de wetenschap is licht gedaald ten opzichte van vorig jaar, toen het gemiddelde een 7,5 bedroeg. Voor alle instituties daalde het gemiddelde vertrouwen of veranderde het niet significant. De daling in het vertrouwen in de wetenschap is met 0,1 punt het kleinst. De grootste daling vond plaats in het vertrouwen in de Tweede Kamer, dat met 0,3 punt daalde ten opzichte van 2025. Voor drie instituties, namelijk de kranten, televisie en grote ondernemingen, zien we geen significante verandering in het vertrouwen ten opzichte van vorig jaar.

De lichte daling in het vertrouwen in de wetenschap is ook te zien in de resultaten van langlopend onderzoek van Tilburg University (Centerdata, 2026). In dat onderzoek daalde het vertrouwen in de wetenschap van gemiddeld een 7,3 in 2025 naar een 7,1 in 2026. Uit dat onderzoek blijkt bovendien, in lijn met onze resultaten, dat het gemiddelde vertrouwen in de rechtspraak in Nederland met een 6,4 relatief hoog is, terwijl dat in de media (4,9), de Tweede Kamer (4,9) en de regering (4,6) laag is.

Net als in de vorige editie constateren we dat het vertrouwen in een aantal instituties op het laagste punt is sinds het begin van de meting in 2012. Dat geldt voor de vakbonden, de Tweede Kamer en de regering. Het meest recente Nationaal Kiezersonderzoek constateerde ook dat het vertrouwen in de Tweede Kamer en de regering historisch laag is (Stichting Kiezersonderzoek Nederland, 2026). Ook uit onderzoek van het SCP blijkt dat het vertrouwen in de politiek laag is

(Sociaal en Cultureel Planbureau, 2026). Naar het vertrouwen in vakbonden wordt weinig onderzoek gedaan.

Kader 1 Vertrouwen in het proces of vertrouwen in de uitkomsten?

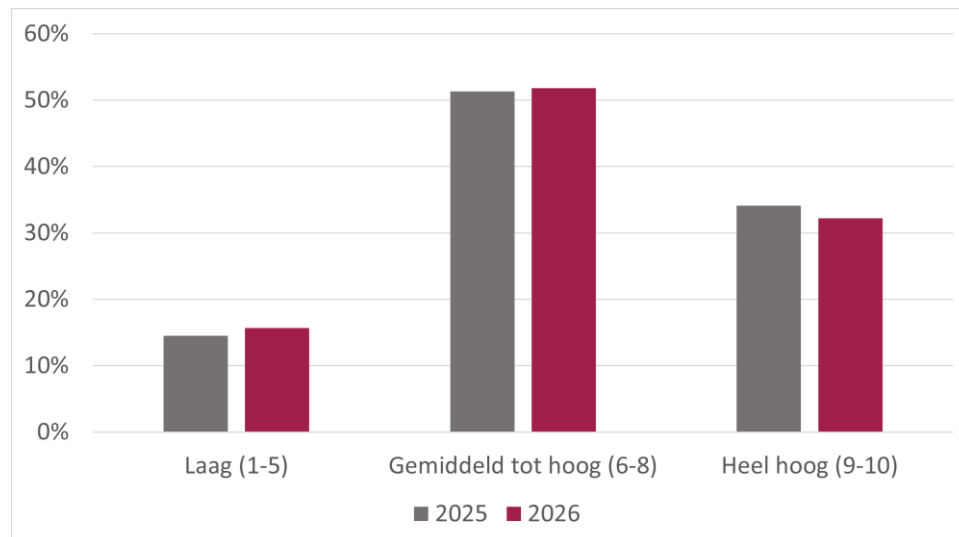
Vertrouwen in de wetenschap kan betrekking hebben op verschillende aspecten van het begrip wetenschap. Bijvoorbeeld: hebben mensen vertrouwen in het wetenschappelijk proces, of in de uitkomsten? In dit onderzoek steken we de hoofdvraag in vanuit het perspectief van vertrouwen in instituties ('Kunt u aangeven in hoeverre u vertrouwen heeft in de volgende instituties?'). We vragen daarnaast ook expliciet naar hoeveel vertrouwen mensen hebben in de wetenschappelijke methode, in wetenschappers en in de conclusies die zij trekken. In de vorige editie zagen we dat mensen daar in het algemeen niet veel onderscheid tussen maken (Rathenau Instituut, 2025). Door middel van vervolgvragen en open vragen proberen we meer inzicht te krijgen in op welk niveau en om welke redenen mensen veel of weinig vertrouwen in de wetenschap hebben.

2.2 Verschuivingen in het aandeel mensen met laag, gemiddeld tot hoog en heel hoog vertrouwen

In de vorige editie van dit onderzoek constateerden we dat de groep mensen met een laag vertrouwen in de wetenschap, een score van 5 of lager, was gegroeid ten opzichte van 2021 (Rathenau Instituut, 2025b). Tegelijkertijd zagen we in de vorige meting ook dat de groep mensen met heel hoog vertrouwen in de wetenschap, een 9 of 10, nog sterker was toegenomen.

In de nieuwste meting zien we net in als de vorige meting een (statistisch significante) stijging in het aandeel mensen met een laag vertrouwen, van ongeveer 15% in 2025 naar ongeveer 16% in 2026 (figuur 2). Het aandeel mensen met heel hoog vertrouwen is in het afgelopen jaar juist licht gedaald, van ongeveer 34% in 2025 naar ongeveer 32% in 2026. Ook dit betreft een statistisch significante verandering. Het aandeel mensen met gemiddeld tot hoog is licht gestegen, van 51% in 2025 naar 52% in 2026 (niet statistisch significant).

Figuur 2 Aandeel mensen met laag, gemiddeld tot hoog en heel hoog vertrouwen in 2025 en 2026

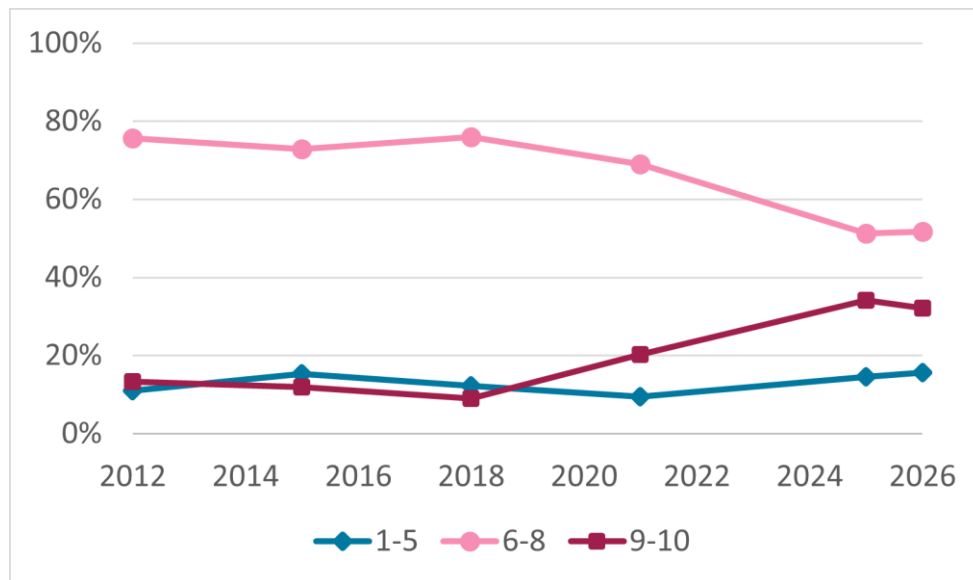

Bron: Rathenau Instituut. Notitie: de veranderingen in de categorieën laag (1-5) en heel hoog (9-10) zijn statistisch significant. De verandering in de categorie gemiddeld tot hoog (6-8) niet.

Figuur 3 toont hoe deze verhoudingen veranderen sinds de eerste meting in 2012. Hoewel het aandeel mensen met een heel hoog vertrouwen iets daalde ten opzichte van de vorige meting, valt op dat dit aandeel sinds 2018 flink gestegen is. Tussen 2012 en 2018 lag het aandeel hele hoge cijfers nog tussen de 10 en 15%. Vanaf 2018 steeg dit snel, naar ruim boven de 30% in 2025 en 2026. Het aandeel gematigd hoge cijfers, tussen de 6 en 8, daalde vanaf 2018 juist sterk, van bijna 75% naar net iets meer dan de helft. Het aandeel lage cijfers is sinds 2021 toegenomen, en ligt in 2026 met 16% op het hoogst gemeten punt tot nu toe. Dit aandeel tussen 2012 en 2018 al consistent tussen de 10 en 15%, en was in 2015 met 15% ook relatief hoog.

De grootste verschuiving in de afgelopen vijftien jaar lijkt vooral te zijn dat het aandeel mensen met gematigd hoge cijfers, tussen de 6 en 8, flink is afgenomen, en de groep mensen met een heel hoog vertrouwen in de wetenschap juist sterk is toegenomen. Hiermee zijn de percentages mensen met laag (1-5) en heel hoog (9-10) vertrouwen vanaf 2021 sterk uit elkaar gegroeid, terwijl die percentages tussen 2012 en 2018 nog heel dicht bij elkaar lagen.

Figuur 3 Tijdreeks van het aandeel mensen met een laag (1-5), gemiddeld tot hoog (6-8) en heel hoog (9-10) vertrouwen

Bron: Rathenau Instituut

2.2.1 Internationale vergelijking

Bijna 85% van de Nederlanders heeft een hoog of heel hoog vertrouwen in de wetenschap. Dit percentage is nauwelijks veranderd in een jaar tijd. In deze paragraaf beschrijven we, voor zover mogelijk, hoe dit vergelijkt met andere landen.

Directe vergelijkingen zijn vaak moeilijk te maken door verschillen in vraagstelling en onderzoeksmethodiek. Toch zijn er in het afgelopen jaar een aantal studies gepubliceerd die een indicatie geven waardoor we kunnen kijken of we vergelijkbare trends zien in andere landen. In de VS, Zweden en Duitsland wordt jaarlijks gemeten hoeveel vertrouwen inwoners van die landen hebben in verschillende aspecten van de wetenschap.

Uit die onderzoeken blijkt dat vertrouwen in de wetenschap of in wetenschappers net als in Nederland op andere plekken over het algemeen ook vrij hoog is, en van jaar tot jaar weinig verandert. Zo was het percentage mensen dat vertrouwen heeft dat wetenschappers het beste voor hebben met de samenleving in de VS 77% in 2025, ten opzichte van 76% in 2024 (Pew Research Center, 2026). In Zweden was het percentage mensen met veel vertrouwen in wetenschappers 87% in 2025, ten opzichte van 86% in 2024 (Vetenskap & Allmänhet, 2026). In Duitsland was het percentage mensen met (zeer) hoog vertrouwen in de wetenschap en onderzoek met 54% in 2025, ten opzichte van 55% in 2024 (Wissenschaft Im Dialog, 2026).

In 2025 werd een grote internationale vergelijking tussen 68 landen gepubliceerd over vertrouwen in wetenschappers. Ook daaruit bleek dat het gemiddelde vertrouwen in wetenschappers wereldwijd, in alle 68 onderzochte landen, hoog is (Cologna et al., 2025). Het gemiddelde vertrouwen in wetenschappers in Nederland was met 3,51 op een schaal van 1 tot 5 iets lager dan in Spanje (3,90), het Verenigd Koninkrijk (3,84), Zweden (3,78), Denemarken (3,77), Finland (3,68), België (3,54) en Noorwegen (3,52), maar hoger dan in Duitsland (3,49), Zwitserland (3,45), Frankrijk (3,43), en Italië (3,38). Vergelijkingen met landen buiten Europa werden bemoeilijkt door vertalingen van de vragenlijst, grote cultuurverschillen en mogelijke steekproefverschillen.²

In de studie worden niet veel eenduidige verklaringen gevonden voor de relatief kleine verschillen in het gemiddelde vertrouwen in wetenschappers tussen landen. Een opvallende vondst uit het onderzoek is wel dat in sommige landen mensen met een rechtse politieke oriëntatie gemiddeld minder vertrouwen hebben in wetenschappers, terwijl in andere landen juist mensen met een linkse politieke oriëntatie gemiddeld minder vertrouwen hebben in wetenschappers (Cologna et al., 2025). Daaruit concluderen de auteurs dat de houding van politieke leiders ten opzichte van wetenschappers mogelijk de houding van mensen ten opzichte van wetenschappers sturen. Mogelijk komen de verschillen tussen de Europese landen voor een deel doordat politieke stemmen die sceptisch zijn ten opzichte van de wetenschap in verschillende mate aanwezig zijn in verschillende Europese landen.

2.3 De meeste mensen veranderen niet (zo)

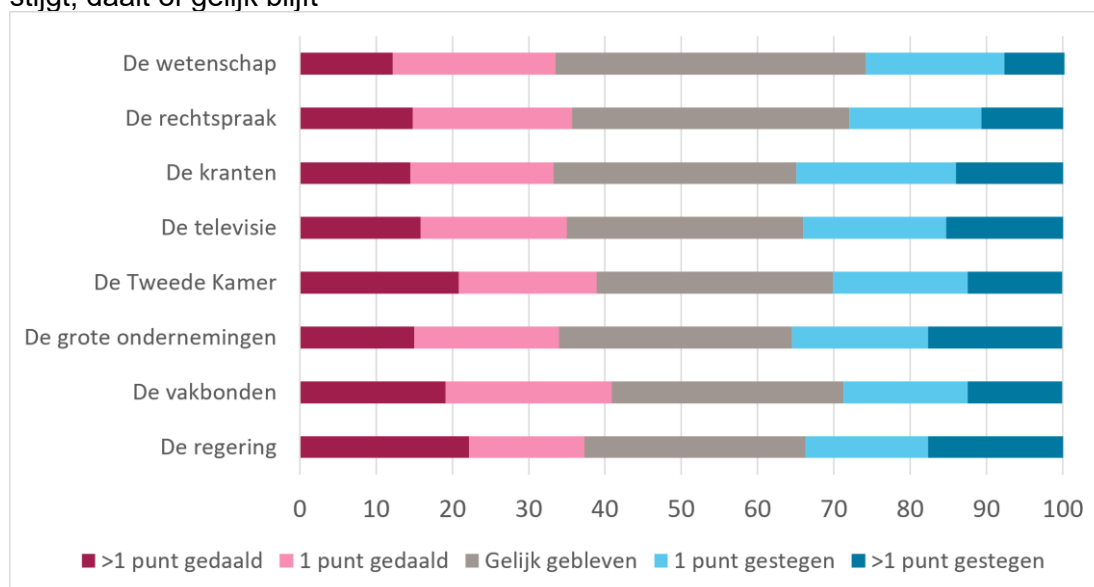
Voor het eerst hebben we in deze editie een herhaalmeting uitgevoerd bij dezelfde steekproef als de vorige editie. Dat wil zeggen, we hebben onze vragenlijst voorgelegd aan dezelfde mensen. Dat stelt ons in staat om, naast veranderingen op populatieniveau, ook veranderingen op individueel niveau te bekijken. Dit is de tweede meting uit een reeks van in totaal vier metingen.

Figuur 4 toont voor elk van de ondervraagde instituties welk percentage van de mensen ten opzichte van de vorige editie is gedaald, gestegen of gelijk is gebleven in hun vertrouwen. Zo'n 41% van de mensen geeft in 2026 precies hetzelfde cijfer voor hun vertrouwen in de wetenschap als in 2025. Voor de andere instituties is dat aandeel iets kleiner, variërend van 29% (de regering) tot 36% (de rechtspraak). We

² De auteurs merkten bijvoorbeeld op dat relatief hoogopgeleide en welvarende mensen mogelijk oververtegenwoordigd zijn in de steekproeven van niet-Westerse landen (Cologna et al., 2025).

zien geen sterke correlaties³ tussen individuele veranderingen in vertrouwen in de wetenschap en individuele veranderingen in vertrouwen in andere instituties. Dat wil zeggen dat de individuele veranderingen in vertrouwen in de wetenschap niet sterk samenhangen met een algehele afname in institutioneel vertrouwen.

Figuur 4 Vertrouwen in instituties: het aandeel mensen dat tussen 2025 en 2026 stijgt, daalt of gelijk blijft

Bron: Rathenau Instituut

Een vergelijkbaar percentage als het aandeel mensen dat precies hetzelfde cijfer geeft, 39%, geeft hoogstens 1 punt meer of minder hun vertrouwen in de wetenschap in 2026 ten opzichte van 2025. Dit is relevant, omdat de kans groot is dat kleine veranderingen, van maximaal 1 punt ten opzichte van vorig jaar, geen significante onderliggende veranderingen in vertrouwen in de wetenschap weerspiegelen.⁴ Het is immers niet verrassend dat mensen een jaar later niet exact hetzelfde cijfer invullen, zelfs als de onderliggende houding niet veranderd is.

³ Variërend van $p=0,1$ voor de correlatie tussen individuele veranderingen in vertrouwen in de regering en de wetenschap, tot $p=0,3$ voor de correlatie tussen individuele veranderingen in vertrouwen in de rechtspraak en de wetenschap.

⁴ Zie paragraaf 2.1 in bijlage 2 voor uitgebreide toelichting.

Kader 2 Populatie­niveau versus individueel niveau

In dit rapport bekijken we veranderingen op twee verschillende niveaus: op populatieniveau en op individueel niveau. Bij vergelijkingen op populatieniveau vragen we bijvoorbeeld: hoe groot is het *gemiddelde* vertrouwen in de wetenschap van alle Nederlanders, en hoe verandert dit over tijd? Vergelijkingen op populatieniveau doen we door telkens nieuwe mensen te vragen. Daarbij zorgen we ervoor dat deze mensen samen een afspiegeling van de Nederlandse samenleving vormen. Zo is bijvoorbeeld het aandeel mannen en vrouwen elke meting ongeveer gelijk, en is de verhouding van mensen met een hoog en laag opleidingsniveau vergelijkbaar met de samenleving. Hierdoor kunnen we zien hoe het gemiddelde vertrouwen in de wetenschap onder Nederlanders verandert in de tijd zonder iedereen in de samenleving te hoeven vragen, maar hebben we geen informatie over hoe individuele mensen veranderen in de tijd.

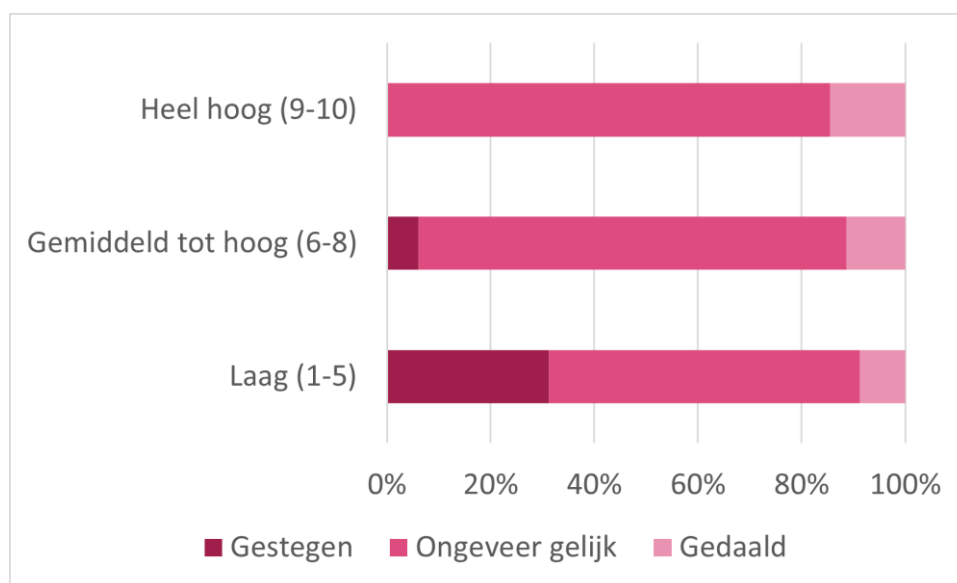
Bij vergelijkingen op individueel niveau stellen wij de vraag: hoe is het vertrouwen in de wetenschap van één iemand ten opzichte van het jaar daarvoor veranderd? Bijvoorbeeld, geeft iemand dit jaar een hoger of een lager cijfer voor vertrouwen in de wetenschap dan vorig jaar? Dat doen we niet door steeds nieuwe mensen te vragen, maar door dezelfde groep personen meerdere keren op rij te benaderen. Zo kunnen we naast veranderingen op populatieniveau ook zien hoeveel *individuele* mensen stijgen of dalen. Daarmee stellen we onze lens als het ware op een ander niveau scherp. Dit geeft waardevolle informatie, omdat we bijvoorbeeld beter kunnen zien wat er achter veranderingen op populatieniveau schuilt. Zo kan een kleine daling van het gemiddelde op populatieniveau gepaard gaan met heel veel mensen die een klein beetje zijn gedaald, of zijn juist met een paar mensen die heel sterk zijn gedaald. Of, misschien stijgen en dalen heel veel mensen tegelijk in hun vertrouwen in de wetenschap, maar middelen die veranderingen zich op populatieniveau precies uit. Bovendien kunnen we, zodra we meer meetpunten hebben, ook meer inzicht krijgen in de individuele mechanismen die onder (veranderingen in) vertrouwen in de wetenschap liggen.

Zo bekeken blijkt dat de meeste mensen niet sterk zijn veranderd in hun vertrouwen in de wetenschap: vier uit vijf mensen (80%) geeft in 2026 dezelfde score of 1 punt meer of minder voor hun vertrouwen in de wetenschap ten opzichte van het jaar daarvoor. Daarmee zien we voor het eerst dat de stabiliteit in het gemiddelde vertrouwen in de wetenschap die we al langer op populatieniveau constateren ook

op individueel niveau van toepassing is. De geringe daling in het gemiddelde vertrouwen in de wetenschap ten opzichte van 2025 gaat dus niet gepaard met grote onderliggende verschuivingen, maar is te verklaren aan de hand van een relatief geringe groep mensen, 12%, die een substantieel lager cijfer geeft (ten minste twee punten minder) voor hun vertrouwen in de wetenschap ten opzichte van het afgelopen jaar. Daarnaast gaf 8% van de mensen een substantieel hoger cijfer (ten minste twee punten meer) voor hun vertrouwen in de wetenschap dan vorig jaar.

De veranderingen die we zien ten opzichte van vorig jaar zijn niet heel groot, mede omdat het meetinterval (één jaar) relatief klein is. Door nog ten minste twee herhaalmetingen uit te voeren de komende jaren hopen we nog beter zicht te krijgen op hoe vertrouwen in de wetenschap verandert.⁵

Figuur 5 Aandeel mensen dat tussen 2025 en 2026 stijgt, daalt of ongeveer gelijk blijft in vertrouwen in de wetenschap, naar niveau van vertrouwen in de wetenschap in 2025

Bron: Rathenau Instituut. Notitie: 'Gestegen' en 'Gedaald' betekent 2 punten of meer (op een schaal van 1 tot 10). 'Ongeveer gelijk' betekent een stijging of daling van maximaal 1 punt.

Figuur 5 toont welk percentage mensen met een laag, gemiddeld tot hoog en heel hoog vertrouwen in de wetenschap in 2025 is veranderd. In de figuur zien we dat de groep mensen met een laag (5 of minder) vertrouwen in de wetenschap relatief veranderlijk is: slechts 60% van de mensen die in 2025 een laag vertrouwen in de wetenschap hadden, bleef ongeveer gelijk in 2026. In de gehele steekproef is dat 80%. Ruim 30% van de mensen die in 2025 een laag vertrouwen in de wetenschap

⁵ Zie paragraaf 1.1 in bijlage 1 voor de onderzoeksopzet.

hadden, zijn in hun vertrouwen gestegen. Dat is relatief veel vaker dan de 9% van de mensen die in de gehele steekproef in hun vertrouwen stegen. Mensen met een laag vertrouwen daalden relatief ook iets minder vaak in hun vertrouwen: 9%, ten opzichte van 12% in de steekproef. Dat het gemiddelde vertrouwen in de wetenschap toch licht gedaald is ten opzichte van de vorige meting komt doordat deze groep relatief klein is (16% van de Nederlanders).

Mensen met een heel hoog (9 of 10) vertrouwen in de wetenschap in 2025 waren het meest stabiel: 85% van hen bleef ongeveer gelijk in hun vertrouwen in de wetenschap. Dat is iets vaker dan in de gehele steekproef (80%). De overige 15% van hen heeft in 2026 een substantieel lager vertrouwen in de wetenschap dan in 2025. Dit is iets meer dan de 12% in de gehele steekproef. Daarentegen kon niemand in deze groep meer dan 1 punt stijgen in hun vertrouwen in de wetenschap. Van de mensen met een gemiddeld tot hoog (6-8) vertrouwen in de wetenschap in 2025 bleef 83% ongeveer gelijk, terwijl 11% daalde en 6% steeg.

Verder zien we dat mensen die zichzelf als meer links identificeren op het politieke spectrum, mensen met meer wetenschappelijke feitenkennis, mensen met een hoger opleidingsniveau⁶, mensen die jonger zijn, en mensen die vaker met wetenschap in aanraking komen via programma's of tijdschriften vaker zijn gestegen in hun vertrouwen in de wetenschap. Mensen die zichzelf zien als politiek meer rechts, mensen met minder wetenschappelijke feitenkennis, mensen met een lager opleidingsniveau, ouderen, en mensen die minder vaak met wetenschap in aanraking komen, daalden juist vaker in hun vertrouwen in de wetenschap.

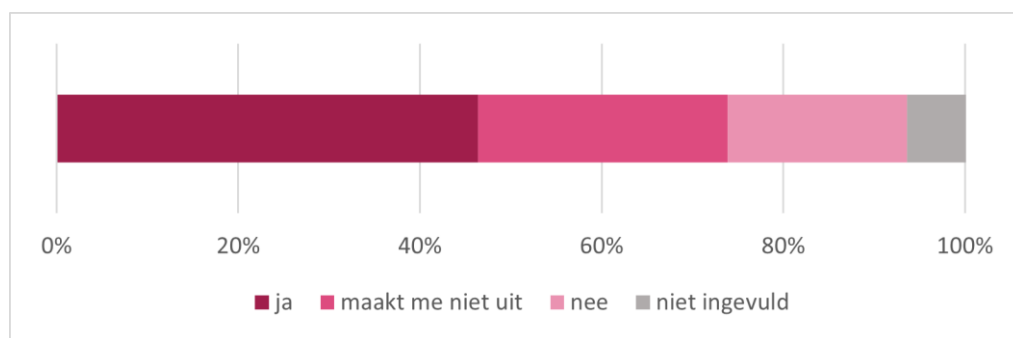
2.4 Vinden mensen het belangrijk dat hun vertrouwen in de wetenschap wordt vergroot?

De vorige paragrafen tonen hoeveel mensen veel of weinig vertrouwen in de wetenschap hebben. Maar in hoeverre zijn deze mensen eigenlijk tevreden met hun eigen niveau van vertrouwen in de wetenschap? En stel dat iemand het vertrouwen in de wetenschap zou willen vergroten, in hoeverre vinden mensen dat zelf belangrijk? Om deze vragen te beantwoorden hebben we mensen de volgende vraag gesteld: 'Vindt u het belangrijk dat uw vertrouwen in de wetenschap wordt vergroot?'.

⁶ Uit een analyse van het CBS uit 2021 bleek dat de indeling laag-, middelbaar en hoogopgeleid een beter onderscheidend vermogen heeft dan een indeling naar praktisch en theoretisch opgeleid (Pleijers, A. & de Vries, R., 2021). Daarom hanteren we in dit rapport de indeling laag-, middelbaar en hoogopgeleid.

Figuur 6 toont hoeveel mensen het belangrijk vinden dat hun vertrouwen in de wetenschap wordt vergroot. In totaal vindt bijna de helft van de mensen, 46%, het belangrijk dat hun vertrouwen in de wetenschap wordt vergroot. Nog eens bijna een derde van de mensen, 28%, staat er neutraal tegenover. Verder vindt 20% van de mensen het niet belangrijk dat hun vertrouwen in de wetenschap wordt vergroot, en 7%⁷ van de mensen weet het niet of heeft de vraag niet ingevuld.

Figuur 6 'Vindt u het belangrijk dat uw vertrouwen in de wetenschap wordt vergroot?'

Bron: Rathenau Instituut

Of mensen het belangrijk vinden dat hun vertrouwen in de wetenschap wordt vergroot, hangt niet samen met hun niveau van vertrouwen in de wetenschap.⁸ Met andere woorden, mensen met een hoog en laag vertrouwen vinden het ongeveer even vaak (niet) belangrijk dat hun vertrouwen in de wetenschap (verder) wordt vergroot. De belangrijkste voorspellende factor voor of mensen het wel of niet belangrijk vinden dat hun vertrouwen in de wetenschap wordt vergroot, is opleidingsniveau. Mensen met een lager opleidingsniveau vinden het vaker belangrijk dat hun vertrouwen in de wetenschap wordt vergroot. Andere significante voorspellers voor of mensen het belangrijk vinden dat hun vertrouwen in de wetenschap wordt vergroot, zijn meer temporele afstand tot de wetenschap⁹, minder sociale afstand¹⁰, vaker programma's kijken of luisteren over wetenschap, en meer wetenschappelijke feitenkennis.

⁷ Totaal somt niet op tot exact 100% vanwege afronding.

⁸ Op basis van lineaire regressie met variabelen vertrouwen in de wetenschap en andere correctiefactoren. Zie paragraaf 2.1.3 in bijlage 2 voor meer informatie.

⁹ Temporele afstand is het gevoel dat wetenschap iets is dat zich met verre toekomst bezighoudt, en geen merkbare effecten heeft in het nu. Zie ook paragraaf 3.5.1.

¹⁰ Sociale afstand is het gevoel dat wetenschapper zijn of met wetenschappers in contact komen buiten bereik ligt. Zie ook paragraaf 3.5.1.

2.4.1 Wat is er nodig voor het vergroten van vertrouwen in de wetenschap?

Aan de mensen die aangaven het belangrijk te vinden dat hun vertrouwen in de wetenschap wordt vergroot, hebben we de volgende open vervolgvraag gesteld: 'Wat is er nodig om uw vertrouwen in de wetenschap te vergroten?'. Figuur 7 toont een overzicht van de meest genoemde termen.¹¹

Figuur 7 Meest genoemde woorden in open antwoorden op de vraag 'Wat is er nodig om uw vertrouwen in de wetenschap te vergroten?'

Bron: Rathenau Instituut. Notitie: mensen konden hele zinnen opschrijven. De woordwolk laat zien welke zelfstandige naamwoorden het vaakst genoemd zijn door respondenten als onderdeel van hun antwoorden. De grootte van het woord is evenredig met de frequentie van het woord. In totaal zijn er 1727 antwoorden gegeven op de vraag. Gelijksortige termen zijn samengevoegd, bijvoorbeeld onafhankelijkheid en onafhankelijke, geld en financiering, uitkomst en uitkomsten, desinformatie en nepnieuws, artikelen en studies, overheid en regering, en (onderzoeks)resultaten en uitkomsten en bevindingen. Een aantal veelgenoemde woorden zijn niet getoond, zoals wetenschap, onderzoek, vertrouwen, en mensen.

Onafhankelijkheid, neutraliteit en objectiviteit

Zoals te zien in figuur 7 is 'politiek' de term die het vaakst terugkomt. Ongeveer 8% van de 1727 open antwoorden bevatten deze term of een variatie erop. Er zijn verschillende categorieën te onderscheiden in deze antwoorden. Enerzijds zijn er mensen die zeggen dat de wetenschap meer los van de politiek moet komen te staan. Sommige mensen zeggen dat de politiek zich niet met de wetenschap moet bemoeien ('Geen bemoeienis vanuit de politiek'), terwijl anderen juist vinden dat het de wetenschap, wetenschappers of wetenschappelijke instituten zijn die zich te politiek en niet onafhankelijk of feitelijk genoeg opstellen ('Ik vind het vooral belangrijk dat de wetenschap doet waarvoor het bedoeld is (namelijk kennis

¹¹ Vaakst genoemde zelfstandig naamwoorden, exclusief woorden als wetenschap, onderzoek, en vertrouwen. Antwoorden kunnen meerdere termen tegelijkertijd bevatten.

vergroten) en dat dit gebeurt zonder politieke kleur.'). Sommige mensen noemen daarbij expliciet dat ze vinden dat de wetenschap (te) links georiënteerd is.

Sommige mensen vinden dat er in beide richtingen meer afstand moet komen:

'Voor mij zou het helpen als onafhankelijkheid en neutraliteit explicieter en beter worden geborgd. Dat vraagt om kritisch te kijken naar de wijze van financiering transparantie over belangen en een grotere afstand tussen wetenschap en politiek.'

Anderzijds zijn er ook mensen die zeggen dat de politiek beter naar de wetenschap moet luisteren en dat wetenschappelijke inzichten meer door de politiek ingezet zouden moeten worden:

'De politiek zou bijna verplicht moeten zijn om beleid te maken op basis van wetenschappelijk onderzoek. Denk bijvoorbeeld aan onderwerpen zoals migratie de hypotheekrenteaftrek en het toeslagenstelsel. Experts delen hierover heel helder wat de beste manier is om met deze onderwerpen om te gaan!'

Daarbij vinden sommige mensen ook dat de politiek de wetenschap explicieter zou moeten ondersteunen, of minder zou moeten ondermijnen. Opvallend is bovendien dat termen als 'waarheid', 'feiten', en 'objectief' daarbij ook vaak terugkomen: veel mensen vinden dat de wetenschap zich met name met een objectieve waarheid bezighoudt of zou moeten houden, die buiten de politieke realiteit staat. Daarbij vinden mensen het ongepast dat (de) politiek zich mengt in die waarheidsvinding, maar zou die de politiek wel kunnen of moeten sturen. Met andere woorden: veel mensen lijken het idee te hebben dat er een objectieve waarheid bestaat waar wetenschappers het over eens kunnen worden zolang (de) politiek zich maar niet in het proces mengt, van buitenaf of van binnenuit.

Mensen die zich zorgen maken over politieke inmenging noemen ook vaak andere vormen van inmenging. Termen als (commerciële) belangen, geld, financiering, eerlijkheid, openheid, transparantie, duidelijkheid, en onafhankelijkheid zijn termen die veel in samenhang genoemd worden. Als voorbeeld wordt 'big pharma' een aantal keer aangehaald. Met andere woorden, wanneer mensen het idee hebben dat er belangen meespelen in onderzoek of wetenschap, of dat nou politieke of commerciële belangen zijn, dan daalt het vertrouwen. Dit zien we ook sterk terugkomen in eerder onderzoek (Rathenau Instituut, 2018, 2021a).

Financiering

Wanneer mensen geld noemen gaat het niet enkel om commerciële belangen. Er zijn ook veel mensen die pleiten voor meer (publiek) geld naar wetenschap in het algemeen. Een aantal mensen noemen bijvoorbeeld meer structurele financiering,

soms voor specifieke vakgebieden zoals geesteswetenschappen. Daarbij wordt soms opgemerkt dat dit kan zorgen dat wetenschappers juist minder afhankelijk zijn van private financiering voor hun onderzoek. Ook wordt financiering van de wetenschap door sommigen gezien als een structurele investering in het innovatievermogen van Nederland:

'Het is nodig te investeren via belastingen zodat wetenschappelijk onderzoek nooit gefinancierd wordt door grote ondernemingen.'

Aan de andere kant zijn er ook mensen die zich zorgen maken over de leidende rol van geld in onderzoek. Bijvoorbeeld doordat wetenschappers persoonlijk geld najagen, of zich zouden laten leiden in hun onderwerpkeuze door waar geld voor beschikbaar is:

'Geld is vaak leidend in keuze onderzoek en dit neemt vertrouwen weg.'

Ook vragen mensen zich af of investeringen in de wetenschap wel juist gebruikt worden, of teveel gaat naar doelen die zij niet waardevol achten (stikstof wordt als voorbeeld genoemd). Andere mensen vinden juist weer dat de wetenschappelijk onderzoek minder beoordeeld en gefinancierd moet worden op basis van de economische waarde of het verwachte nut van de uitkomsten.

Impact

Een aantal mensen geeft aan dat zij meer vertrouwen in de wetenschap zouden hebben als de wetenschap meer tastbare of bruikbare resultaten zou opleveren. 'Resultaten', 'uitkomsten', 'inzichten', en 'ontwikkelingen' zijn veelgenoemde termen in deze antwoorden. Sommige mensen vinden dat de wetenschap meer zou moeten betekenen voor 'de huidige problematiek', voor grote sociale problemen, de maatschappij ('betekenis van wetenschappelijk onderzoek voor de samenleving verhogen'), of zelfs voor de gehele mensheid ('dat resultaten van onderzoeken sneller ten goede komen van de mensheid'). Ook 'tastbare resultaten', 'toepasbaarheid', 'oplossingsgerichtheid', 'praktische resultaten' en 'echte resultaten' worden een aantal keer genoemd.

'Door wetenschap aangedragen oplossingen waar we echt wat aan hebben voor huidige problematiek.'

Communicatie speelt daarbij ook een rol ('dat mij wordt uitgelegd wat de voordelen of n[a]delen zijn', 'Meer zichtbaarheid van praktische toepassingen', 'Door wetenschap aangedragen oplossingen waar we echt wat aan hebben voor huidige problematiek.').

Communicatie

Sommige mensen geven aan behoefte te hebben aan meer, of betere, communicatie over wetenschap en onderzoeksresultaten. Sommige mensen geven aan meer te willen weten over negatieve resultaten of nieuwe inzichten:

'Mijn vertrouwen in de wetenschap is al groot. Goede berichtgeving over resultaten en ook over missers of nieuwe info helpen.'

We weten echter uit eerder onderzoek dat het bespreken van nieuwe inzichten, zeker wanneer deze in strijd zijn met eerdere bevindingen, soms vertrouwen in onderzoek juist kunnen ondermijnen (Rathenau Instituut, 2021a).

Andere mensen geven aan meer te willen weten over hoe onderzoek of onderzoeksresultaten tot stand komen ('Betere uitleg over de manier waarop dingen onderzocht worden hoe resultaten moeten worden gelezen.'). Sommige mensen geven ook aan verward te worden door berichtgeving in de media en geven aan het moeilijk te vinden te achterhalen wat wel en niet waar is. Misinformatie en sociale media worden ook veel in deze context genoemd. Volgens deze mensen zou heldere (wetenschaps)communicatie daarin kunnen helpen. Ook is het duidelijk dat mensen verwachten dat 'de media' hierin verantwoordelijkheid nemen ('Dat de media de onderzoeksresultaten juist weergeven. Vaak pikken de journalisten de verkeerde conclusies uit een onderzoek.').

Overigens zijn er ook een aantal mensen die, ondanks de vraag ('Wat is er nodig om uw vertrouwen in de wetenschap te vergroten?'), antwoord lijken te geven op wat er nodig is voor het vergroten bij vertrouwen in de wetenschap bij *anderen*. Veel van deze antwoorden leggen nadruk op het belang van (wetenschaps)communicatie, vooral om anderen het nut en de objectiviteit van wetenschap duidelijk te maken ('Mensen uitleggen dat wetenschap niet een mening is maar bewezen waarheden.'), of op het belang van onderwijs ('Beter onderwijs op lagere niveaus.'). Ook worden sociale media vaak als boosdoener aangehaald, die het vertrouwen in de wetenschap bij anderen zouden hebben doen afnemen ('Aanpakken van nepnieuws en de het-heeft-op-Facebook-gestaan-mentaliteit. Daarbij overal in het onderwijs duidelijk maken wat wetenschap is en waarom je het kan vertrouwen.'). In recent onderzoek hebben we echter laten zien dat er niet een eenduidig verband is tussen het gebruik van sociale media en (een gebrek aan) vertrouwen in de wetenschap (Rathenau Instituut, 2026b).

3 Waar hangt vertrouwen in de wetenschap mee samen?

Het vorige hoofdstuk geeft een overzicht van hoe het staat met het vertrouwen in de wetenschap in Nederland in 2026, vergeleken met andere instituties, met voorgaande jaren en met andere landen. In dit hoofdstuk bekijken we welke factoren een rol spelen in de mate van vertrouwen in de wetenschap. Dit stelt ons beter in staat verschillen tussen mensen en veranderingen over de tijd in vertrouwen in de wetenschap te verklaren en te duiden, en kan ons meer inzicht geven in welke handelingsopties mogelijk zijn.

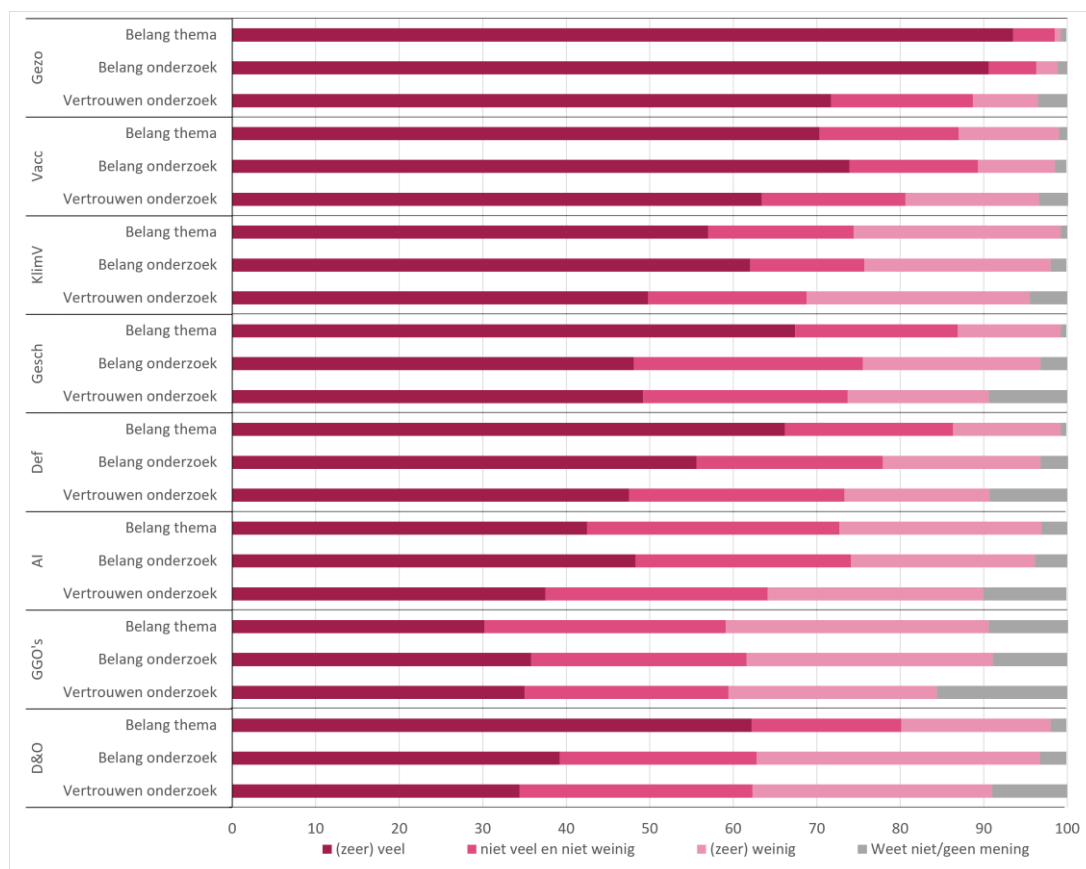
In dit hoofdstuk laten we zien op populatieniveau hoe vertrouwen in onderzoek naar specifieke thema's samenhangt met de mate waarin mensen die thema's belangrijk vinden en vinden dat de wetenschap daar onderzoek naar moet doen (paragraaf 3.1), hoeveel vertrouwen mensen hebben in de conclusies van verschillende 'anderen' op basis van wetenschappelijk onderzoek (paragraaf 3.2), hoeveel vertrouwen mensen hebben in onderzoek waar instituten uit het buitenland aan meewerken (paragraaf 3.3), en hoe mensen kijken naar het gebruik van AI in de wetenschap (paragraaf 3.4). In paragraaf 3.5 laten we zien welke persoonlijke factoren samenhangen met meer of minder vertrouwen in de wetenschap. Paragraaf 3.6 toont hoe mensen met verschillende mate van vertrouwen in de wetenschap naar elkaar kijken, en of ze bereid zijn met elkaar in gesprek te gaan.

3.1 Onderzoeksthema's: belang versus vertrouwen

In de vorige editie van dit onderzoek vroegen we mensen hoeveel vertrouwen zij hadden in onderzoek naar een aantal specifieke actuele thema's. Daaruit bleek dat het vertrouwen sterk verschilde per onderzoeksthema. Zo had bijna 75% van de mensen vertrouwen in onderzoek naar gezondheid, terwijl dat voor onderzoek naar discriminatie en ongelijkheid nog geen 40% van de mensen was (Rathenau Instituut, 2025b). Een van de mogelijke verklaringen voor deze verschillen is dat vertrouwen samenhangt met het belang van een onderwerp: wanneer mensen gezondheid belangrijker vinden dan discriminatie en ongelijkheid, dan zou dat kunnen verklaren waarom meer mensen vertrouwen hebben in onderzoek naar gezondheid dan naar discriminatie en ongelijkheid. Een andere mogelijke verklaring is dat mensen beide onderwerpen wel belangrijk vinden, maar het niet belangrijk vinden dat de wetenschap er onderzoek naar doet. Daarom hebben we in deze editie voor elk thema expliciet gevraagd hoe belangrijk mensen elk thema vinden,

en in hoeverre mensen vinden dat de wetenschap onderzoek doet naar die thema's. Bovendien hebben we ten opzichte van de vorige editie twee thema's toegevoegd: defensie en geschiedenis.¹²

Figuur 8 Het aandeel mensen dat bepaalde thema's belangrijk vindt, het belangrijk vindt dat er onderzoek naar gedaan wordt, en vertrouwen heeft in onderzoek daarnaar

Bron: Rathenau Instituut. Notitie: De antwoorden zijn gebaseerd op de volgende vragen: 'Hoe belangrijk vindt u onderstaande thema's?', 'Hoeveel moet de wetenschap zich bezighouden met de volgende thema's?', en 'In hoeverre heeft u vertrouwen in wetenschap die zich bezighoudt met de volgende thema's?'. De thema's zijn, van boven naar beneden, geordend op het percentage mensen met (zeer) veel vertrouwen in het onderzoek ernaar, en betreffen: gezondheid (Gezo), vaccinaties (Vacc), klimaatverandering (KlimV), geschiedenis (Gesch), defensie (Def), kunstmatige intelligentie (AI), genetisch gemodificeerde organismen (GGO's) en discriminatie en ongelijkheid (D&O).

Figuur 8 toont het overzicht van de resultaten. De onderlinge verhouding tussen hoe belangrijk mensen het thema vinden, hoe belangrijk mensen onderzoek ernaar vinden en hoeveel vertrouwen mensen hebben in onderzoek naar het thema verschilt sterk per onderwerp. Meer dan 9 op de 10 mensen vinden gezondheid een belangrijk thema, en vinden het belangrijk dat er onderzoek naar gedaan wordt. Het

¹² Defensie vanwege de actualiteit. Geschiedenis als vertegenwoordiger van de geesteswetenschappen.

aandeel mensen dat vertrouwen heeft in het onderzoek naar gezondheid is een stuk kleiner, namelijk 7 op de 10 mensen. Dit is een relatief groot verschil, ook al geniet gezondheidsonderzoek het meeste vertrouwen. Dit geeft aan dat mensen die weinig vertrouwen hebben in onderzoek naar gezondheid dat waarschijnlijk niet hebben omdat ze het onderwerp niet belangrijk vinden, of het onbelangrijk vinden dat er onderzoek naar gedaan wordt, maar om andere redenen. Zo bleek uit de vorige editie van dit onderzoek al dat veel mensen met weinig vertrouwen in de wetenschap zorgen uitten rondom commerciële belangen die in wetenschap kunnen spelen (Rathenau Instituut, 2025b).

Ook in deze editie zien we dit terug. Als we kijken naar de antwoorden die mensen met weinig vertrouwen in gezondheidsonderzoek gaven op de open vraag 'Wat is de belangrijkste reden dat uw vertrouwen [in de wetenschap] in het afgelopen jaar is veranderd?' zien we antwoorden die te maken hebben met commerciële belangen in onderzoek, en in sommige gevallen specifiek met de farmaceutische industrie. Zo schreven mensen onder andere: 'Er is een te grote afhankelijkheid van fondsen/gelden', 'invloed van farmacie en andere grote ondernemingen op onderzoeken door financiering bijv.', 'Belangenverstrengeling met grote bedrijven en subsidieverlening', 'Blijkt dat wie het onderzoek betaalt veel in vloed heeft op de uitkomst', en 'De macht van big pharma in combi met lobbyisten en politici'. Ook wordt corona (COVID-19) nog steeds veel genoemd als reden dat mensen minder vertrouwen hebben in de wetenschap. Dit sluit nauw aan bij recent vergelijkbaar onderzoek in het Verenigd Koninkrijk. Ook daaruit bleek dat mensen in het Verenigd Koninkrijk met een laag vertrouwen in de wetenschap die gevraagd werden over waarom ze weinig of geen vertrouwen in de wetenschap hebben met name zorgen uiten over politieke en commerciële invloeden in onderzoek, en over de snelheid waarmee het coronavaccin is ontwikkeld (More In Common, 2026).

Voor de onderwerpen vaccinaties, klimaatverandering, AI en genetisch gemodificeerde organismen ligt het percentage mensen dat vertrouwen heeft in het onderzoek naar die thema's en het percentage mensen dat die onderwerpen belangrijk vindt veel dicht bij elkaar. Een soortgelijke observatie werd eerder door het SCP gerapporteerd. Zij zagen dat mensen die van mening zijn dat klimaatverandering door de mens veroorzaakt wordt vaker vertrouwen hebben in verscheidene informatiebronnen over klimaatverandering, en mensen die zich zouden laten vaccineren vaker vertrouwen hebben in verschillende informatiebronnen over vaccinaties (Sociaal en Cultureel Planbureau, 2018). Daarbij is het aannemelijk dat mensen die vinden dat klimaatverandering door de mens komt en mensen die zich zouden laten vaccineren de thema's klimaatverandering en vaccinaties (relatief) belangrijk vinden.

De thema's waarbij we een overeenkomst zien tussen het aantal mensen dat het thema belangrijk vindt en vertrouwen heeft in het onderzoek ernaar betreffen veelal controversiële onderwerpen, of onderwerpen waar maatschappelijk of politiek debat over bestaat. De waarde of het belang dat mensen hechten aan deze onderwerpen wordt dan ook in belangrijke mate bepaald door aan welke ideologische kant iemand staat in het debat rondom deze onderwerpen. We zien bijvoorbeeld een sterke correlatie tussen hoe belangrijk mensen het thema klimaatverandering vinden en of zij zichzelf links of rechts vinden. Mensen die zichzelf als linkser identificeren vinden significant vaker het thema klimaatverandering belangrijk. Dat geldt ook voor mensen die zich als meer progressief beschouwen. Ook in andere landen is dit patroon geobserveerd. Zo blijkt bijvoorbeeld uit de Amerikaanse context dat liberale Democraten het er bijna unaniem over eens zijn dat klimaatverandering een belangrijke dreiging is, terwijl slechts een kleine minderheid van conservatieve Republikeinen het daar mee eens is (Pew Research Center, 2020). Vergelijkbare observaties zijn gedaan in het Verenigd Koninkrijk (Whitmarsh, 2011) en in Australië (Tranter, 2011), en meer recent in 24 verschillende westerse en niet-westerse landen (Rutjens et al., 2021).

De correlatie tussen het belang van een thema en politieke oriëntatie zien we in mindere mate ook voor het thema vaccinaties. Voor de thema's AI en genetisch gemodificeerde organismen zijn deze correlaties minder sterk. Echter, ideologie is breder dan alleen de vraag of iemand zich als politiek links of rechts beschouwt; het kan ook ethische, religieuze of andere levensbeschouwende of morele standpunten omvatten. Het is dus nog steeds mogelijk dat het belang dat mensen hechten aan die thema's afhangt van aan welke kant van het debat ze daarover staan, maar dat die standpunten minder samenhangen met of iemand zichzelf als politiek links of rechts, of conservatief of progressief beschouwt. We zien dan ook dat spiritualiteit een significante voorspeller is van of mensen de thema's vaccinaties en genetisch gemodificeerde organismen belangrijk vinden. Dit is in lijn met eerder onderzoek voor onder andere vaccinaties en genetisch gemodificeerde organismen (Rutjens et al., 2021), en AI (Večkalov et al., 2023). De samenhang tussen ideologie en houdingen ten opzichte van bepaalde thema's en het onderzoek ernaar sluit bovendien aan bij de literatuur over 'ideologisch gemotiveerde attitudes' (Rutjens & Hornsey, 2025; Hornsey, 2020; Rutjens et al., 2018).

Tot slot zien we bij de thema's discriminatie en ongelijkheid, en geschiedenis dat een meerderheid van de mensen het onderwerp belangrijk vindt, maar dat minder dan de helft van de mensen het belangrijk vindt dat de wetenschap daar onderzoek naar doet. Vergelijkbare percentages mensen hebben vertrouwen in dat onderzoek. Voor deze thema's is er een minder sterke samenhang tussen de mate waarin mensen vertrouwen hebben in het onderzoek ernaar en hoe belangrijk ze het thema vinden, maar juist een sterkere samenhang tussen het vertrouwen in het

onderzoek en in welke mate mensen vinden dat de wetenschap er onderzoek naar zou moeten doen.

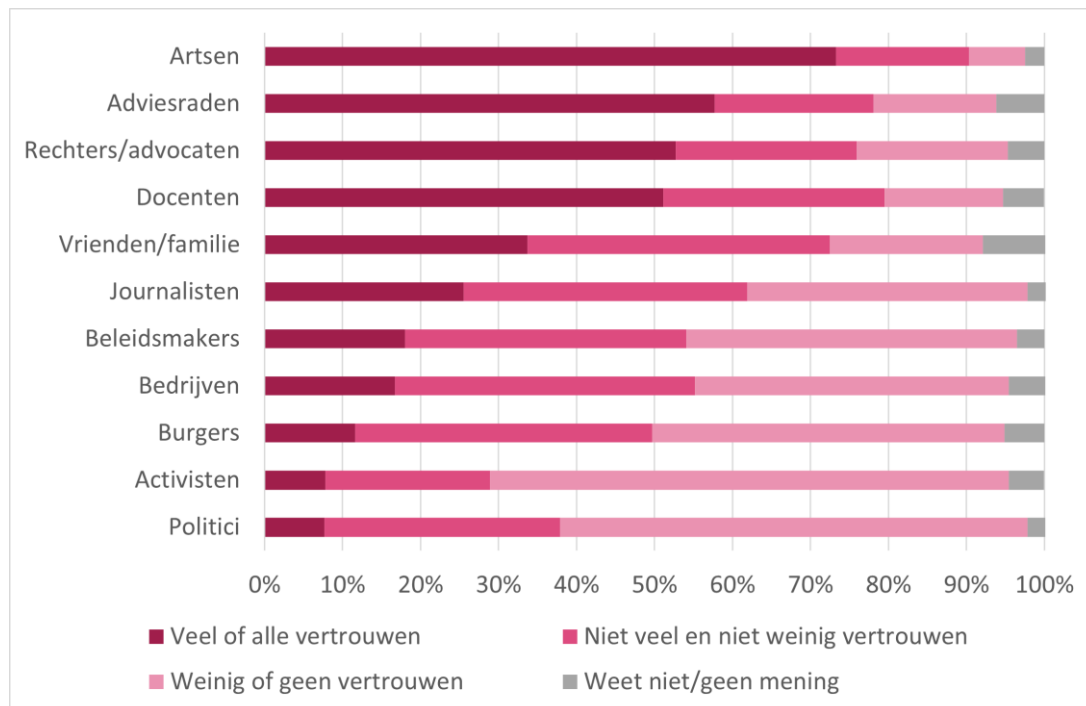
3.2 Vertrouwen in wat 'anderen' over wetenschap concluderen

In de vorige editie van dit onderzoek zagen we dat veel mensen vertrouwen hadden in de wetenschappelijke methode, in wetenschappers, in de conclusies die wetenschappers trekken op basis van wetenschappelijk onderzoek, en in de wetenschap als kennisinstituut (Rathenau Instituut, 2025b). We zagen ook dat slechts een klein deel van de mensen vertrouwen heeft in de conclusies die andere partijen, zoals journalisten of beleidsmakers, trekken op basis van wetenschappelijk onderzoek.

In deze editie hebben we nader onderzocht of er 'andere partijen', oftewel (beroeps)groepen anders dan wetenschappers, zijn die wel vertrouwd worden wanneer zij conclusies trekken op basis van wetenschappelijk onderzoek. Figuur 9 toont het overzicht.

Voor vier van de elf ondervraagde (beroeps)groepen geldt dat een meerderheid van de mensen aangeeft veel of alle vertrouwen te hebben in de conclusies die zij trekken op basis van wetenschappelijk onderzoek. Artsen worden het vaakst vertrouwd: 73% van de mensen heeft veel of alle vertrouwen in de conclusies die zij trekken op basis van wetenschappelijk onderzoek. Met enige afstand volgen adviesraden (58%), rechters/advocaten (53%) en docenten (51%). De conclusies op basis van wetenschappelijk onderzoek van de overige zeven groepen worden door minder dan de helft van de mensen vertrouwd. Het percentage mensen dat aangeeft daarin veel of alle vertrouwen te hebben is met 8% het kleinst voor politici. Het percentage mensen dat aangeeft weinig of geen vertrouwen te hebben in de conclusies die deze groepen trekken op basis van wetenschappelijk onderzoek is met 67% het grootst voor activisten. Een belangrijke kanttekening bij deze resultaten is dat we niet met zekerheid kunnen zeggen in hoeverre we indirect het vertrouwen in deze (beroeps)groepen meten. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen of mensen die veel of weinig vertrouwen in bepaalde groepen in het algemeen hebben, ook veel of weinig vertrouwen hebben in uitspraken die deze groepen doen over wetenschappelijk onderzoek.

Figuur 9 Percentage mensen met vertrouwen in de conclusies die verschillende partijen trekken op basis van wetenschappelijk onderzoek

Bron: Rathenau Instituut. Notitie: de figuur toont de antwoorden op de vraag 'Hoeveel vertrouwen heeft u in de conclusies die onderstaande partijen trekken op basis van wetenschappelijk onderzoek?'. Partijen zijn van boven naar beneden gerangschikt op het percentage mensen met veel of alle vertrouwen.

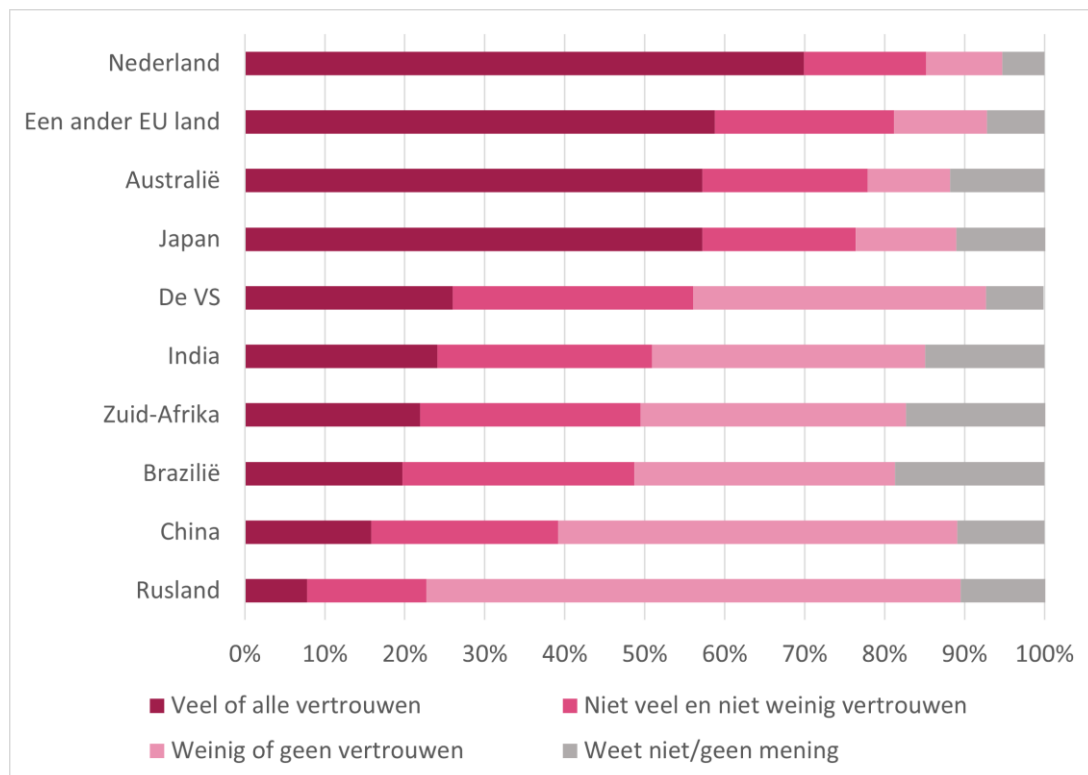
3.3 Vertrouwen in de wetenschap en internationale samenwerking

Lange tijd werd internationale samenwerking in de wetenschap vrijwel vanzelfsprekend gezien als waardevol. Door geopolitieke veranderingen in de afgelopen jaren is dit minder vanzelfsprekend geworden (Rathenau Instituut, 2026a). Zo wordt er steeds vaker kritischer gekeken met welke landen en instellingen internationale samenwerking in onderzoek wenselijk is. Om te onderzoeken wat deze ontwikkelingen en spanningen doen met het vertrouwen dat mensen hebben in onderzoek wanneer instellingen uit andere landen betrokken zijn, stelden we mensen de volgende vraag: 'Hoeveel vertrouwen heeft u in onderzoek waarbij wetenschappelijke instellingen uit [...] hebben meegewerkt?'. Figuur 10 toont het overzicht.

De meeste Nederlanders, zo'n 70%, hebben vertrouwen in onderzoek waarbij Nederlandse instellingen meewerken. Van alle ondervraagde landen hadden Nederlanders dan ook het vaakst vertrouwen in onderzoek waaraan een

Nederlandse instelling meewerkt. Daarna hebben mensen het meeste vertrouwen in onderzoek waar een ander EU-land aan meewerkt (59%), gevolgd door Japan en Australië (beiden 57%). Bij de overige landen gaf een minderheid van de mensen aan vertrouwen te hebben in onderzoek waaraan instellingen uit die landen meedoen. Instellingen uit Rusland worden het minst vaak vertrouwd, door slechts 8% van de Nederlanders. Opvallend is dat er veel grote producenten van wetenschappelijke kennis staan in het rijtje landen waarbij een minderheid van de Nederlanders vertrouwen heeft in het onderzoek als instellingen uit die landen meewerken. Met name de VS en China vallen hierin op: slechts 26% (VS) en 16% (China) van de mensen heeft vertrouwen in het onderzoek als instellingen uit die landen meedoen. Dat is opvallend omdat veel Amerikaanse en Chinese universiteiten tot de wereldwijde top behoren (Centre for Science and Technology, 2025). Bovendien wordt het grootste deel van de internationale Nederlandse co-publicaties in samenwerking met onderzoekers uit de VS gedaan, en ook met onderzoekers uit China wordt veel samengewerkt door Nederlandse wetenschappers (Rathenau Instituut, 2025a).

Figuur 10 Percentage mensen dat vertrouwen heeft in onderzoek waaraan instellingen uit een bepaald land meedoen

Bron: Rathenau Instituut

Uit de vorige editie van dit onderzoek weten we dat mensen die weinig vertrouwen hebben in de wetenschap, de wetenschap vaak associëren met commerciële en politieke inmenging (Rathenau Instituut, 2025b). Wellicht speelt dat hierbij een rol, en hebben mensen minder vertrouwen in landen waarin er grotere zorgen zijn rondom politieke en commerciële inmenging in de wetenschap. Zo rapporteren de media in de VS een sterke toename in het aantal gevallen van politieke bemoeienis met wetenschap en hoger onderwijs in de tweede termijn van Trump (Chow & Brand, 2025; Mervis, 2026; Smith-Schoenwalder, 2026), en rapporteerde *Follow the Money* op basis van grootschalig¹³ onderzoek dat de Chinese overheid de wetenschap op grote schaal inzet voor geopolitieke en militaire doeleinden (Follow the Money, 2022).

3.4 Gebruik van AI in de wetenschap

Door de komst van (generatieve) kunstmatige intelligentie (AI) is het gebruik van AI in de wetenschap de laatste jaren in rap tempo toegenomen. Hoewel het gebruik van AI in de wetenschap, zowel generatieve als andere vormen, voordelen en kansen biedt, zijn er ook grote keerzijden aan verbonden (Rathenau Instituut, 2026c). Daarom onderzoeken we wat mensen vinden van het gebruik van AI in de wetenschap.

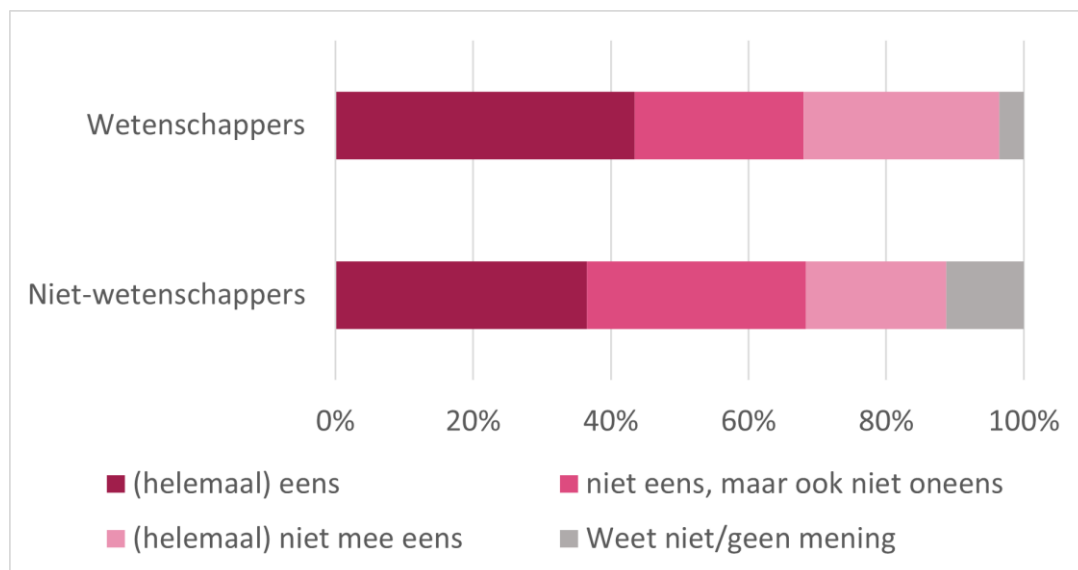
Vorig jaar bleek uit grootschalig Europees enquêteonderzoek, uitgevoerd eind 2024, dat de helft van de mensen binnen de Europese Unie positief waren over de kansen die het gebruik van AI biedt in de wetenschap (European Commission, 2025). Dat was gebaseerd op de stelling: 'Het gebruik van kunstmatige intelligentie (AI) in de wetenschap zorgt voor meer wetenschappelijke doorbraken die leiden tot oplossingen voor grote uitdagingen zoals klimaatverandering en ernstige ziekten.' Van de inwoners van Nederland was 60% het met de bovenstaande stelling eens (European Commission, 2025). Alleen inwoners van Denemarken (75%), Zweden (72%), Malta (65%) en Finland (61%) waren het vaker eens met de stelling dan Nederlandse inwoners.

In dit onderzoek hebben we de bovengenoemde stelling nogmaals aan Nederlanders voorgelegd. In 2026 is 37% van de Nederlanders het (helemaal) eens met de stelling, en 21% (helemaal) niet. Ongeveer 31% van de mensen is het niet eens en niet oneens, en 11% weet het niet of heeft geen mening. Hiermee is het percentage Nederlanders dat denkt dat het gebruik van AI in de wetenschap zorgt voor meer wetenschappelijke doorbraken, sterk afgenomen.

¹³ Op basis van ruim 350.000 wetenschappelijke publicaties uit de afgelopen twintig jaar.

Figuur 11 toont hoe de meningen over het gebruik van AI in de wetenschap verschillen tussen mensen die zelf aangaven wetenschapper te zijn (329 mensen, 7% van de steekproef) en mensen die aangaven dat niet te zijn. Wat opvalt is dat mensen die zichzelf als wetenschapper identificeren het vaker zowel eens (44%) als oneens (28%) zijn met de stelling dat AI zorgt voor meer wetenschappelijke doorbraken.

Figuur 11 Percentage wetenschappers en niet-wetenschappers, die het eens zijn met de stelling: 'Het gebruik van kunstmatige intelligentie (AI) in de wetenschap zorgt voor meer wetenschappelijke doorbraken die leiden tot oplossingen voor grote uitdagingen zoals klimaatverandering en ernstige ziekten.'

Bron: Rathenau Instituut

3.5 Persoonlijke factoren die verband houden met vertrouwen in de wetenschap

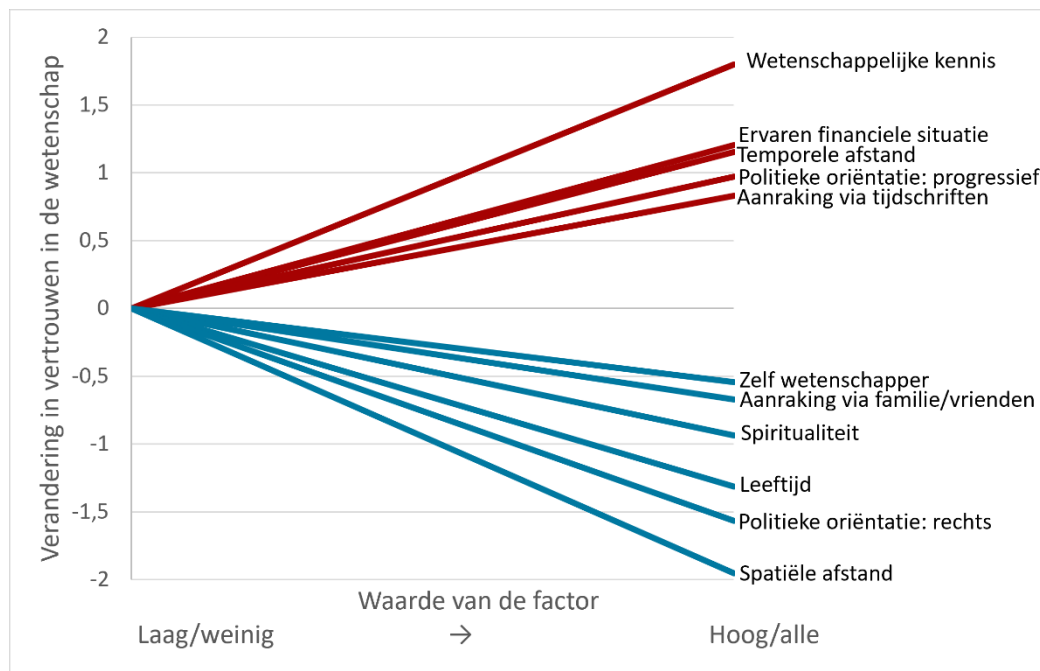
De vorige paragrafen tonen hoe factoren gerelateerd aan de wetenschap, zoals het onderzoeksthema of in welke landen betrokken instellingen zich bevinden, verband houden met het vertrouwen van mensen. We hebben ook een aantal persoonlijke factoren onderzocht. Dat wil zeggen, factoren die niet verband houden met de wetenschap maar met de mensen zelf. In deze paragraaf laten we de uitkomsten daarvan zien.

In voorgaande edities zagen we dat het hebben van een hoger opleidingsniveau en meer vertrouwen in de wetenschap met elkaar samenhangen, evenals het hebben

van meer wetenschappelijke feitenkennis, meer links en/of progressief georiënteerd zijn, jonger zijn, en vaker in aanraking komen met wetenschappelijke informatie via verschillende kanalen (Rathenau Instituut, 2018, 2021b, 2025b). Deze verbanden signaleren wij in deze meting opnieuw, met uitzondering van het verband met opleidingsniveau. Dat heeft te maken met een nieuwe factor die we hebben onderzocht: het gevoel dat mensen kunnen rondkomen van hun huishoudinkomen (zie paragraaf 3.5.2). Deze factor hebben we onderzocht omdat internationaal onderzoek aantoont dat de mate waarin mensen het gevoel hebben financieel rond te kunnen komen, samenhangt met het vertrouwen in de wetenschap (Gallup, 2019).

We hebben ook een tweede nieuwe factor onderzocht: psychologische afstand (zie paragraaf 3.5.1). Wetenschappelijk onderzoek toont namelijk aan dat psychologische afstand tot de wetenschap, de mate waarin mensen de wetenschap zien als iets wat ver weg staat en irrelevant is voor het dagelijks leven, in belangrijke mate samenhangt met vertrouwen in de wetenschap (Rutjens, 2025).

Figuur 12 Vertrouwen in de wetenschap en factoren die verband houden met vertrouwen in de wetenschap

Bron: Rathenau Instituut. Notitie: de helling van elke lijn geeft de sterkte en richting van het verband met vertrouwen in de wetenschap weer. Hoe steiler de helling, hoe sterker het verband. Wanneer de lijn stijgt, is er sprake van een positief verband. Wanneer de lijn daalt is er sprake van een negatief verband. De waarde op de y-as geeft weer hoeveel het vertrouwen in de wetenschap gemiddeld verschilt voor de uiterste waarden van de factor. Bijvoorbeeld: mensen die veel wetenschappelijke feitenkennis hebben, hebben gemiddeld bijna 2 punten meer vertrouwen in de wetenschap op een schaal van 1 tot 10 dan mensen die heel weinig wetenschappelijke feitenkennis hebben. Mensen die zeer rechts georiënteerd zijn hebben gemiddeld ongeveer 1,5 punt minder vertrouwen in de wetenschap dan mensen die zeer links georiënteerd zijn. De verbanden zijn gecorrigeerd voor alle andere gemeten factoren. Hypothetische afstand tot de wetenschap is niet weergegeven (zie paragraaf 3.5.1).

Figuur 12 toont voor elke factor die we onderzocht hebben en die significant verband houdt¹⁴ met vertrouwen in de wetenschap hoe sterk de gecorrigeerde¹⁵ verbanden zijn. De sterkte van de verbanden is onderzocht met behulp van een lineair regressiemodel.¹⁶ Daarbij nemen we aan dat het verband tussen de verschillende variabelen en vertrouwen in de wetenschap lineair is, en dat er geen significante multicollineariteit tussen de verschillende factoren bestaat. In paragraaf 2.1.3 in bijlage 2 laten we zien dat deze aannamen gegrond zijn.

De figuur laat zien hoe het gemiddelde vertrouwen in de wetenschap verandert wanneer een van de factoren in de figuur verandert. Bijvoorbeeld: mensen die aangeven zeer spiritueel te zijn hebben gemiddeld bijna 1 punt minder vertrouwen in de wetenschap dan mensen die helemaal niet spiritueel zijn. Daarbij is gecorrigeerd voor alle andere factoren. Met andere woorden, de figuur laat zien hoe groot het gemiddelde verschil in vertrouwen in de wetenschap is tussen mensen die alléén in niveau van spiritualiteit verschillen, maar verder dezelfde politieke oriëntatie, leeftijd, opleidingsniveau etc. hebben. In werkelijkheid zijn een aantal factoren onderling met elkaar verbonden, bijvoorbeeld doordat oudere mensen gemiddeld genomen politiek gezien wat conservatiever zijn. Dat zorgt ervoor dat de gezamenlijke effecten van die factoren op groepsniveau nog groter kunnen zijn dan de figuur laat zien.

Een illustratief voorbeeld hiervan is dat aangeven zelf wetenschapper te zijn een negatieve samenhang toont met vertrouwen in de wetenschap. Toch hebben mensen die aangeven wetenschapper te zijn gemiddeld een iets hoger vertrouwen in de wetenschap dan mensen die aangeven geen wetenschapper te zijn. Dat komt omdat mensen die aangeven zelf wetenschapper te zijn bijvoorbeeld ook bovengemiddeld meer wetenschappelijke kennis hebben, sterker het gevoel hebben rond te kunnen komen van hun huishoudinkomen, en minder spatiële afstand tot de wetenschap ervaren – allemaal factoren geassocieerd met meer vertrouwen in de wetenschap. Wanneer al deze factoren echter gelijk zijn, heeft de wetenschapper met hetzelfde kennis- en opleidingsniveau, dezelfde leeftijd, mate van spatiële afstand tot de wetenschap en hetzelfde gemak van financieel rondkomen gemiddeld een iets lager vertrouwen in de wetenschap dan een vergelijkbaar persoon die een ander beroep beoefent. Een van de mogelijke verklaringen daarvoor is dat wetenschappers in het bijzonder worden geacht kritisch te zijn. De precieze oorzaak zal nader onderzocht moeten worden.

Figuur 12 toont vooral de richting en de relatieve sterkte van de verschillende verbanden. Richting wil zeggen of vertrouwen in de wetenschap gemiddeld gezien

¹⁴ Behalve hypothetische afstand tot de wetenschap, zie paragraaf 3.5.1.

¹⁵ Gecorrigeerd voor het verband van alle andere onderzochte factoren met vertrouwen in de wetenschap.

¹⁶ Zie paragraaf 2.1.3 in bijlage 2 voor nadere toelichting en een gedetailleerd overzicht van de uitkomsten.

omhoog gaat wanneer een variabele toeneemt (bijvoorbeeld voor wetenschappelijke kennis), of omlaag gaat (bijvoorbeeld voor leeftijd). De relatieve sterkte wil zeggen dat het verschil in het gemiddelde vertrouwen in de wetenschap voor sommige variabelen groter is dan voor anderen. Zo is het verschil in het gemiddelde vertrouwen in de wetenschap tussen mensen met veel en met weinig wetenschappelijke kennis groter dan tussen mensen die veel of weinig populairwetenschappelijke tijdschriften lezen. Let wel: het gaat om verbanden, niet om causaliteit. Wij kunnen in dit onderzoek voor het merendeel van de factoren niet vaststellen of vertrouwen in de wetenschap de oorzaak of het gevolg is. We kunnen dus niet stellen dat bijvoorbeeld het vergroten van wetenschappelijke kennis ook leidt tot meer vertrouwen in de wetenschap. Het kan ook zijn dat mensen met veel vertrouwen in de wetenschap meer wetenschappelijke kennis opdoen. Wel helpen deze verbanden om verschillen tussen (groepen) mensen te verklaren, waardoor ze inzicht geven in welke factoren een rol spelen in wat maakt dat mensen de wetenschap wel of niet vertrouwen.

3.5.1 Psychologische afstand tot de wetenschap

Psychologische afstand is gedefinieerd als de mate waarin mensen de wetenschap zien als iets wat ver weg staat en irrelevant is voor het dagelijks leven (Rutjens, 2025). Die opvatting kan in verschillende vormen bestaan: sociaal, temporeel, spatieel en hypothetisch. We hebben psychologische afstand gemeten aan de hand van 8 stellingen¹⁷, twee per vorm. Tabel 1 toont een overzicht van de stellingen, en het percentage mensen dat het eens en oneens is met elke stelling. Voor sociale en temporele afstand geldt dat mensen meer psychologische afstand tot de wetenschap ervaren wanneer zij het (helemaal) eens zijn met de stellingen. Voor spatiële en hypothetische afstand geldt dat mensen meer psychologische afstand tot de wetenschap ervaren wanneer zij het (helemaal) niet eens zijn met de stellingen. De onderlinge samenhang tussen de stellingen is gematigd sterk tot sterk: tussen de 50% en 60% van de mensen is het tegelijkertijd eens of oneens met beide stellingen per vorm.

¹⁷ Deze zijn gebaseerd op een set van acht vragen uit een grotere set van zestien, die zijn gevalideerd in de context van de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk (Večkalov et al., 2024).

Tabel 1 Percentage mensen eens en oneens met elke stelling voor psychologische afstand tot de wetenschap, naar vorm

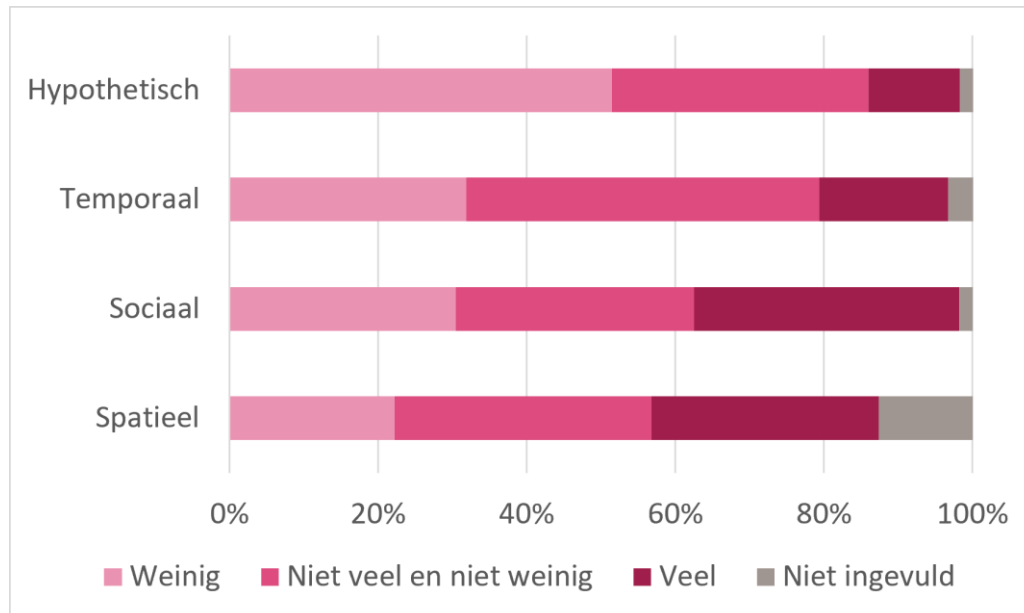
Vorm	Stelling	Aandeel eens	Aandeel oneens
Sociaal	Ik zou nooit wetenschapper kunnen worden	43%	37%
	Ik spreek (bijna) nooit een wetenschapper	48%	35%
Temporeel	De wetenschap is vooral gericht op het oplossen van problemen in de verre toekomst	17%	51%
	We zullen de effecten van wetenschap meer in de verre toekomst zien dan nu	36%	30%
Spatieel	Wetenschap en wetenschappelijk onderzoek spelen een belangrijke rol in mijn buurt	23%	40%
	Wetenschappelijk onderzoek heeft een positieve invloed op de plek waar ik woon	29%	25%
Hypothetisch	De wetenschap geeft de juiste informatie over de wereld waarin wij leven	46%	23%
	De wetenschap zorgt voor resultaten die we in het echte leven kunnen gebruiken	70%	10%

Bron: Rathenau Instituut. Notitie: respondenten konden elke stelling beantwoorden op een schaal van 1 (helemaal niet mee eens) tot 5 (helemaal mee eens). 'Aandeel eens' is het percentage mensen dat 4 of 5 selecteerde, 'aandeel oneens' is het percentage mensen dat 1 of 2 selecteerde. De percentages mensen die het niet eens en niet oneens zijn met de stelling, of de stelling niet hebben beantwoord zijn niet weergegeven.

Figuur 13 toont hoeveel psychologische afstand Nederlanders ervaren, per vorm. De totale afstand is daarbij berekend als het gemiddelde van de twee bijbehorende stellingen (tabel 1).

In de figuur is te zien dat van alle vormen van psychologische afstand, hypothetische afstand het minste ervaren wordt. Meer dan de helft van de Nederlanders, 52%, ervaart weinig hypothetische afstand tot de wetenschap. Slechts één op acht Nederlanders, 12%, ervaart juist veel hypothetische afstand tot de wetenschap. Sociale afstand is de vorm die het meeste ervaren wordt. Meer dan een op drie Nederlanders, 36%, ervaart veel sociale afstand tot de wetenschap. Een iets kleiner aandeel, 31%, ervaart weinig sociale afstand tot de wetenschap. Verder wordt van alle vormen van psychologische afstand, temporele afstand het vaakst niet veel maar ook niet weinig ervaren. Bijna de helft van de Nederlanders, 48%, ervaart niet veel en niet weinig temporele afstand tot de wetenschap. Tot slot ervaart bijna een kwart van de Nederlanders, 22%, weinig spatiële afstand tot de wetenschap. Bijna een derde, 31% van de Nederlanders, ervaart juist veel spatiële afstand tot de wetenschap.

Figuur 13 Psychologische afstand tot de wetenschap, naar vorm

Bron: Rathenau Instituut

We zien weinig onderlinge samenhang tussen de verschillende vormen van psychologische afstand.¹⁸ De verschillende vormen lijken relatief los van elkaar te staan: iemand kan bijvoorbeeld veel sociale afstand en tegelijkertijd weinig hypothetische afstand ervaren, en vice versa. De enige uitzondering is een sterk verband tussen hypothetische en spatiële afstand: mensen die veel of weinig hypothetische afstand ervaren, ervaren gemiddeld gezien ook veel of weinig spatiële afstand, en vice versa.

Als het gaat om de samenhang tussen de verschillende vormen van psychologische afstand en vertrouwen in de wetenschap zien we een zeer sterk en significant verband tussen hypothetische afstand en vertrouwen in de wetenschap. Hoe groter de ervaren hypothetische afstand, hoe lager het vertrouwen in de wetenschap. Wanneer we corrigeren voor de relevante factoren¹⁹, zien we dat mensen die veel hypothetische afstand tot de wetenschap ervaren gemiddeld bijna 4 punten minder voor hun vertrouwen in de wetenschap geven, op een schaal van 1 tot 10. Dat is veruit het sterkste verband dat we meten.

Dit is niet vreemd. De eerste stelling, 'De wetenschap geeft de juiste informatie over de wereld waarin wij leven', gaat immers over wat de wetenschap in de kern is: een systematische methode om betrouwbare kennis over de wereld om ons heen op te

¹⁸ Zie paragraaf 2.1.2 in bijlage 2 voor het overzicht.

¹⁹ Geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, financieel rondkomen, wetenschappelijke kennis, interesse in de wetenschap, politieke oriëntatie, religiositeit, spiritualiteit en andere vormen van psychologische afstand.

doen. Vertrouwen houdt in dat hetgeen dat vertrouwd wordt, in dit geval de wetenschap, betrouwbaar geacht wordt (Hardin, 2006). Een belangrijke voorwaarde voor de betrouwbaarheid van wetenschap, en daarmee voor vertrouwen in de wetenschap, is het geloof dat de wetenschap in ieder geval doet wat het zou moeten: (de)²⁰ juiste informatie over de wereld waarin wij leven geven.

De tweede stelling, 'De wetenschap zorgt voor resultaten die we in het echte leven kunnen gebruiken', gaat meer over de bruikbaarheid van wetenschap. Het is in principe mogelijk dat mensen vertrouwen hebben in de wetenschap als methode of als instituut zonder dat ze vinden dat wetenschap zorgt voor bruikbare resultaten in het echte leven. Toch is het genereren van kennis met nuttige toepassingen wel een belangrijke voorwaarde voor het behouden van publiek vertrouwen in de wetenschap (Rathenau Instituut, 2021a; Resnik, 2011). Ook in de vorige editie van dit onderzoek zagen we dat vertrouwen in de wetenschap en de ervaren maatschappelijke relevantie van wetenschap verband houden (Rathenau Instituut, 2025b). Bovendien zien we in de open antwoorden op de vraag 'Wat is er nodig om uw vertrouwen in de wetenschap te vergroten?' veel antwoorden terug die slaan op de praktische toepasbaarheid van wetenschappelijke inzichten en de bijdragen die de wetenschap levert of zou moeten leveren aan maatschappelijke problematiek (zie paragraaf 2.4.1).

Daarmee zien we dat hypothetische afstand – de overtuiging dat de wetenschap de juiste informatie geeft over de wereld waarin wij leven en dat de wetenschap zorgt voor resultaten die we in het echte leven kunnen gebruiken – dus een belangrijke voorwaarde vormt voor vertrouwen in de wetenschap.²¹

Ook tussen de overige vormen van psychologische afstand tot de wetenschap en vertrouwen in de wetenschap zien we een aantal sterke verbanden. Ten eerste zien we een sterk verband tussen spatiële afstand en vertrouwen in de wetenschap. Hoe kleiner de ervaren spatiële afstand, hoe hoger het vertrouwen in de wetenschap. Wanneer we corrigeren voor de relevante factoren²² zien we dat mensen die weinig spatiële afstand tot de wetenschap ervaren – oftewel sterk het gevoel hebben dat wetenschap en wetenschappelijk onderzoek een belangrijke rol spelen in hun buurt en dat wetenschappelijk onderzoek een positieve invloed heeft op de woonomgeving – gemiddeld 2 punten meer geven voor hun vertrouwen in de

²⁰ De originele Engelse stelling luidde '*science provides accurate information about the world we live in*'. In onze vragenlijst hebben we '*accurate information*' vertaald met 'de juiste informatie'. Door de toevoeging van het lidwoord 'de' is de stelling mogelijk extra normatief geworden (t.o.v. 'juiste informatie'). Dat kan geleid hebben tot enige overschatting van de samenhang tussen hypothetische afstand en vertrouwen in de wetenschap.

²¹ Om deze redenen heeft hypothetische afstand grote invloed op de sterkte van de verbanden in onze regressieanalyse. Daarom rapporteren we de overige verbanden zonder correctie op hypothetische afstand.

²² Zie voetnoot 19.

wetenschap op een schaal van 1 tot 10 dan de mensen die de minste spatiële afstand ervaren (zie figuur 12).

Ten tweede zien we ook een significant verband tussen temporele afstand en vertrouwen in de wetenschap. Hoe groter de ervaren temporele afstand, hoe hoger het vertrouwen in de wetenschap. De richting van dit verband is dus omgekeerd ten opzichte van spatiële afstand. Wanneer we corrigeren voor de relevante factoren²³ zien we dat mensen die veel temporele afstand tot de wetenschap ervaren – oftewel sterk het gevoel hebben dat de wetenschap vooral gericht is op het oplossen van problemen in de verre toekomst en de effecten van wetenschap meer in de verre toekomst zichtbaar zullen zijn dan nu – gemiddeld 1,2 punt meer geven voor hun vertrouwen in de wetenschap op een schaal van 1 tot 10 dan mensen die de minste temporele afstand tot de wetenschap ervaren (zie figuur 12).

Het is opvallend dat het verband tussen vertrouwen in de wetenschap en temporele afstand omgekeerd is ten opzichte van het verband met spatiële afstand. Een mogelijke verklaring is dat meer temporele afstand samenhangt met meer realistische verwachtingen van de duur van het wetenschappelijke proces en dat wetenschap vaak niet direct tot oplossingen leidt. Dat zou kunnen samenhangen met meer vertrouwen in de wetenschap en het wetenschappelijke proces.

Een andere opmerkelijke observatie is dat we geen significant verband zien tussen sociale afstand – het gevoel dat mensen zelf wetenschapper zouden kunnen worden of met enige regelmaat een wetenschapper spreken – en vertrouwen in de wetenschap wanneer we corrigeren voor de relevante factoren.²⁴ We zien dat een combinatie van de andere factoren in onze analyse een betere verklaring geeft voor vertrouwen in de wetenschap dan sociale afstand. Dit lijkt een combinatie te zijn van spatiële afstand, leeftijd, politieke oriëntatie en wetenschappelijk kennisniveau te zijn.

Het is op basis van dit onderzoek moeilijk te zeggen waarom deze factoren gezamenlijk een betere verklaring voor vertrouwen in de wetenschap vormen dan sociale afstand; meer onderzoek is nodig om dit te verklaren. Eerder onderzoek liet echter al wel zien dat sociale afstand voor sommige specifieke onderzoeksthema's een significante voorspeller is voor de mate van scepsis die mensen ervaren, maar voor andere thema's niet (Večkalov et al., 2024). De onderzoekers wijzen op een splitsing tussen onderzoeksvelden die vooral natuurlijke processen beschrijven (klimaatverandering en evolutie), waarvoor sociale afstand geen significante voorspeller voor scepsis is, en biomedische onderzoeksvelden waarin nieuwe technologieën worden ontwikkeld (genetisch gemodificeerde organismen en

²³ Zie voetnoot 19.

²⁴ Zie voetnoot 19.

genome editing), waar sociale afstand wel een significante voorspeller voor scepsis vormt. Dit verklaart mogelijk deze observatie echter wel waarom sociale afstand geen significante voorspeller is voor vertrouwen in de wetenschap in het algemeen. De meeste mensen denken bij wetenschap in het algemeen niet specifiek of enkel aan biomedische toepassingen van de wetenschap, waardoor sociale afstand geen significante voorspeller van algemeen vertrouwen in de wetenschap is. Het blijft echter een open vraag waarom sociale afstand een significante voorspeller is voor bepaalde thema's maar niet voor andere.

3.5.2 Huishoudinkomen

Uit eerder onderzoek weten we dat de socio-economische status van mensen – een maat bestaande uit inkomen, opleidingsniveau en beroep – in belangrijke mate samenhangt met vertrouwen in instituties (OESO, 2024; Snel et al., 2022; Centraal Bureau voor de Statistiek, 2015). In de vorige editie stelden we dat een laag vertrouwen in de wetenschap samen zou kunnen hangen met (toegenomen) zorgen over bestaanszekerheid (Rathenau Instituut, 2025b). Daarom stelden we mensen in deze editie de volgende vraag: 'Hoe makkelijk of moeilijk kan uw huishouden rondkomen van het totale huishoudinkomen?'.

Wanneer we corrigeren voor andere relevante factoren²⁵ zien we inderdaad dat het antwoord op deze vraag sterk verband houdt met vertrouwen in de wetenschap. Mensen die aangeven heel moeilijk rond te kunnen komen van hun huishoudinkomen geven gemiddeld 1,2 punt op een schaal van 1 tot 10 minder voor hun vertrouwen in de wetenschap dan mensen die aangeven heel makkelijk rond te kunnen komen van hun huishoudinkomen, zie figuur 12. Internationaal onderzoek vond ook een verband tussen het gevoel rond te kunnen komen van het huishoudinkomen en vertrouwen in wetenschappers, hoewel het verschil tussen de groepen wereldwijd kleiner was (Gallup, 2019).

Opmerkelijk is dat wanneer we het gevoel goed rond te kunnen komen van het huishoudinkomen in samenhang met andere factoren bekijken, we het verband tussen opleidingsniveau en vertrouwen in de wetenschap zien verdwijnen. In alle vorige edities van dit onderzoek zagen we een verband tussen opleidingsniveau en vertrouwen in de wetenschap: hoe hoger het opleidingsniveau, hoe hoger het vertrouwen in de wetenschap (Rathenau Instituut, 2013, 2015, 2018, 2021b, 2025b). In deze editie zien we dat wanneer we corrigeren voor het gevoel goed rond te kunnen komen van het huishoudinkomen, er geen significant verband

²⁵ Geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, wetenschappelijke kennis, interesse in de wetenschap, politieke oriëntatie, religiositeit, spiritualiteit en psychologische afstand.

tussen opleidingsniveau en vertrouwen in de wetenschap blijft bestaan. Het werkelijke verband in deze editie lijkt dus te bestaan tussen financieel rondkomen en vertrouwen in de wetenschap, en wanneer we daar niet expliciet voor corrigeren dan uit dat verband zich via het effect van opleidingsniveau. Eerder onderzoek van het SCP constateerde ook al dat mensen met een hoger opleidingsniveau tevredener zijn over hun eigen economische situatie, wat samenhangt met meer institutioneel vertrouwen (Sociaal en Cultureel Planbureau, 2024).

Dit is niet de eerste keer dat we constateren dat het verband tussen opleidingsniveau en vertrouwen in de wetenschap (deels) verklaard wordt door andere, onderliggende verbanden. In de eerste editie van dit onderzoek, in 2012, bleek namelijk dat wanneer we corrigeren voor gevoelens van maatschappelijk onbehagen, het verband tussen opleidingsniveau en vertrouwen in de wetenschap zwakker wordt, hoewel het niet helemaal verdwijnt (Rathenau Instituut, 2013). Uit onderzoek van het SCP bleek ook dat economische factoren, zoals inkomen, bijdragen aan gevoelens van maatschappelijk onbehagen (Sociaal en Cultureel Planbureau, 2023). Het is dus aannemelijk dat mensen die minder goed financieel rond kunnen komen vaker minder hoog opgeleid zijn en vaker gevoelens van maatschappelijk onbehagen ervaren. Dit is een verdere aanwijzing dat de samenhang tussen opleidingsniveau en vertrouwen in de wetenschap niet zuiver te danken is aan verschillen in opleidingsniveau, maar een uiting van andere verschillen tussen mensen die door verschillen in opleidingsniveau versterkt worden.

Hoewel we sterke empirische aanwijzingen zien dat het verband tussen opleidingsniveau en vertrouwen in de wetenschap (groten)deels verklaard worden door andere, onderliggende verbanden, is het echter op theoretische gronden nog steeds aannemelijk dat opleidingsniveau een belangrijke rol speelt in het tot stand komen van vertrouwen in de wetenschap. Het precieze mechanisme hieronder zal nader onderzocht moeten worden.

3.6 Affectieve polarisatie

In de vorige editie van dit onderzoek constateerden we dat de groepen mensen met laag of juist heel hoog vertrouwen in de wetenschap waren gegroeid, ten koste van het aantal mensen met een gemiddeld tot hoog vertrouwen in de wetenschap (Rathenau Instituut, 2025b). Dat riep vragen op over de impact van die verschuivingen. Zijn mensen het enkel op inhoudelijk vlak vaker oneens? Of gaan mensen ook anders naar elkaar kijken? Daarom hebben we mensen in deze editie gevraagd naar wat voor gevoel ze hebben bij mensen met veel en met weinig vertrouwen in de wetenschap. Wanneer daar grote verschillen tussen bestaan,

geeft dat aan dat de verschuivingen die wij zien gepaard gaan met affectieve polarisatie bij mensen. In paragraaf 3.6.1 geven we antwoord op de vraag: is er sprake van *affectieve polarisatie*? Ook laten we zien hoe affectieve polarisatie verschilt tussen mensen met een verschillende mate van vertrouwen in de wetenschap. Een belangrijke vervolgvraag is of mensen wel nog met elkaar in gesprek willen, ook wanneer zij anders over een onderwerp denken. In paragraaf 3.6.2 gaan we daar dieper op in.

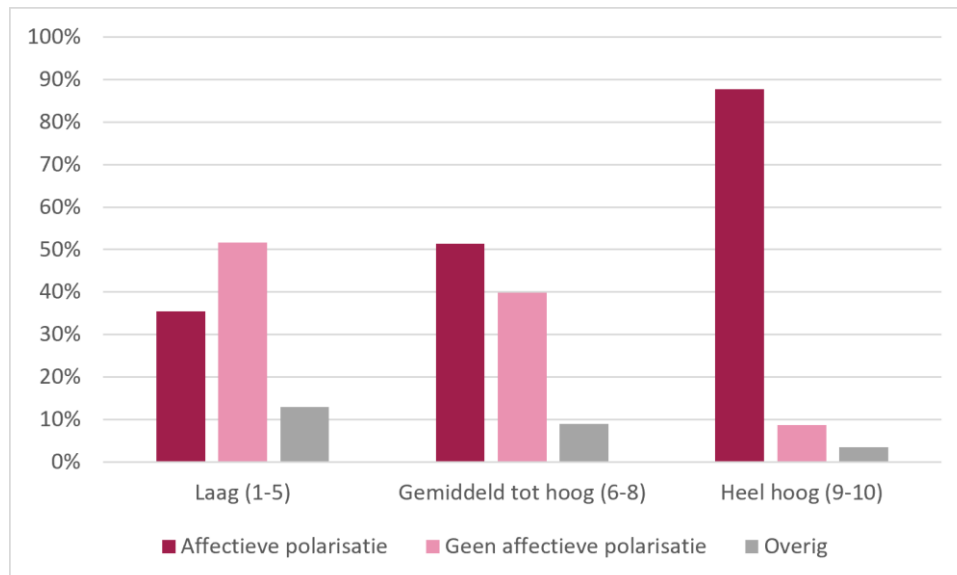
3.6.1 Vertrouwen in de wetenschap en affectieve polarisatie

Om affectieve polarisatie te meten, stelden we mensen in dit onderzoek de volgende vraag: 'Welk gevoel heeft u bij de volgende groepen?'. Mensen konden dat beantwoorden op een schaal van 1 (heel koud) tot 5 (heel warm) voor de groepen 'Mensen met veel vertrouwen in de wetenschap' en 'Mensen met weinig vertrouwen in de wetenschap'.

Wanneer mensen bij de ene groep een hoog cijfer (warm gevoel) en bij de andere groep juist een laag cijfer (koud gevoel) geven, spreken we van *affectieve polarisatie* (Carlin & Love, 2025). Figuur 14 toont welk percentage van de mensen met laag, gemiddeld tot hoog en heel hoog vertrouwen affectief gepolariseerd is. Zoals in de figuur te zien zijn mensen met een hoog vertrouwen in de wetenschap veel vaker affectief gepolariseerd zijn dan mensen met laag vertrouwen in de wetenschap.

Een mogelijke verklaring voor de samenhang die we zien tussen vertrouwen in de wetenschap en affectieve polarisatie kan worden gegeven vanuit de *social identity theory* (SIT) (Iyengar et al., 2019; Tajfel & Turner, 1979). Volgens deze theorie hangt persoonlijke identiteit samen met het gevoel bij bepaalde groepen in de samenleving te horen. Dat kan tot zowel positieve gevoelens voor de *in group* als negatieve gevoelens voor de *out group* leiden (Billig & Tajfel, 1973). Hoe belangrijker de groep voor de persoonlijke identiteit is, hoe sterker dit effect (Gaertner et al., 1993). Een simpele verklaring zou kunnen zijn dat mensen met een heel hoog vertrouwen in de wetenschap veel met wetenschap bezig zijn, en dat wetenschap een groot deel van hun persoonlijke identiteit uitmaakt. Bijvoorbeeld omdat zij zelf wetenschapper zijn, of wetenschappelijk zijn opgeleid. Wanneer wetenschap een steeds minder groot deel uitmaakt van de identiteit van mensen naarmate hun vertrouwen in de wetenschap afneemt, zou dat het patroon dat we zien verklaren. Meer onderzoek is echter nodig om te bevestigen of dit klopt.

Figuur 14 Affectieve polarisatie naar vertrouwen in de wetenschap

Bron: Rathenau Instituut. Notitie: De groepen die zijn aangegeven met 'geen affectieve polarisatie' gaven maximaal 1 punt (op een schaal van 1 tot 5) warmere of koudere gevoelens bij de ene groep te hebben dan bij de andere. De groep met 'affectieve polarisatie' gaf aan ten minste 2 punten warmere gevoelens te hebben bij hun eigen groep ('mensen met laag vertrouwen in de wetenschap' voor mensen die hun eigen vertrouwen in de wetenschap een 5 of lager gaven, en 'mensen met hoog vertrouwen in de wetenschap' voor mensen die hun eigen vertrouwen in de wetenschap een 6 of hoger gaven) dan bij de andere groep. De groepen die zijn aangegeven met 'overig' hebben de vraag niet ingevuld of gaven aan koudere gevoelens bij hun eigen groep te hebben dan bij de andere groep.

Er is nog weinig onderzoek gedaan naar affectieve polarisatie in de context van vertrouwen in de wetenschap om deze resultaten mee te vergelijken. Wel is onderzoek vanuit verschillende invalshoeken gedaan naar de mate van polarisatie in groepen mensen met verschillende opleidingsniveaus. Daaruit blijkt dat mensen met hoge opleidingsniveaus in toenemende mate alleen nog met elkaar omgaan (Bovens, 2024), en dat mensen met hogere opleidingsniveaus meer affectief gepolariseerd zijn (Muis, 2026). Dit zijn niet per definitie dezelfde groepen mensen met een hoog of laag vertrouwen in de wetenschap, maar het laat wel zien dat meerdere onderzoeken aantonen dat bepaalde groepen in de samenleving in veel sterkere mate affectief gepolariseerd zijn dan andere groepen (Harteveld & Rekker, 2021). Dit kan grote gevolgen hebben voor sociale cohesie, discriminatie, en de democratie (Torcal & Harteveld, 2025; Kokkonen & Harteveld, 2025), en ertoe leiden dat mensen een andere blik op de realiteit ontwikkelen (Rekker & Harteveld, 2024).

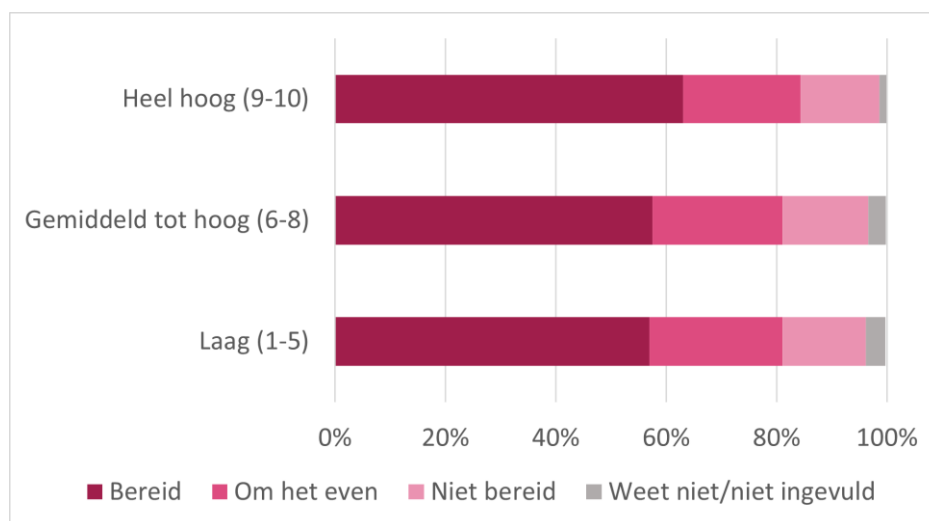
Wanneer mensen relatief vaak alleen met gelijkgestemden omgaan en een sterk wij-zij-gevoel ontwikkelen omdat zij de *perceptie* hebben dat mensen sterk gepolariseerd zijn, is het wellicht niet verrassend dat die mensen ook vaker positief naar hun eigen groep en negatief naar de andere groep kijken. Hoewel affectieve polarisatie niet noodzakelijkerwijs overeenkomt met inhoudelijke onenigheid of

conflict (Muis, 2026), is de vraag in hoeverre het wel leidt tot kampvorming en een verharding van het debat. Daarom hebben wij mensen ook gevraagd in hoeverre zij nog met elkaar in gesprek willen met mensen die andere opvattingen hebben over de wetenschap als zij.

3.6.2 Willen mensen nog met elkaar in gesprek?

In ons onderzoek legden we mensen tot slot de volgende vraag voor: 'Stelt u zich eens voor dat u een gesprek voert met iemand over een wetenschappelijk onderwerp. Die persoon heeft duidelijk andere opvattingen over dat onderwerp dan u. Zo'n gesprek ga ik ...', met antwoordopties van 1, 'liever uit de weg' tot 5, 'graag aan'. Figuur 15 toont de antwoorden, uitgesplitst naar niveau van vertrouwen in de wetenschap.

Figuur 15 Bereidheid om in gesprek te gaan over wetenschappelijke onderwerpen met iemand die duidelijk andere opvattingen heeft, naar vertrouwen in de wetenschap

Bron: Rathenau Instituut

Zoals te zien in figuur 15 zijn de meeste mensen bereid om met iemand anders over wetenschappelijke onderwerpen in gesprek te gaan, ook wanneer die persoon duidelijk andere opvattingen heeft. De groep mensen met heel hoog vertrouwen geeft dit iets vaker aan dan de mensen met laag of gematigd tot hoog vertrouwen, hoewel het verschil klein is.²⁶

²⁶ De groep 'bereid' is significant groter onder mensen met heel hoog (9-10) vertrouwen in de wetenschap ten opzichte van laag (1-5) en gematigd tot hoog (6-8). De grootte van de groepen 'bereid' onder mensen met laag en gematigd tot hoog vertrouwen in de wetenschap verschillen niet significant van elkaar.

Ondanks dat relatief veel mensen affectief gepolariseerd zijn, gaat bijna 60% van alle mensen een gesprek over wetenschappelijke onderwerpen graag aan wanneer de andere persoon andere opvattingen heeft. Minder dan 3 op 20 mensen (15%) gaat zo'n gesprek liever uit de weg. We weten op basis van de antwoorden op deze vraag niet of mensen bereid zijn met elkaar in gesprek te gaan uit oprechte interesse en om verbinding op te zoeken, of om de ander van eigen gelijk te overtuigen. Sociale wenselijkheid van antwoorden zou ook een rol kunnen spelen.

4 Belangrijkste bevindingen en conclusies

Wetenschap is van groot maatschappelijk belang. Het leidt tot innovaties, informeert beleid en helpt bij het oplossen van sociale en maatschappelijke problemen. Zonder publiek vertrouwen is er geen draagvlak voor wetenschappelijk onderbouwd beleid. Daarbij is publiek vertrouwen ook belangrijk voor de publieke financiering van wetenschap.

In dit rapport onderzoeken we daarom welke factoren verband houden met het veel of weinig vertrouwen hebben in de wetenschap: in het algemeen en wanneer het gaat om een aantal specifieke thema's. In dit hoofdstuk beschrijven we de belangrijkste inzichten uit ons onderzoek.

Vertrouwen in de wetenschap is stabiel

Het vertrouwen in de wetenschap is onverminderd hoog. In dit rapport laten we zien dat Nederlanders in 2026 gemiddeld een 7,4 geven voor hun vertrouwen in de wetenschap. Sinds de eerste editie van dit onderzoek in 2012 schommelt het gemiddelde vertrouwen in de wetenschap tussen de 7,0 (2015) en de 7,5 (2025) (Rathenau Instituut, 2013, 2015, 2018, 2021b, 2025b). Het vertrouwen in de wetenschap is daarmee ten minste sinds 2012 consistent hoger dan het vertrouwen in andere instituties van maatschappelijk belang, zoals de rechtspraak, vakbonden, of de regering.

In dit rapport laten we voor het eerst zien dat deze stabiliteit op populatieniveau gepaard gaat met stabiliteit op individueel niveau. Veruit de meeste Nederlanders, 8 op 10, veranderen in een jaar tijd niet sterk in hun vertrouwen in de wetenschap. De lichte daling van het gemiddelde vertrouwen in de wetenschap ten opzichte van 2025 komt doordat een kleine groep Nederlanders, iets meer dan 1 op 10, significant daalt in hun vertrouwen in de wetenschap. Iets minder dan 1 op de 10 Nederlanders stijgen in hun vertrouwen in de wetenschap.

Onafhankelijkheid en toepasbaarheid zijn belangrijke voorwaarden voor vertrouwen in de wetenschap

Gevraagd naar wat er nodig zou zijn om vertrouwen in de wetenschap te verhogen, gaven Nederlanders aan dat onafhankelijkheid en neutraliteit, en impact en toepasbaarheid belangrijke voorwaarden zijn. Veel mensen gaven aan zich zorgen te maken over commerciële belangen en politieke inmenging of politieke gekleurdheid in wetenschappelijk onderzoek.

Ook het zien van het 'nut' van wetenschap, in de zin van praktische toepasbaarheid en voordelen voor de samenleving, wordt vaak genoemd als een belangrijke voorwaarde voor (meer) vertrouwen in de wetenschap. Dit zien we bovendien duidelijk terug in de sterke samenhang tussen vertrouwen in de wetenschap en hypothetische afstand tot de wetenschap (het gevoel dat de wetenschap de juiste informatie geeft over de wereld om ons heen en voor resultaten zorgt die bruikbaar zijn in het echte leven).

Vertrouwen verschilt sterk per onderzoeksthema; de redenen daarachter ook

Vertrouwen in de wetenschap is sterk afhankelijk van een aantal factoren. Zo doet het onderzoeksthema ertoe: veel mensen hebben vertrouwen in onderzoek naar gezondheid, terwijl veel minder mensen vertrouwen hebben in onderzoek naar discriminatie en ongelijkheid. Wat achter die verschillen zit, verschilt ook sterk per thema. Het vertrouwen in onderzoek hangt samen met de mate waarin mensen belang hechten aan het onderwerp. Denk aan controversiële of gepolitiseerde thema's zoals klimaatverandering en vaccinaties.

Bij andere thema's, bijvoorbeeld discriminatie en ongelijkheid, vinden mensen het onderwerp wel belangrijk, maar vinden zij het niet belangrijk dat de wetenschap daar onderzoek naar doet. Dat kan verklaren waarom het vertrouwen in onderzoek naar die thema's lager is.

Het thema gezondheid wordt door nagenoeg iedereen belangrijk gevonden. Ook het belang van het onderzoek ernaar wordt door bijna iedereen ervaren. Toch heeft niet iedereen vertrouwen in gezondheidsonderzoek. Dat kan bijvoorbeeld veroorzaakt worden door zorgen over commerciële belangen achter het onderzoek, of door medische ervaringen die het vertrouwen hebben ondermijnd.

Mensen hebben meer vertrouwen in de wetenschap wanneer die in de directe leefomgeving zichtbaar aanwezig is

Vertrouwen in de wetenschap hangt sterk samen met de mate waarin mensen het gevoel hebben dat wetenschap iets is wat ver weg staat en irrelevant is voor het dagelijks leven: de psychologische afstand tot de wetenschap. We kunnen die psychologische afstand onderverdelen in sociale afstand, temporale afstand, spatiële afstand en hypothetische afstand. We vinden geen bewijs van een verband tussen vertrouwen en sociale afstand. Dat wil zeggen, mensen die veel sociale afstand tot de wetenschap ervaren ('ik zou *nooit* wetenschapper kunnen worden') verschillen niet significant in hun vertrouwen in de wetenschap met mensen die weinig sociale afstand ervaren. We zien wel verbanden tussen vertrouwen en de andere vormen van psychologische afstand tot de wetenschap. Zo zien we een positief verband tussen vertrouwen en temporele afstand. Dat wil zeggen, mensen die meer temporele afstand ervaren ('wetenschap is gericht op de verre toekomst')

hebben gemiddeld meer vertrouwen in de wetenschap. We zien een negatief verband tussen vertrouwen en spatiële afstand. Met andere woorden, mensen die meer spatiële afstand ervaren ('wetenschap speelt *geen* belangrijke rol in mijn buurt') hebben gemiddeld juist minder vertrouwen in de wetenschap. We zien tot slot een sterk negatief verband tussen vertrouwen in de wetenschap en hypothetische afstand. Dat wil zeggen dat mensen die veel hypothetische afstand tot de wetenschap ervaren ('wetenschap zorgt *niet* voor resultaten die we in het echte leven kunnen gebruiken'), gemiddeld genomen minder vertrouwen in de wetenschap hebben.

Het verband tussen vertrouwen in de wetenschap en opleidingsniveau wordt verklaard door verschillen in huishoudinkomen

In alle eerdere edities van dit onderzoek lieten we zien dat opleidingsniveau een belangrijke voorspellende factor is voor vertrouwen in de wetenschap (Rathenau Instituut, 2013, 2015, 2018, 2021b, 2025b). Nu hebben we voor het eerst onderzocht of dit verband een uiting kan zijn van een ander, onderliggend verband: tussen de mate waarin mensen het gevoel hebben (goed) rond te kunnen komen van hun financiële situatie en vertrouwen in de wetenschap. Dat blijkt het geval.

Hoewel we constateren dat opleidingsniveau niet samenhangt met vertrouwen in de wetenschap wanneer we corrigeren voor de ervaren financiële zekerheid, zien we wel dat het juist mensen met een lager opleidingsniveau zijn die het belangrijk vinden dat hun vertrouwen in de wetenschap wordt vergroot. Zeker wanneer zij relatief weinig sociale afstand tot de wetenschap ervaren en al enige interesse in en kennis over de wetenschap hebben.

Internationale samenwerking heeft invloed op het vertrouwen in onderzoek

Het vertrouwen in onderzoek hangt af van of er buitenlandse instellingen meewerken aan het onderzoek. Wanneer deze instellingen gevestigd zijn in stabiele, democratische en Westerse landen, zoals de EU-landen, Japan, of Australië, wordt het onderzoek door de meeste mensen vertrouwd. Bevinden deze instellingen zich echter in politiek instabiele en autoritaire landen, zoals de VS, China of Rusland, dan heeft een meerderheid van de mensen weinig of geen vertrouwen in het onderzoek. Dat is opvallend omdat veel van de beste universiteiten ter wereld uit China en de VS komen.

We weten uit eerdere edities van ons onderzoek dat zorgen over commerciële en politieke inmenging het vertrouwen in onderzoek sterk doen afnemen (Rathenau Instituut, 2021b, 2025b). In deze editie zien we dat weer. Het is waarschijnlijk dat mensen in ieder geval deels door dat soort zorgen minder vertrouwen hebben in onderzoek waaraan instellingen uit deze landen meewerken.

Nederlanders hebben ook een laag vertrouwen in onderzoek met instellingen in het mondiale zuiden, zoals Brazilië, India of Zuid-Afrika. Mogelijk spelen daarbij andere factoren een rol.

Vertrouwen in de conclusies van onderzoek hangt samen met de afzender

Vertrouwen verschilt ook sterk voor welke groepen conclusies trekken op basis van dat onderzoek. In de vorige editie van dit onderzoek constateerden we dat er veel vertrouwen is in de conclusies die wetenschappers zelf trekken op basis van wetenschappelijk onderzoek, maar niet in de conclusies die 'anderen' daarover trekken (Rathenau Instituut, 2025b). In deze editie hebben we voor het eerst de categorie 'anderen' opgesplitst. We zien dat de conclusies van artsen en docenten op basis van wetenschappelijk onderzoek wel door een meerderheid van mensen worden vertrouwd, maar de conclusies van beleidsmakers, politici, bedrijven, activisten en burgers niet.

Hoe meer vertrouwen in de wetenschap, hoe meer affectieve polarisatie

Een zekere mate van vertrouwen in de wetenschap is een belangrijke voorwaarde voor het goed functioneren van maatschappelijke en democratische processen. We zien voor de tweede meting op rij dat het percentage mensen met laag vertrouwen iets stijgt. Dit percentage is vergeleken met de afgelopen vijftien jaar echter nog altijd niet uitzonderlijk hoog. Het percentage mensen met een heel hoog vertrouwen in de wetenschap nam daarentegen in de afgelopen vijftien jaar sterk toe.

Tegelijkertijd zien we dat vertrouwen in de wetenschap veruit de sterkste voorspeller is voor een hogere mate van affectieve polarisatie. Mensen met een hoger vertrouwen in de wetenschap hebben consistent vaker warme, positieve gevoelens naar anderen met een hoog vertrouwen en koude, negatieve gevoelens naar mensen met een laag vertrouwen. Dit kan het wij-zij-denken versterken en tegenstellingen in de samenleving op scherp zetten, zeker wanneer die tegenstellingen er in werkelijkheid niet zijn. We zien wel dat de meeste mensen, zowel met hoog als met laag vertrouwen, aangeven nog in gesprek te willen met iemand die andere opvattingen over de wetenschap heeft dan zij.

5 Literatuurlijst

Alwin, D. F., & Krosnick, J. A. (1991). The Reliability of Survey Attitude Measurement - The Influence of Questions and Respondent Attributes. *Sociological Methods & Research*, 20(1), 139-181.

Bernasco, W. (2025). Vertrouwen binnen de wetenschap. *Justitiële verkenningen*, 51(4), 38-55. <https://doi.org/10.5553/JV/016758502025051004004>

Billig, M., & Tajfel, H. (1973). Social categorization and similarity in intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology*, 3(1), 27-52. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2420030103>

Bovens, M. (2024). *Opleiding als nieuwe verzuiling - En wat dit betekent voor de universiteit*. Universiteit Utrecht.

Hoger Onderwijs-, Onderzoek- en Wetenschapsbeleid; Brief regering; Inzet op het borgen en versterken van de vrijheid, veiligheid en vertrouwen in de wetenschap, nr. 31 288, Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2024-2025 1202 (2025). <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-31288-1202.html>

Carlin, R. E., & Love, G. J. (2025). Measuring affective polarization. In *Handbook of Affective Polarization* (pp. 52-68). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781035310609.00010>

Centerdata. (2026). *LISS Core Study 8: Politics and Values. Wave 18* [Data set]. <https://doi.org/10.57990/kpt4-bj44>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2015). *Sociaal en institutioneel vertrouwen in Nederland*. Auteurs: Arends, J., & Schmeets, H.

Centre for Science and Technology. (2025). *CWTS Leiden Ranking Open Edition*. CWTS Leiden Ranking Open Edition; Centre for Science and Technology Studies (CWTS). <https://open.leidenranking.com>

Chow, D., & Brand, M. (2025, 17 december). Trump administration plans to break up largest federal climate research center. *NBC News*. <https://www.nbcnews.com/science/climate-change/trump-administration-break-climate-research-center-ncar-rcna249668>

Cologna, V., et al. (2025). Trust in scientists and their role in society across 68 countries. *Nature Human Behaviour*, 9(4), 713-730. <https://doi.org/10.1038/s41562-024-02090-5>

European Commission. (2025). *Special Eurobarometer 557 - European citizens' knowledge and attitudes towards science and technology*. <https://doi.org/10.2777/6040908>

Follow the Money. (2022). *China Science Investigation*. <https://www.ftm.eu/chinascienceinvestigation>

Gaertner, S. L., et al. (1993). The Common Ingroup Identity Model: Recategorization and the Reduction of Intergroup Bias. *European Review of Social Psychology*, 4(1), 1-26. <https://doi.org/10.1080/14792779343000004>

Gallup. (2019). *Wellcome Global Monitor - How does the world feel about science and health?* <https://cms.wellcome.org/sites/default/files/wellcome-global-monitor-2018.pdf>

Hardin, R. (2006). *Trust*. Polity.

Harteveld, E., & Rekker, R. (2021). Polarisatie in Nederland. In *Versplinterde Vertegenwoordiging: Nationaal Kiezersonderzoek 2021* (pp. 113-124). Stichting Kiezersonderzoek Nederland. https://www.researchgate.net/publication/356641956_Polarisatie_in_Nederland

Hornsey, M. J. (2020). Why Facts Are Not Enough: Understanding and Managing the Motivated Rejection of Science. *Current Directions in Psychological Science*, 29(6), 583-591. <https://doi.org/10.1177/0963721420969364>

Iyengar, S., et al. (2019). The Origins and Consequences of Affective Polarization in the United States. *Annual Review of Political Science*, 22, 129-146. <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-051117-073034>

Kieskompas. (2026). *Representatief onderzoek*. <https://www.kieskompas.nl/nl/kieskompas/onderzoek-met-kieskompas/methodologie-opinie-onderzoek/>

KNAW. (2025). *Academische vrijheid in Nederland*. Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen. <https://doi.org/10.57881/88GG-RF96>

Kokkonen, A., & Hartevelt, E. (2025). Affective polarization, democratic norms, and support for elite transgression. In *Handbook of Affective Polarization* (pp. 388-401). Edward Elgar Publishing. <https://www.elgaronline.com/edcollchap-0a/book/9781035310609/chapter26.xml>

Hoger Onderwijs-, Onderzoek- en Wetenschapsbeleid, nr. 31288, 1234 (2026). https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail

Lugtig, P. (2017). The Relative Size of Measurement Error and Attrition Error in a Panel Survey. Comparing Them With New Multi-Trait Multi-Method Model. *Survey Research Methods*, 11(4), 369-382. <https://doi.org/10.18148/srm/2017.v11i4.7170>

Mervis, J. (2026, 29 mei). White House seeks to tighten political oversight of grantmaking. *Science*, 392(6802). <https://doi.org/10.1126/science.zv0elgw>

Miles, J., & Shevlin, M. (2001). *Applying Regression and Correlation*. SAGE Publications Ltd. <https://uk.sagepub.com/en-gb/eur/applying-regression-and-correlation/book209139>

More In Common. (2026). *Britain talks trust in science*. Auteurs: Herrick, A., Tryl, L., & Henderson, M. https://www.moreincommon.org.uk/wp-content/uploads/2026/04/final_btis_1504.pdf

Muis, Q. (2026). We the elite, they the people: Educational identity and perceived polarisation. *Acta Sociologica*, 0(0). <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/00016993261428798>

OESO. (2024). *OECD Survey on Drivers of Trust in Public Institutions – 2024 Results*. <https://doi.org/10.1787/9a20554b-en>

Pew Research Center. (2020, 6 april). U.S. concern about climate change is rising, but mainly among Democrats. Auteur: Kennedy, B. <https://www.pewresearch.org/short-reads/2020/04/16/u-s-concern-about-climate-change-is-rising-but-mainly-among-democrats/>

Pew Research Center. (2026). *Do Americans Think the Country Is Losing or Gaining Ground in Science?* Auteurs: Kennedy, B., & Kikuchi, E. <https://www.pewresearch.org/science/2026/01/15/americans-confidence-in-scientists/>

Pleijers, A. & de Vries, R. (2021). Invulling praktisch en theoretisch opgeleiden; een bruikbaar alternatief voor de huidige indeling van onderwijsniveau? *Centraal*

Bureau voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/discussion-papers/2021/invulling-praktisch-en-theoretisch-opgeleiden?onepage=true>

Rathenau Instituut. (2013). *Hoeveel vertrouwen hebben Nederlanders in wetenschap?* Auteurs: Tiemeijer, W., & de Jonge, J. <https://www.rathenau.nl/nl/werking-van-het-wetenschapssysteem/vertrouwen-de-wetenschap-2012>

Rathenau Instituut. (2015). *Vertrouwen in de wetenschap 2015.* Auteur: de Jonge, J. <https://www.rathenau.nl/nl/werking-van-het-wetenschapssysteem/vertrouwen-de-wetenschap-2015>

Rathenau Instituut. (2018). *Vertrouwen in de wetenschap - Monitor 2018.* Auteurs: van den Broek-Honingh, N., & de Jonge, J. <https://www.rathenau.nl/nl/werking-van-het-wetenschapssysteem/vertrouwen-de-wetenschap-2018>

Rathenau Instituut. (2021a). *Vertrouwde wetenschap - Een kwalitatieve studie naar het publieke vertrouwen in wetenschap en opdrachtonderzoek.* Auteurs: Schölvink, A. F., Elahi, J., van den Broek-Honingh, N., & Faasse, P. <https://www.rathenau.nl/nl/werking-van-het-wetenschapssysteem/vertrouwde-wetenschap>

Rathenau Instituut. (2021b). *Vertrouwen van Nederlanders in wetenschap (enquête 2021).* Auteurs: Broek-Honingh van den, N., Glas, I., & Vennekens, A. <https://www.rathenau.nl/nl/kennis-en-innovatie-voor-transities/wetenschap-nederland/vertrouwen-van-nederlanders-wetenschap-enquete-2021>

Rathenau Instituut. (2025a). *Nederlands onderzoek en ontwikkeling in internationaal perspectief.* Auteurs: Demirel, B., Koens, L., & Vennekens, A. <https://www.rathenau.nl/nl/werking-van-het-wetenschapssysteem/wetenschap-nederland/nederlands-onderzoek-en-ontwikkeling-internationaal-perspectief>

Rathenau Instituut. (2025b). *Vertrouwen in de wetenschap - enquête 2025.* Auteurs: Slief, J. H., Demirel, B., Huffnagel, I. C., van der Lee, R., & Vennekens, A. <https://www.rathenau.nl/nl/werking-van-het-wetenschapssysteem/wetenschap-nederland/vertrouwen-de-wetenschap-2025>

Rathenau Instituut. (2026a). *Geopolitiek in wetenschapsbeleid.* Auteurs: Baar, E. J. M., Eveleens, C. P., Baarslag, V., & Deuten, J. J. <https://www.rathenau.nl/nl/kennis-en-innovatie-voor-transities/opgavegericht-kennis-en-innovatiebeleid/geopolitiek-wetenschapsbeleid>

Rathenau Instituut. (2026b). *Wikken en Weten - Studie over de relatie tussen vertrouwen in wetenschap en misinformatie op sociale media*. Auteurs: Schölvink, A. F., Slief, J. H., Ex, L., de Groot, L., Demirel, B., & van Huijstee, M.
<https://www.rathenau.nl/nl/digitalisering/naar-een-nieuwe-verhouding-tot-technologiebedrijven/wikken-en-weten>

Rathenau Instituut. (2026c, 6 mei). *AI in de wetenschap 1: Waarom onderzoek naar AI in de wetenschap belangrijk is*. <https://www.rathenau.nl/nl/werking-van-het-wetenschapssysteem/wetenschap-van-de-toekomst/ai-de-wetenschap-1-waarom-onderzoek-naar-ai-de-wetenschap-belangrijk>

Rekker, R., & Harteveld, E. (2024). Understanding factual belief polarization: the role of trust, political sophistication, and affective polarization. *Acta Politica*, 59(3), 643-670. <https://doi.org/10.1057/s41269-022-00265-4>

Resnik, D. B. (2011). Scientific Research and the Public Trust. *Science and engineering ethics*, 17(3), 399-409. <https://doi.org/10.1007/s11948-010-9210-x>

Rutjens, B. T. (2025). Psychological distance to science. *Trends in Cognitive Sciences*, 29(7), 594-596. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2025.05.009>

Rutjens, B. T., & Hornsey, M. J. (2025). Chapter Five - The psychology of science rejection. In B. Gawronski (Red.), *Advances in Experimental Social Psychology* (Vol. 71, pp. 243-280). Academic Press.
<https://doi.org/10.1016/bs.aesp.2024.10.002>

Rutjens, B. T., et al. (2021). Science Skepticism Across 24 Countries. *Social Psychological and Personality Science*, 13(1), 102-117.
<https://doi.org/10.1177/194855062110013>

Rutjens, B. T., Sutton, R. M., & van der Lee, R. (2018). Not All Skepticism Is Equal: Exploring the Ideological Antecedents of Science Acceptance and Rejection. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 44(3), 384-405.
<https://doi.org/10.1177/0146167217741314>

Rutjens, B. T., & van der Lee, R. (2020). Spiritual skepticism? Heterogeneous science skepticism in the Netherlands. *Public Understanding of Science*.

SEO Economisch Onderzoek. (2025). *Economische Effecten van Defensie-Uitgaven*. SEO Economisch Onderzoek.
<https://open.overheid.nl/documenten/36996e27-619c-4526-838e-5f727b3b0390/>

Sherif, M., & Hovland, C. I. (1961). *Social judgment: Assimilation and contrast effects in communication and attitude change* (pp. xii, 218). Yale Univer. Press.

Smith-Schoenwalder, C. (2026 augustus). Trump's Higher Education Crackdown: Visa Revocations, DEI Bans, Lawsuits and Funding Cuts. *U.S. News*.
<https://www.usnews.com/news/national-news/articles/trumps-higher-education-crackdown-visa-revocations-dei-bans-lawsuits-and-funding-cuts>

Snel, E., et al. (2022). Sociaaleconomische status en institutioneel vertrouwen in een tijd van corona. *Tijdschrift Sociologie*, 3(0), 30-52.
<https://doi.org/10.38139/TS.2022.02>

Sociaal en Cultureel Planbureau. (2018). *Burgerperspectieven 2018*|1. Auteurs: Dekker, P., van der Ham, L., & Wennekers, A.

Sociaal en Cultureel Planbureau. (2023). *Sociale en Culturele Ontwikkelingen - Stand van Nederland 2023*.

Sociaal en Cultureel Planbureau. (2024). *Samenleven in de toekomst - Een verkenning naar sociale cohesie bij een veranderde bevolkingssamenstelling in 2050*. Auteurs: Woittiez, I., van Hulst, B., Putman, L., Ooms, I., & Sadiraj, K.

Sociaal en Cultureel Planbureau. (2026). *Burgerperspectieven 2026 - Bericht 2*. Auteurs: den Ridder, J., Boelhouwer, J., & Geurkink, B.
<https://www.scp.nl/site/binaries/site-content/collections/documents/2026/06/23/burgerperspectieven-bericht-2-2026-de-stemming/burgerperspectieven-2026-bericht-2-de-stemming.pdf>

Stanley, D. J., & Spence, J. R. (2024). The Comedy of Measurement Errors: Standard Error of Measurement and Standard Error of Estimation. *Advances in Methods and Practices in Psychological Science*, 7(4), 1-20.
<https://doi.org/10.1177/25152459241285885>

Stichting Kiezersonderzoek Nederland. (2026). *Veelstemmig - De Tweede kamerverkiezingen van 2025*. Auteurs: Huijsmans, T., Harteveld, E., van der Meer, T., & Vermeulen, F. <https://www.dpes.nl/wp-content/uploads/2026/06/Veelstemmig.-Publieksrapport-NKO2025.pdf>

Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An Integrative Theory of Intergroup Conflict. In *The Social Psychology of Intergroup Relations* (pp. 33-37). Brooks/Cole.
<https://library.alnap.org/help-library/an-integrative-theory-of-intergroup-conflict>

- Torcal, M., & Hartevelde, E. (2025). Introduction to the Handbook of Affective Polarization. In *Handbook of Affective Polarization* (pp. 1-20). Edward Elgar Publishing. <https://www.elgaronline.com/edcollchap-oa/book/9781035310609/chapter1.xml>
- Tranter, B. (2011). Political divisions over climate change and environmental issues in Australia. *Environmental Politics*, 20(1), 78-96. <https://doi.org/10.1080/09644016.2011.538167>
- Većkalov, B., et al. (2023). Who Is Skeptical About Scientific Innovation? Examining Worldview Predictors of Artificial Intelligence, Nanotechnology, and Human Gene Editing Attitudes. *Science Communication*, 45(3), 337-366. <https://doi.org/10.1177/10755470231184203>
- Većkalov, B., et al. (2024). Psychological Distance to Science as a Predictor of Science Skepticism Across Domains. *Personality & Social Psychology Bulletin*, 50(1), 18-37. <https://doi.org/10.1177/01461672221118184>
- Vetenskap & Allmänhet. (2026). *Swedish Science Barometer 2025/2026*. Auteurs: Palmkvist, Å.J., Borström, D., Björkstén, U., & Bolmgren, K. <https://vetenskapallmanhet.se/en/resource/report-swedish-science-barometer-2025-2026/>
- Whitmarsh, L. (2011). Scepticism and uncertainty about climate change: Dimensions, determinants and change over time. *Global Environmental Change*, 21(2), 690-700. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2011.01.016>
- Wissenschaft Im Dialog. (2026). *Science Barometer 2025*. <https://wissenschaft-im-dialog.de/ressourcen/#science-barometer>

Bijlage 1: Onderzoeksopzet en enquête

Sinds 2012 voert het Rathenau Instituut periodiek enquêteonderzoek uit naar vertrouwen in de wetenschap. In deze bijlage beschrijven we de opzet van het onderzoek en de enquête.

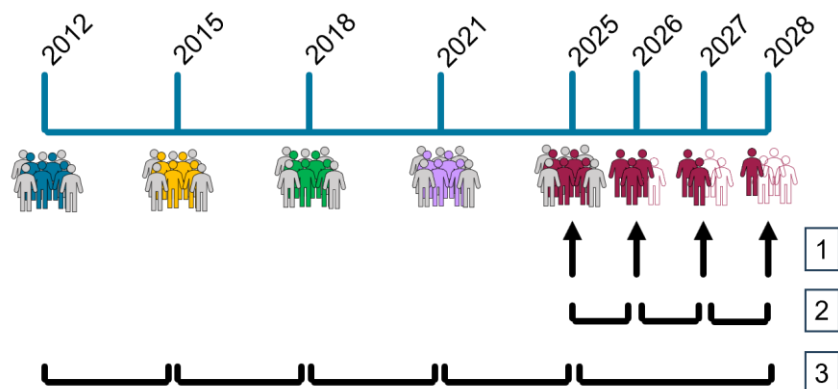
1.1 Onderzoeksopzet

Tussen 2012 en 2025 voerden we elke drie of vier jaar enquêteonderzoek uit naar het vertrouwen in de wetenschap onder Nederlandse burgers. Daarbij legden we onze vragenlijst telkens aan een nieuwe steekproef uit de Nederlandse bevolking voor. Weging zorgde ervoor dat de steekproef representatief was voor de gehele bevolking. Daardoor konden we veranderingen in het vertrouwen in de wetenschap op het niveau van de gehele Nederlandse bevolking meten.

In 2025 hebben we voor het laatst een geheel nieuwe steekproef genomen uit de bevolking. Vanaf 2025 voeren we vier jaar lang elk jaar een nieuwe meting uit binnen dezelfde steekproef. Door nieuwe metingen binnen dezelfde steekproef uit te voeren, kunnen we op het niveau van individuele mensen analyseren hoe vertrouwen in de wetenschap jaar op jaar verandert. Ook kunnen we kijken welke factoren verband houden met (eventuele) veranderingen in het vertrouwen in de wetenschap.

We verwachten dat niet alle mensen die aan de eerste meting in 2025 meededen met alle vervolgmetingen blijven deelnemen. Bij selectie van de steekproef in 2025 hebben we daar rekening mee gehouden, door een dusdanig grote steekproef te nemen dat we verwachten in de vierde meting nog genoeg mensen over te houden om een statistisch relevante meting uit te kunnen voeren. Figuur 16 toont een overzicht van de onderzoeksopzet.

Figuur 16 Onderzoeksopzet

Bron: Rathenau Instituut. Notitie: 1. Cross-sectionele analyse (per meting). 2. Longitudinale analyse binnen dezelfde steekproef (2025, 2026, 2027, 2028). 3. Longitudinale vergelijking met wisselende steekproef (2012, 2015, 2018, 2021, 2025).

1.2 Enquête

De enquête van 2026 is, net als in 2025, uitgezet via Kieskompas. De vragenlijst kon worden ingevuld tussen 7 januari 2026 en 19 januari 2026. Het panel voor dit onderzoek bestond volledig uit panelleden die meededen aan de vorige meting.

Het panel is samengesteld uit het Groot Burgerpanel van Kieskompas. Dat is een *opt-in non-probability* panel. Dat wil zeggen, een panel waar mensen zich vrijwillig voor aanmelden en dat niet aselekt is. Daaruit is een gestratificeerde aselechte steekproef getrokken op basis van regio, opleiding, geslacht, leeftijd en migratieachtergrond. Daarbij volgt Kieskompas het populatiekader zoals vastgelegd in de Gouden Standaard van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Door de opt-in-aard van het panel is het in principe mogelijk dat niet alle groepen in de samenleving vertegenwoordigd zijn in het panel, en dus niet alle stemmen gehoord worden. Dit wordt echter grotendeels ondervangen door de grootte van het panel (meer dan 400.000 leden). Bovendien bereikt Kieskompas brede groepen mensen door hun stemtools, waarvan ook versies zijn ontwikkeld voor bijvoorbeeld mensen die politiek lastig vinden, en door hun brede samenwerking met verschillende nationale en regionale mediapartners. Mede daardoor geeft Kieskompas aan dat de representativiteit van het panel heel groot is (Kieskompas, 2026).

In totaal zijn er voor de eerste meting, in 2025, zo'n 25.000 panelleden benaderd voor het invullen van de enquête, waarbij groepen waarvan bekend is dat ze minder geneigd zijn deel te nemen aan onderzoek extra vaak benaderd zijn. Voor de tweede meting zijn alleen de mensen benaderd die aan de eerste meting hebben

meegedaan. De enquête bestond uit een aantal standaardvragen van Kieskompas over persoonskenmerken, en de vragen van het Rathenau Instituut over institutioneel vertrouwen. De gehele vragenlijst is te vinden in bijlage 3.

1.3 Respons

In totaal vulden 4.578 mensen de enquête van 2026 in. Van 24 respondenten zijn de antwoorden niet meegenomen omdat voor hen geen weegfactor berekend kon worden. Van hen waren 4 sinds de vorige meting naar het buitenland verhuisd en hadden 20 niet aangegeven wat ze in de laatste verkiezingen gestemd hebben. Alle overige 4.554 respondenten voor wie een weegfactor berekend kon worden zijn meegenomen in de resultaten. De responstijd varieerde van ongeveer 4 minuten tot bijna 11 dagen, waarbij mensen de vragenlijst tussentijds konden opslaan en op een later tijdstip verder konden gaan. Vanwege uitschieters naar boven was de gemiddelde invultijd 2,4 uur. De mediaan lag bij ongeveer 13 minuten.

1.4 Kenmerken van de steekproef en weging

Voorafgaand aan de eerste meting is geprobeerd een zo representatief mogelijke steekproef te maken van de Nederlandse bevolking door gestratificeerd een steekproef te trekken volgens de Gouden Standaard van het CBS. In hoeverre de steekproef ook daadwerkelijk een weerspiegeling is van het populatiekader hangt af van welke individuen uiteindelijk besluiten wel of niet de enquête in te vullen. Nadat respondenten de enquête hebben ingevuld zijn de resultaten nagewogen naar dezelfde bevolkingskarakteristieken als de initiële sampling (geslacht, leeftijd, opleiding, migratieachtergrond, en Nielsen-regio), en daarnaast ook naar stemgedrag.

Vanwege selectieve uitval zijn de respondenten die bij deze meting opnieuw aan het onderzoek hebben meegedaan opnieuw gewogen, zodat wij ook in deze editie een cross-sectionele meting – representatief voor de Nederlandse bevolking – konden uitvoeren. Weegfactoren zijn bepaald door gebruik van een iteratieve poststratificatiemethode, met behulp van gezamenlijke verdelingen (*joint distributions*). De weegfactoren zijn net als in de vorige editie getrimd op het 99,5e percentiel, waarbij de maximale foutenmarge op de volledige dataset 2,6% bedraagt. Om deze reden ronden wij alle percentages in het rapport af op hele getallen.

De hoogst toegekende weegfactor was 11,85. Bij de vorige meting was dat 7,96. Hoge weegfactoren zijn met name toegekend aan mensen van onder de 35,

mensen die bij de laatste landelijke Tweede Kamerverkiezingen op de PVV of niet stemden, mensen met een middelbare opleiding, mensen met een migratieachtergrond, en mensen die wonen in de provincies Noord- en Zuid-Holland en Utrecht, maar niet in vier grote steden²⁷ en hun randgemeenten. De laagst toegekende weegfactor was 0,04. De vorige meting was dat 0,12. Lage weegfactoren zijn met name toegekend aan mannen, mensen van boven de 65 jaar oud, theoretisch-opgeleide mensen, autochtone Nederlanders, mensen die in Overijssel, Gelderland en Flevoland wonen, en mensen die bij de laatste landelijke Tweede Kamerverkiezingen op GroenLinks-PvdA stemden.

De minimale en maximaal toegekende weegfactoren zijn vrij extreem, met name door een relatief kleine groep mensen met hele lage en hele hoge weegfactoren. In totaal liggen 90% van de weegfactoren in een relatief klein bereik, tussen de 0,15 en 3,24. Tabel 2 toont de verdeling van de toegekende weegfactoren.

Tabel 2 Verdeling van de weegfactoren

Percentiel	Weegfactor
0	0,04
5	0,15
10	0,20
25	0,35
50	0,60
75	1,00
90	1,75
95	3,24
100	11,85

Bron: Rathenau Instituut

²⁷ Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht.

Tabel 3 toont een overzicht van de karakteristieken van de steekproef, zowel ongewogen als gewogen, van de eerste en tweede meting.

Tabel 3 Karakteristieken steekproef

	2026 (wave 2)				2025 (wave 1)			
Variable	Ongewogen		Gewogen		Ongewogen		Gewogen	
	Freq.	Perc.	Freq.	Perc.	Freq.	Perc.	Freq.	Perc.
Geslacht								
Man	2499	54,6%	2288	50,2%	4437	52,9%	4194	50,0%
Vrouw	2079	45,4%	2266	49,8%	3950	47,1%	4190	50,0%
Leeftijd								
18-24	170	3,7%	280	6,1%	652	7,8%	757	9,0%
25-34	529	11,6%	841	18,5%	1311	15,6%	1461	17,4%
35-44	651	14,2%	598	13,1%	1327	15,8%	1154	13,8%
45-54	787	17,2%	742	16,3%	1521	18,1%	1437	17,1%
55-64	913	19,9%	899	19,7%	1496	17,8%	1480	17,7%
65-74	938	20,5%	705	15,5%	1346	16,0%	1359	16,2%
75+	590	12,9%	489	10,7%	734	8,8%	735	8,8%
Opleiding								
Praktisch-opgeleid	666	14,5%	1025	22,5%	1434	17,1%	1990	23,7%
Middel-opgeleid	1767	38,6%	1925	42,3%	3463	41,3%	3601	43,0%
Theoretisch-opgeleid	2145	46,9%	1603	35,2%	3490	41,6%	2793	33,3%
Migratieachtergrond								
NL	3667	80,1%	3410	74,9%	6728	80,2%	6283	74,9%
EU	413	9,0%	426	9,4%	748	8,9%	785	9,4%
Buiten EU	498	10,9%	719	15,8%	911	10,9%	1315	15,7%

	2026 (wave 2)				2025 (wave 1)			
Variabele	Ongewogen		Gewogen		Ongewogen		Gewogen	
Nielsen-regio^{28*}								
Nielsen I (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag + randgemeenten)	686	15,0%	663	14,6%	1284	15,3%	1224	14,6%
Nielsen II (Zuid- Holland, Noord- Holland en Utrecht)	1342	29,3%	1360	29,9%	2482	29,6%	2449	29,2%
Nielsen III (Groningen, Friesland en Drenthe)	500	10,9%	482	10,6%	962	11,5%	893	10,7%
Nielsen IV (Overijssel, Gelderland en Flevoland)	981	21,4%	999	21,9%	1798	21,4%	1821	21,7%
Nielsen V (Zeeland, Noord-Brabant en Limburg)	1065	23,3%	1051	23,1%	1859	22,2%	1997	23,8%
Stemgedrag								
PVV	324	7,1%	593	13,0%	1293	15,4%	1524	18,2%
GroenLinks-PvdA	995	21,8%	474	10,4%	1953	23,3%	1070	12,8%
VVD	465	10,2%	526	11,6%	924	11,0%	1011	12,1%
Nieuw Sociaal Contract (NSC)	0	0,0%	0	0,0%	851	10,1%	821	9,8%
D66	772	16,9%	634	13,9%	617	7,4%	404	4,8%
Boerburgerbeweging (BBB)	122	2,7%	99	2,2%	288	3,4%	306	3,7%
CDA	467	10,2%	436	9,6%	252	3,0%	223	2,7%
SP	165	3,6%	74	1,6%	304	3,6%	213	2,5%
Forum voor Democratie	159	3,5%	166	3,6%	154	1,8%	149	1,8%

²⁸ De gewogen cijfers voor woonregio voor 2025 komen niet overeen met de cijfers gerapporteerd in de bijlage van het rapport *Vertrouwen in de Wetenschap – Enquête 2025*. In de originele weging is een fout gemaakt waardoor de gewogen verhouding tussen Nielsen-regio's I en II niet klopte. Deze fout is ontdekt na de publicatie van dat rapport, maar heeft geen gevolgen voor de resultaten.

	2026 (wave 2)				2025 (wave 1)			
Variabele	Ongewogen		Gewogen		Ongewogen		Gewogen	
Partij voor de Dieren	195	4,3%	82	1,8%	356	4,2%	155	1,8%
SGP	84	1,8%	84	1,8%	147	1,8%	140	1,7%
DENK	9	0,2%	45	1,0%	50	0,6%	116	1,4%
ChristenUnie	104	2,3%	72	1,6%	168	2,0%	137	1,6%
Volt	146	3,2%	45	1,0%	268	3,2%	117	1,4%
JA21	255	5,6%	205	4,5%	57	0,7%	46	0,5%
Anders	88	1,9%	54	1,2%	216	2,6%	128	1,5%
Blanco & Niet-stemmers	155	3,4%	915	20,1%	488	5,8%	1823	21,7%
50PLUS	53	1,2%	53	1,2%				

Bron: Rathenau Instituut. Notitie: freq. staat voor frequentie, perc. voor percentage.

1.5 Uitval

Het panel van deze meting bestond uit de 8.387 mensen die aan de vorige meting van januari 2025 hebben meegedaan. Daarvan hebben 4.578 mensen ook de tweede meting meegedaan. De uitval bedraagt daarmee 45,4%.

De uitval is niet volledig willekeurig. Mannen zijn in ongewogen aantallen iets sterker vertegenwoordigd in de data voor 2026 dan voor 2025, wat impliceert dat vrouwen relatief minder vaak aan de herhaalmeting hebben meegedaan. Andere groepen die relatief minder vaak aan de herhaalmeting meededen zijn mensen tot en met 54 jaar oud, en in het bijzonder voor mensen onder de 35, en praktisch en middelbaar opgeleide mensen. Migratieachtergrond en woonregio hebben relatief weinig samenhang met uitval.

Vertrouwen in de wetenschap is een significante voorspeller voor uitval ($B = -0,07$; $SE = 0,01$; $\text{Wald } \chi^2=27,44$; $p < 0,001$), op basis van logistische regressie met variabelen vertrouwen in de wetenschap, geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, migratieachtergrond, en politieke oriëntatie. Dat wil zeggen, mensen met een lager vertrouwen in de wetenschap hebben relatief vaker niet aan de tweede meting meegedaan. Aangezien dit model een significante voorspeller is van uitval ($\chi^2(9)=432,25$; $p<0,001$) is er sprake van uitval die *Missing At Random* (MAR) is. Voor de longitudinale analyse is onder andere gebruikgemaakt van een *linear*

mixed model (LMM). LMM's gaan automatisch goed om met uitval wanneer deze MAR is, omdat ze alle beschikbare informatie in de data gebruiken om voor die uitval te compenseren.

De daling in het gemiddelde vertrouwen in de wetenschap die wij signaleren is niet te verklaren aan de hand van selectieve uitval. De groep mensen die is uitgevallen had gemiddeld een iets lager vertrouwen in de wetenschap in 2025 dan de groep mensen die niet uitviel. De mensen die aan beide metingen meededen, hadden gemiddeld iets minder vertrouwen in de wetenschap in de tweede meting dan in de eerste, waardoor het gemiddelde daalde. Op individueel niveau gaven meer mensen in 2026 een lager cijfer voor hun vertrouwen in de wetenschap ten opzichte van 2025 dan een hoger cijfer.

Bijlage 2: Analyse

De analyses zijn uitgevoerd op gewogen cijfers. Omdat we voor het eerst in deze studie longitudinale cijfers tot onze beschikking hebben, hebben we twee typen analyses uitgevoerd: cross-sectioneel en longitudinaal. Cross-sectioneel wil zeggen dat we de data van één meetmoment analyseren. In dit geval is dat de data verzameld voor 2026. Hierbij hebben we beschrijvende statistieken gebruikt (gemiddelden, frequenties en percentages), en een lineair regressiemodel om te onderzoeken welke persoonsgebonden variabelen significant samenhangen met vertrouwen in de wetenschap.

Longitudinale analyse wil zeggen dat we naar veranderingen over de tijd kijken, tussen twee of meer meetpunten. In dit geval gaat dat om twee meetpunten: de metingen van 2025 en 2026. Ook hierbij hebben we beschrijvende statistieken gebruikt, bijvoorbeeld door te berekenen hoeveel mensen zijn gestegen of gedaald in hun vertrouwen in de wetenschap. Daarnaast hebben we *linear mixed models* toegepast om te onderzoeken of vertrouwen in de wetenschap over tijd verandert en of die verandering significant samenhangt met (veranderingen in) persoonsgebonden variabelen.

Alle analyses zijn uitgevoerd in de statistische software SPSS Statistics.

2.1 Cross-sectionele analyse

De cross-sectionele analyse is uitgevoerd op de gewogen dataset van 2026. Door weging toe te passen zijn de resultaten representatief voor de Nederlandse bevolking, ongeacht de selectieve uitval die tussen 2025 en 2026 heeft plaatsgevonden.

2.1.1 Beschrijvende statistieken

De meeste resultaten die in het hoofdrapport staan, zijn op beschrijvende statistieken gebaseerd. Dit zijn bijvoorbeeld gemiddeldes en percentages. Veel variabelen, waaronder vertrouwen in de wetenschap, zijn niet strikt genomen normaal verdeeld. Waar mogelijk presenteren we percentages, omdat die minder gevoelig zijn voor de distributie van de data. Voor vertrouwen in instituties presenteren we gemiddelde cijfers. Voor een aantal instituties zijn de verdelingen

weliswaar niet strikt normaal, maar wel relatief symmetrisch. De mediaan en het gemiddelde liggen nooit meer dan 1 punt (schaal 1 tot 10) van elkaar af. Het gemiddelde is in dat geval een goede centrummaat. Verder gebruiken we gemiddeldes om consistent te blijven ten opzichte van voorgaande rapporten en om het rapport toegankelijk te houden voor een breed publiek. Bovendien brengen andere centrummaten, zoals de mediaan, ook problemen met zich mee, zoals dat ze alleen hele waarden kunnen aannemen.

2.1.2 Psychologische afstand

Voor de analyse van het verband tussen psychologische afstand tot de wetenschap zijn samengestelde variabelen berekend. Er is één samengestelde variabele berekend voor elk van de dimensies (sociaal, spatieel, temporaal, hypothetisch) van psychologische afstand, bestaande uit twee vragenitems die voor elke dimensie in de vragenlijst opgenomen waren. De items zijn als volgt.

Sociaal:

- 'Ik zou nooit wetenschapper kunnen worden.'
- 'Ik spreek (bijna) nooit een wetenschapper.'

Temporaal:

- 'De wetenschap is vooral gericht op het oplossen van problemen in de verre toekomst.'
- 'We zullen de effecten van wetenschap meer in de verre toekomst zien dan nu.'

Spatieel:

- 'Wetenschap en wetenschappelijk onderzoek spelen een belangrijke rol in mijn buurt.'
- 'Wetenschappelijk onderzoek heeft een positieve invloed op de plek waar ik woon.'

Hypothetisch:

- 'De wetenschap geeft de juiste informatie over de wereld waarin wij leven.'
- 'De wetenschap zorgt voor resultaten die we in het echte leven kunnen gebruiken.'

De items konden worden beantwoord op een schaal van 1 tot 5. De volgorde van de antwoorden voor de spatiële en hypothetische afstand-items zijn omgedraaid, zodat in alle gevallen een hogere score staat voor méér afstand. De samengestelde variabelen voor elke dimensie van hypothetische afstand is het gemiddelde van de antwoorden van de twee bijbehorende items. Tabel 4 geeft de onderlinge

correlaties tussen vertrouwen in de wetenschap, psychologische afstand (gemiddelde van alle dimensies), en de verschillende dimensies van psychologische afstand weer.

Tabel 4 Onderlinge correlaties tussen vertrouwen in de wetenschap, psychologische afstand tot de wetenschap (totaal) en psychologische afstand tot de wetenschap (individuele dimensies)

	Vertrouwen in de wetenschap	Psychologische afstand tot de wetenschap	Sociale afstand	Temporele afstand	Spatiële afstand	Hypothetische afstand
Vertrouwen in de wetenschap	-	-0,5	-0,2	0,1	-0,5	-0,7
Psychologische afstand tot de wetenschap	-0,5	-	0,7	0,5	0,7	0,6
Sociale afstand	-0,2	0,7	-	0,3	0,3	0,2
Temporele afstand	0,1	0,5	0,3	-	0	-0,1
Spatiële afstand	-0,5	0,7	0,3	0	-	0,6
Hypothetische afstand	-0,7	0,6	0,2	-0,1	0,6	-

Bron: Rathenau Instituut. Notitie: de tabel geeft Pearson correlatiecoëfficiënten weer. Waar 0 staat weergegeven is de correlatiecoëfficiënt niet significant ($p > 0,05$). Voor alle andere coëfficiënten geldt $p < 0,001$.

2.1.3 Lineaire regressiemodellen

Ter ondersteuning van de analyse in het rapport hebben we een aantal regressiemodellen opgesteld. In deze paragraaf beschrijven we de modellen en de uitkomsten van de regressie.

Vertrouwen in de wetenschap

Voor vertrouwen in de wetenschap hebben we een hiërarchisch lineair regressiemodel opgesteld waarin we de sterkte van het evenredige verband tussen vertrouwen in de wetenschap en een aantal persoonskenmerken en gedragsvariabelen hebben bepaald. In totaal hebben we 19 variabelen aan dit model toegevoegd in 7 blokken. Tabel 5 toont de uitkomsten van het model ($R^2 = 0,45$; $F(19,1679) = 182,10$; $p < 0,001$). De blokken zijn om en om gekleurd om aan te geven welke variabelen samen in een blok aan het model zijn toegevoegd. Hypothetische afstand is niet meegenomen in het model vanwege de grote

conceptuele vergelijkbaarheid met de uitkomstmaat, vertrouwen in de wetenschap, en de sterke correlatie ($\rho=0,70$). Doordat we 19 variabelen in het model opnemen, rapporteren we alleen verbanden onder een significantieniveau van $\alpha = 0,05/19 \approx 0,003$ (Bonferroni-correctie). De maximale variantie-inflatiefactor (VIF) is 1,9. Dit duidt erop dat er geen significante multicollineariteit in het model zit, waar pas vanaf een VIF-waarde boven de 4 sprake van is (Miles & Shevlin, 2001).

Tabel 5 Uitkomsten lineaire regressie vertrouwen in de wetenschap²⁹

Variabele	Regressie-coëfficiënt	Standaard-fout	β	t	p
Constante	6,73	0,48		14,02	<0,00
Geslacht ³⁰	0,24	0,08	0,06	2,89	0,00
Leeftijd ³¹	-0,02	0,00	-0,13	-5,87	<,001
Hoe religieus bent u? ³²	0,01	0,02	0,01	0,40	0,69
In welke mate beschouwt u zichzelf als een spiritueel persoon? ³³	-0,10	0,02	-0,13	-6,27	<,001
Waar zou u zichzelf plaatsen op een schaal van links (1) naar rechts (10)?	-0,17	0,02	-0,20	-9,23	<,001
Waar zou u zichzelf plaatsen op een schaal van conservatief (1) naar progressief (10)?	0,11	0,02	0,11	5,04	<,001
Hoe makkelijk of moeilijk kan uw huishouden rondkomen van het totale huishoudinkomen? ³⁴	0,24	0,03	0,15	7,24	<,001
In welke mate waren deze verandering(en) positief of negatief voor uw leven? ³⁵	0,06	0,03	0,03	1,61	0,11
Opleiding: 3 categoriën ³⁶	0,02	0,07	0,01	0,23	0,82
Aantal wetenschappelijke kennisvragen juist beantwoord ³⁷	0,23	0,02	0,20	9,34	<,001

²⁹ Schaal van 1 tot 10.

³⁰ Man (0) of vrouw (1).

³¹ Continue variabele.

³² Schaal van 1 tot 10.

³³ Schaal van 1 tot 10.

³⁴ Zeer moeilijk, moeilijk, eerder moeilijk dan makkelijk, eerder makkelijk dan moeilijk, makkelijk, heel makkelijk.

³⁵ Schaal van 1 (negatief) tot 5 (positief).

³⁶ Laag, middelbaar, hoog.

³⁷ Schaal van 0 tot 8.

Variabele	Regressie-coëfficiënt	Standaard-fout	β	t	p
Hoe vaak leest u in de krant berichten over wetenschap? ³⁸	0,06	0,05	0,02	1,11	0,27
Hoe vaak luistert of kijkt u naar programma's over wetenschap? ³⁹	0,05	0,05	0,02	0,91	0,37
Hoe vaak leest u populair wetenschappelijke tijdschriften? ⁴⁰	0,28	0,05	0,11	5,28	<,001
Hoe vaak leest u op sociale media berichten over wetenschap? ⁴¹	0,04	0,04	0,02	1,01	0,31
Hoe vaak spreekt u met familie of vrienden over wetenschap? ⁴²	-0,22	0,07	-0,08	-3,36	<,001
Bent u zelf wetenschapper? ⁴³	-0,54	0,15	-0,07	-3,61	<,001
Sociale afstand tot de wetenschap ⁴⁴	-0,04	0,04	-0,03	-1,07	0,29
Temporele afstand tot de wetenschap ⁴⁵	0,29	0,04	0,14	7,28	<,001
Spatiële afstand tot de wetenschap ⁴⁶	-0,49	0,04	-0,27	-12,37	<,001

Bron: Rathenau Instituut

De figuren op de volgende pagina's tonen de *partial regression plots*, die laten zien dat het verband tussen vertrouwen in de wetenschap en elk van de onafhankelijke variabelen inderdaad lineair is, zoals in lineaire regressie wordt aangenomen.

³⁸ Nooit, zelden, geregeld, zeer vaak.

³⁹ Nooit, zelden, geregeld, zeer vaak.

⁴⁰ Nooit, zelden, geregeld, zeer vaak.

⁴¹ Nooit, zelden, geregeld, zeer vaak.

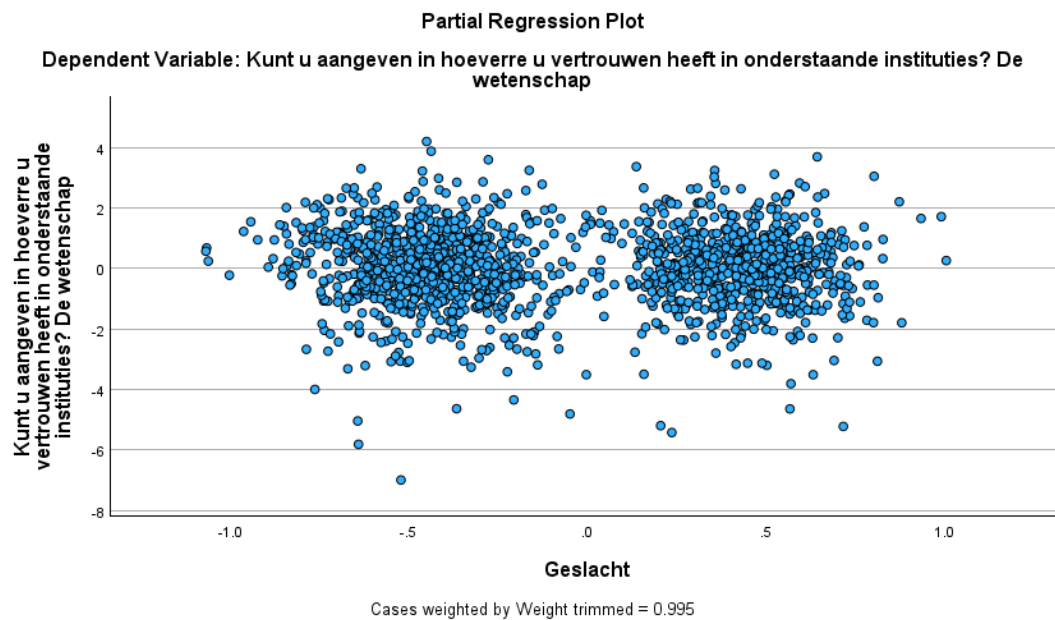
⁴² Nooit, zelden, geregeld, zeer vaak.

⁴³ Nee (0) of ja (1).

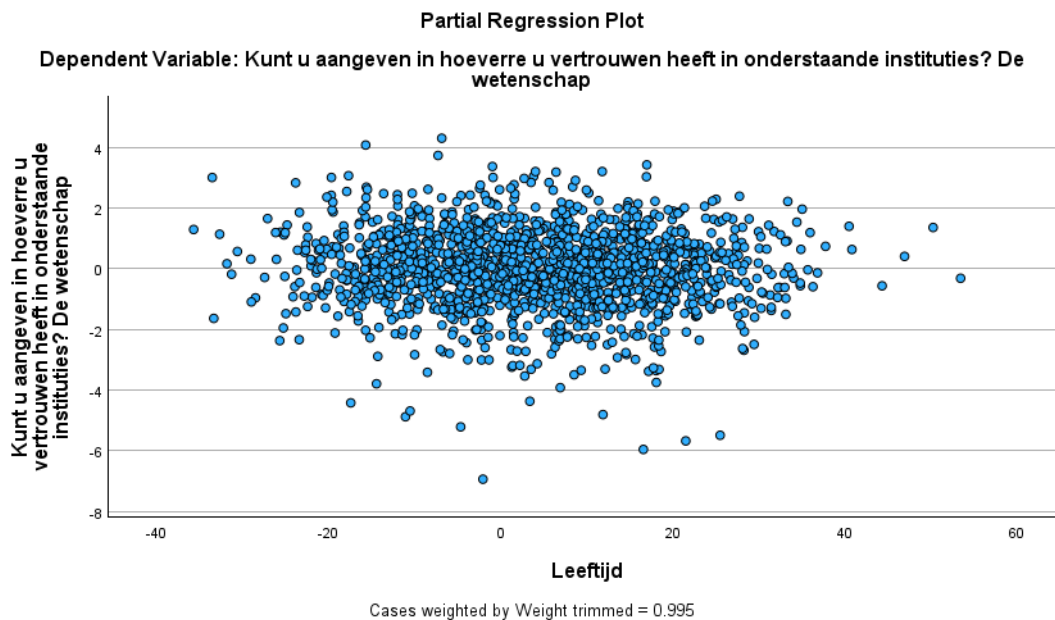
⁴⁴ Schaal van 1 (weinig/geen afstand) tot 5 (veel afstand).

⁴⁵ Schaal van 1 (weinig/geen afstand) tot 5 (veel afstand).

⁴⁶ Schaal van 1 (weinig/geen afstand) tot 5 (veel afstand).

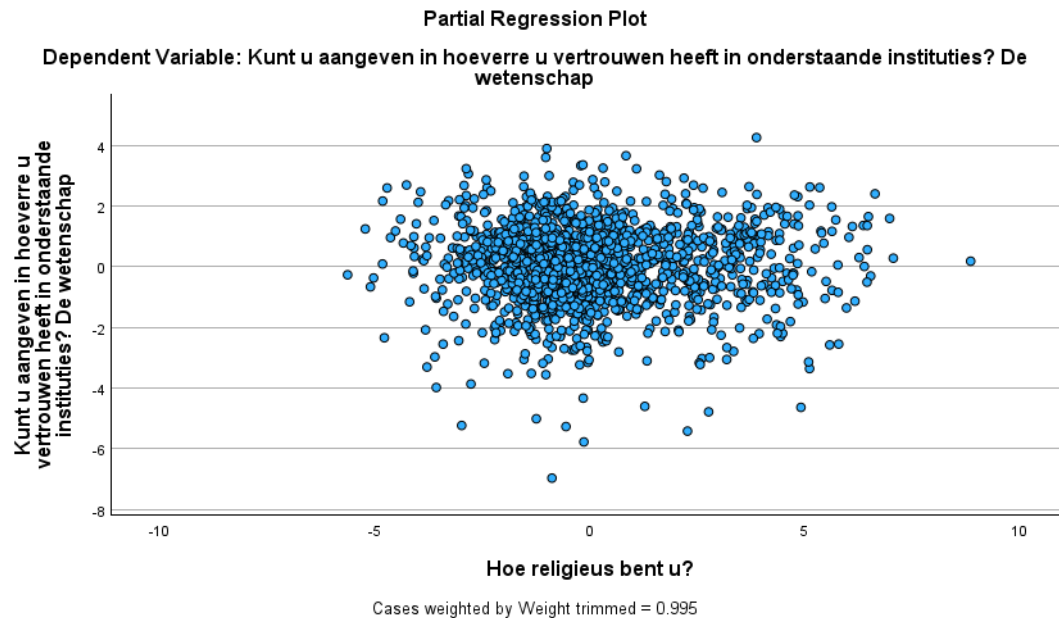
Figuur 17 *Partial regression plot* voor vertrouwen in de wetenschap en geslacht

Bron: Rathenau Instituut

Figuur 18 *Partial regression plot* voor vertrouwen in de wetenschap en leeftijd

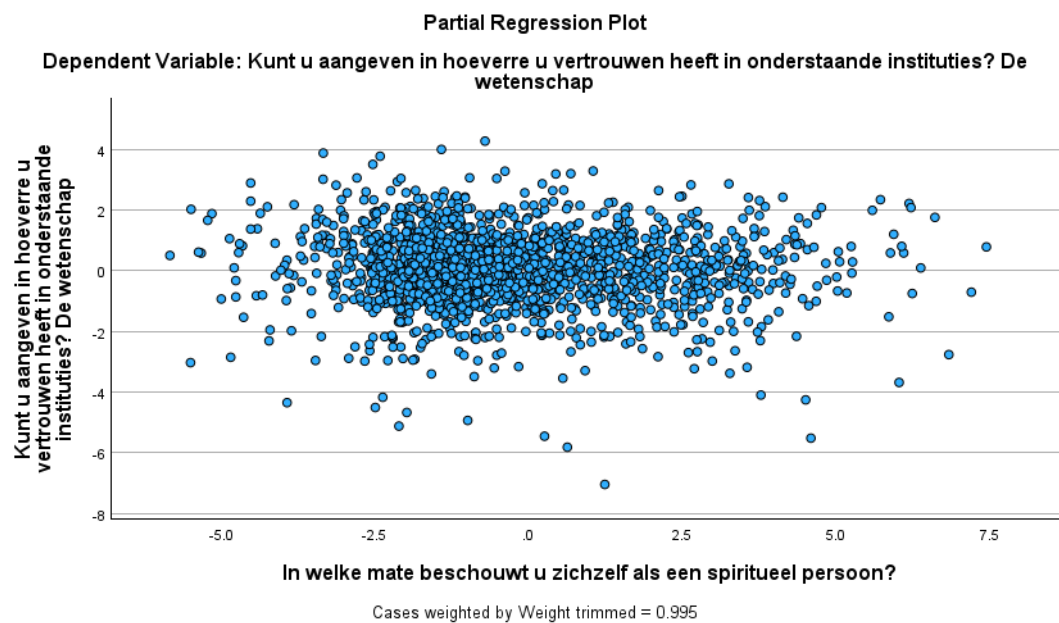
Bron: Rathenau Instituut

Figuur 19 *Partial regression plot* voor vertrouwen in de wetenschap en religiositeit

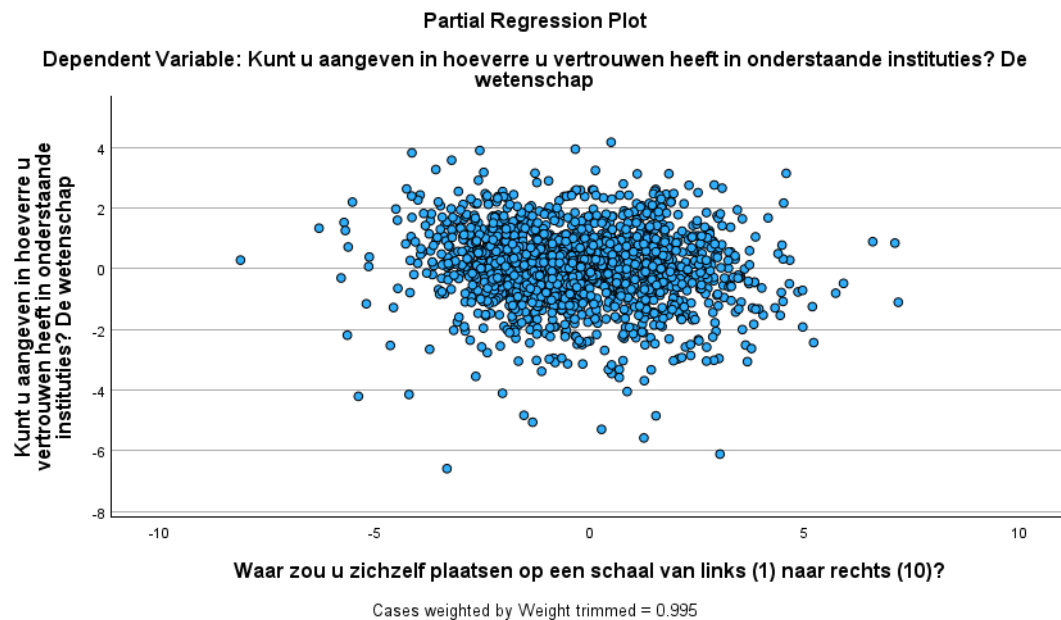
Bron: Rathenau Instituut

Figuur 20 *Partial regression plot* voor vertrouwen in de wetenschap en spiritualiteit

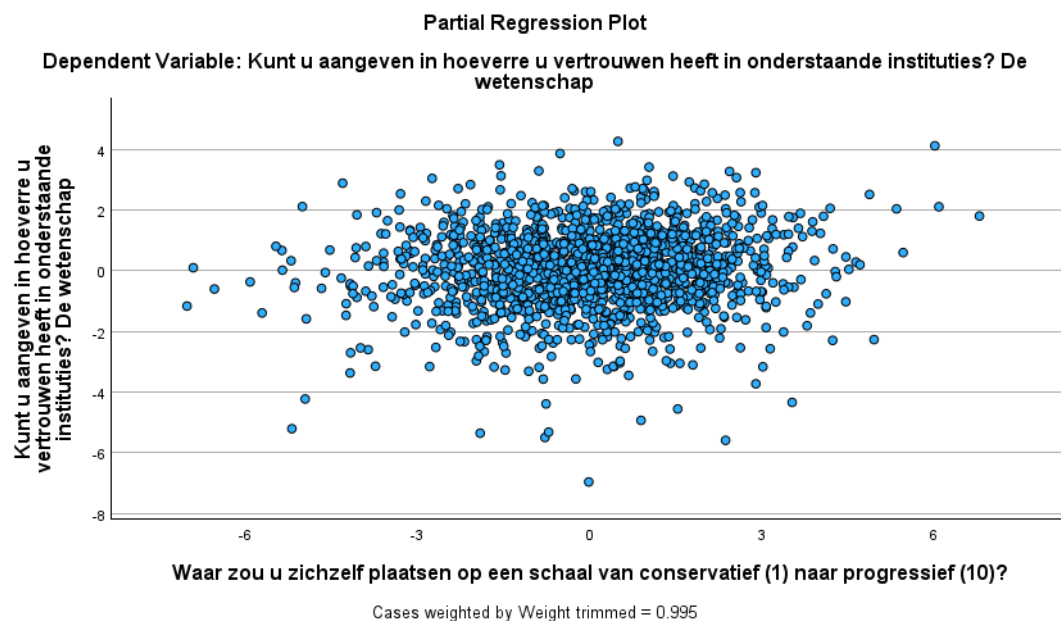
Bron: Rathenau Instituut

Figuur 21 *Partial regression plot* voor vertrouwen in de wetenschap en politieke oriëntatie: links/rechts

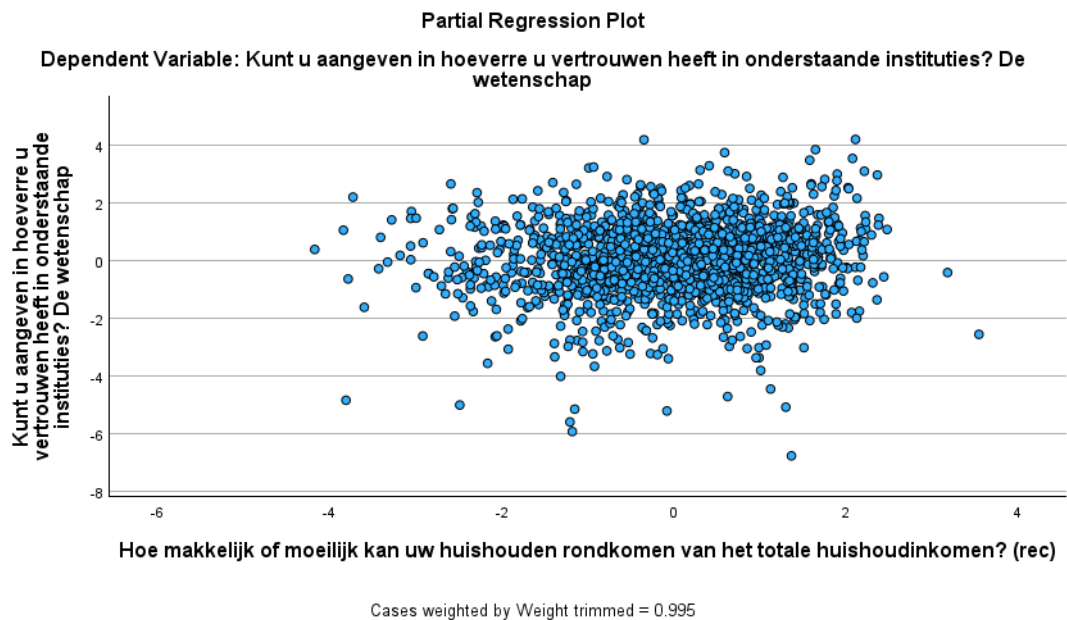
Bron: Rathenau Instituut

Figuur 22 *Partial regression plot* voor vertrouwen in de wetenschap en politieke oriëntatie: conservatief/progressief

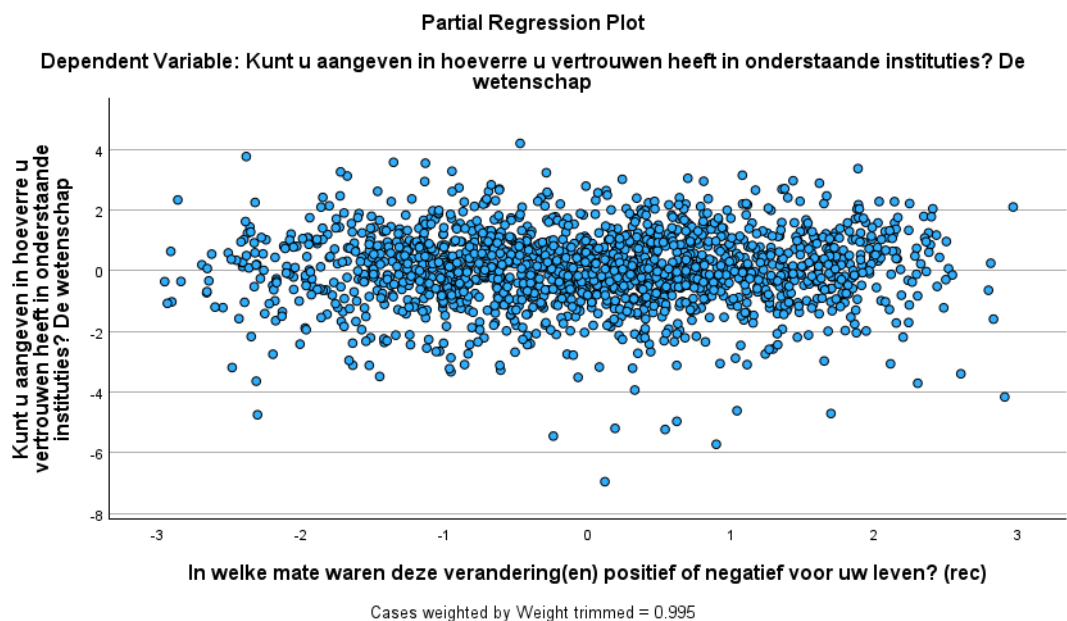
Bron: Rathenau Instituut

Figuur 23 *Partial regression plot* voor vertrouwen in de wetenschap en financieel rondkomen

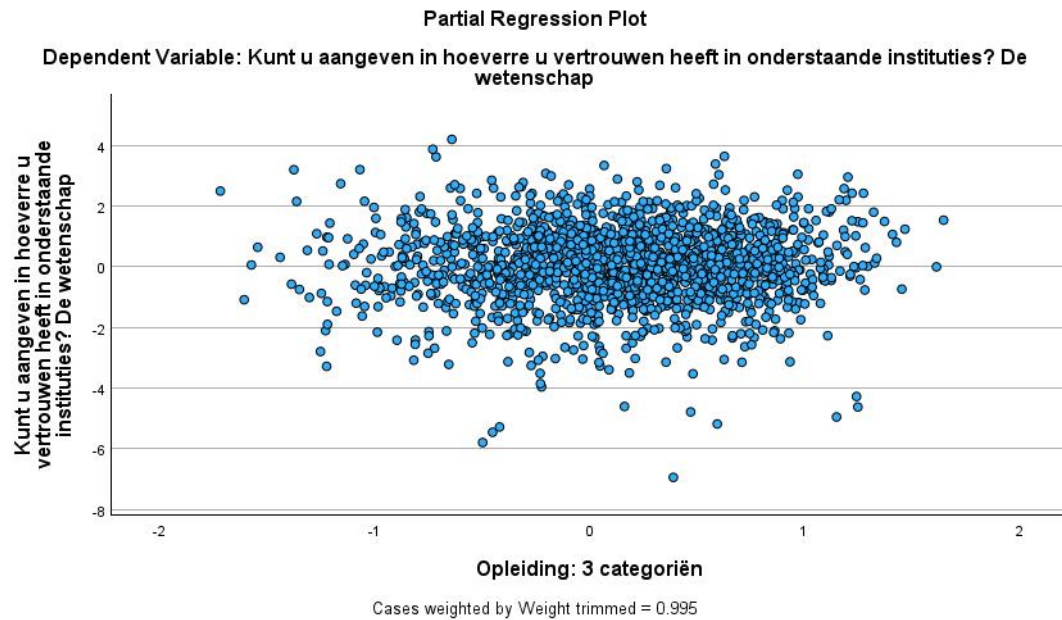
Bron: Rathenau Instituut

Figuur 24 *Partial regression plot* voor vertrouwen in de wetenschap en of er positieve of negatieve veranderingen in leefomstandigheden hebben plaatsgevonden in het afgelopen jaar

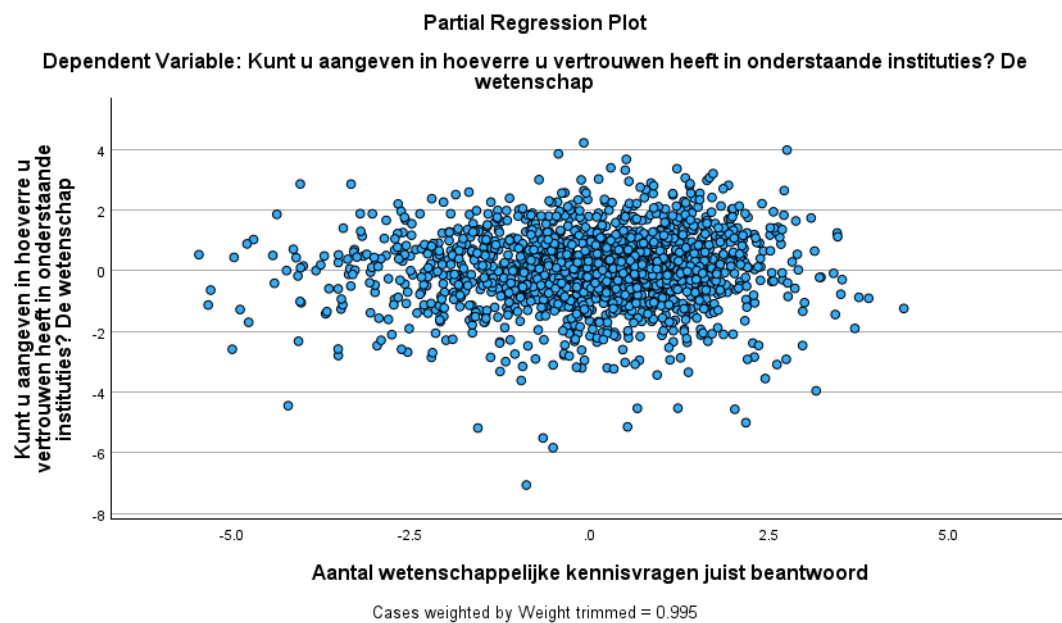
Bron: Rathenau Instituut

Figuur 25 *Partial regression plot* voor vertrouwen in de wetenschap en opleidingsniveau

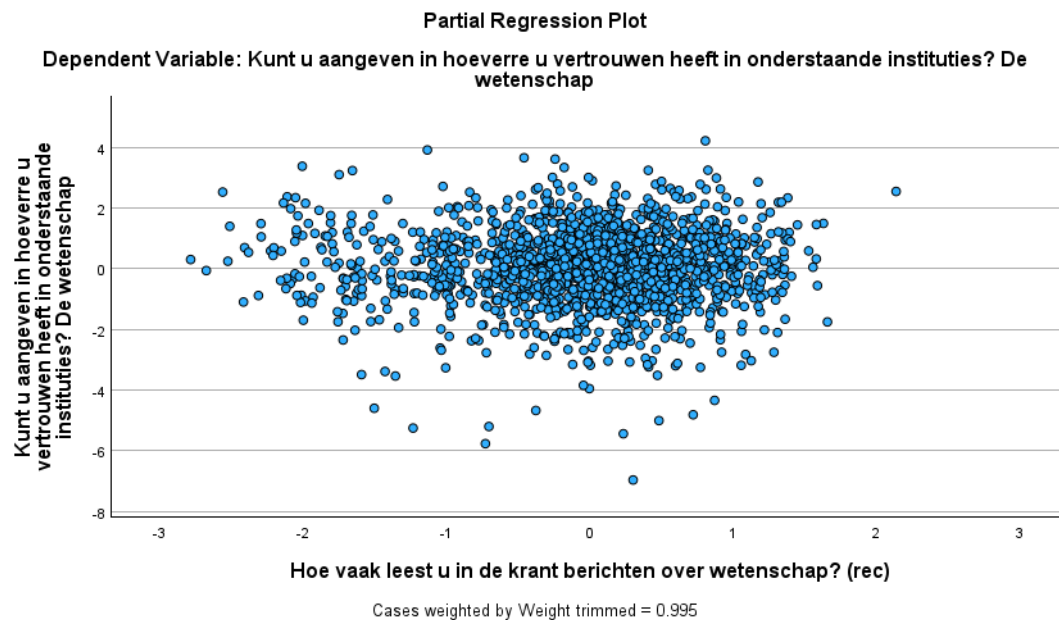
Bron: Rathenau Instituut

Figuur 26 *Partial regression plot* voor vertrouwen in de wetenschap en wetenschappelijke feitenkennis

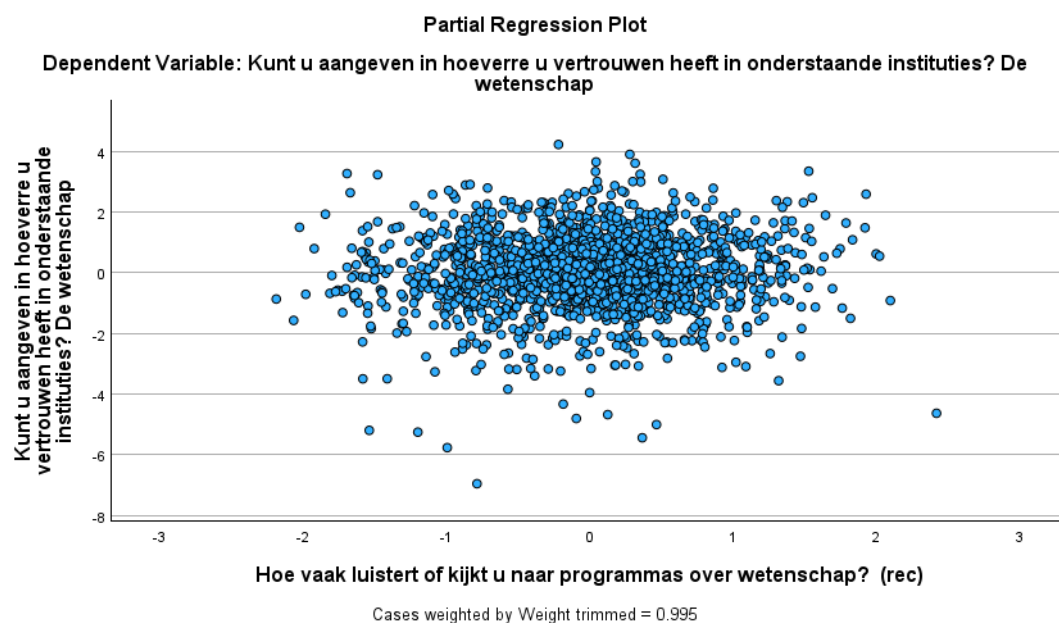
Bron: Rathenau Instituut

Figuur 27 *Partial regression plot* voor vertrouwen in de wetenschap en aanraking met wetenschappelijke kennis via krantberichten

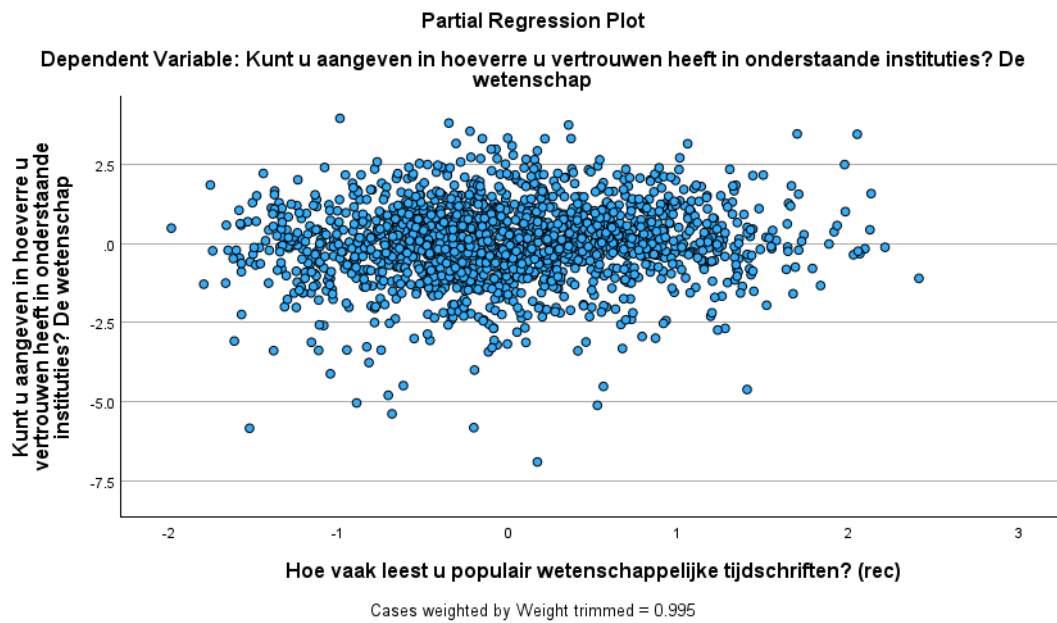
Bron: Rathenau Instituut

Figuur 28 *Partial regression plot* voor vertrouwen in de wetenschap en aanraking met wetenschappelijke kennis via programma's

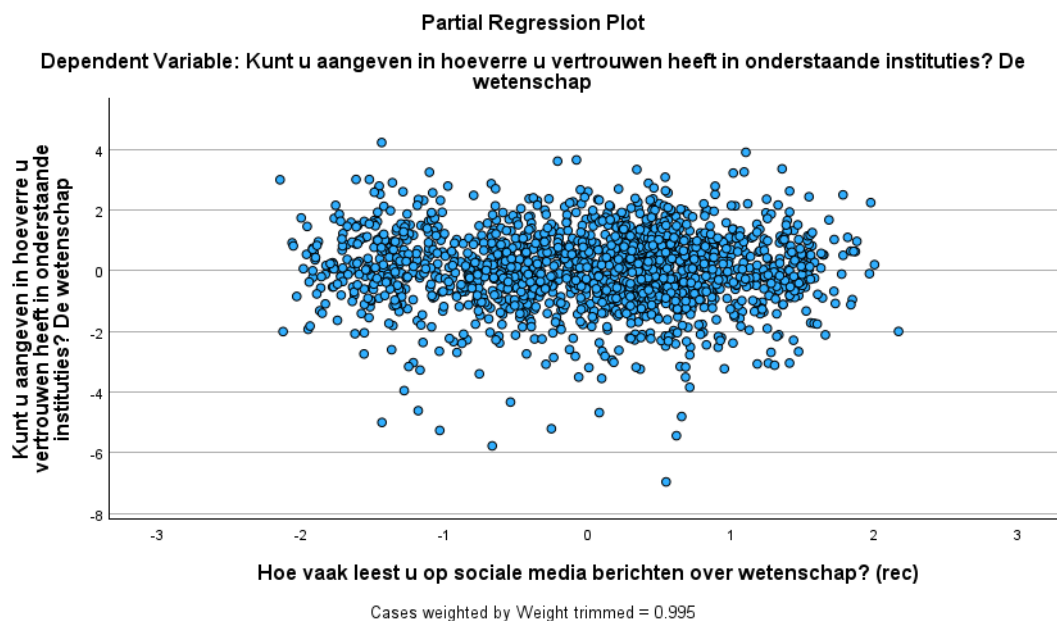
Bron: Rathenau Instituut

Figuur 29 *Partial regression plot* voor vertrouwen in de wetenschap en aanraking met wetenschappelijke kennis via populairwetenschappelijke tijdschriften

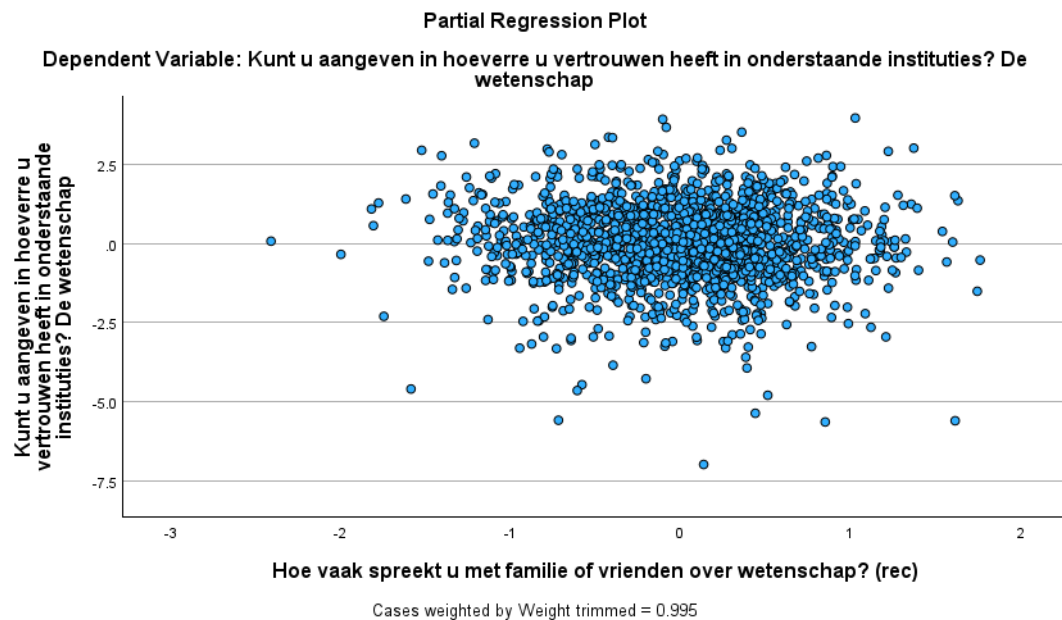
Bron: Rathenau Instituut

Figuur 30 *Partial regression plot* voor vertrouwen in de wetenschap en aanraking met wetenschappelijke informatie via sociale media

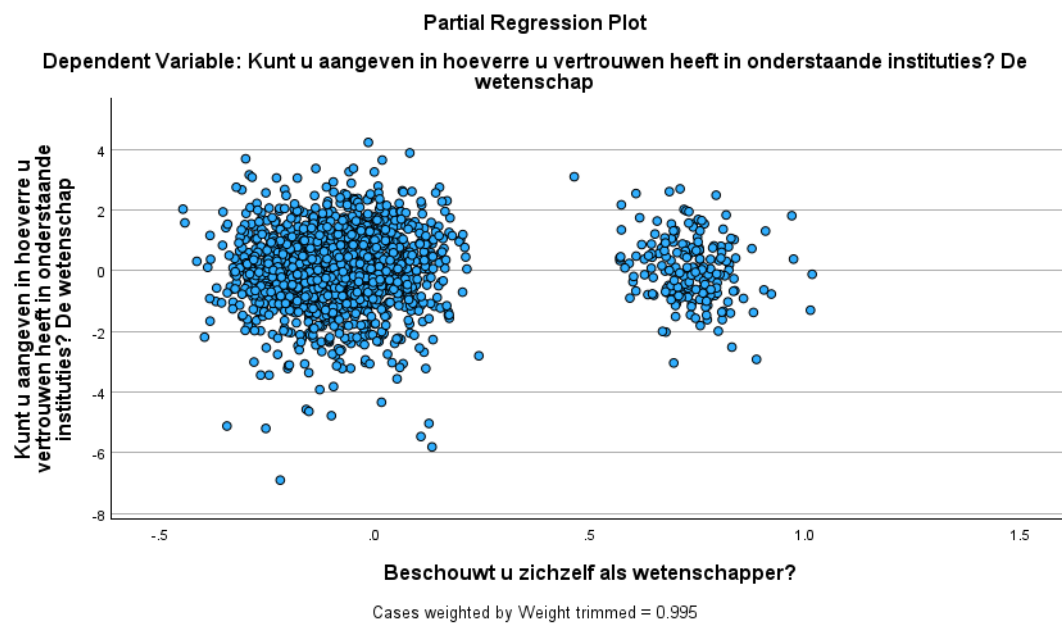
Bron: Rathenau Instituut

Figuur 31 *Partial regression plot* voor vertrouwen in de wetenschap en aanraking met wetenschappelijke kennis via familie en vrienden

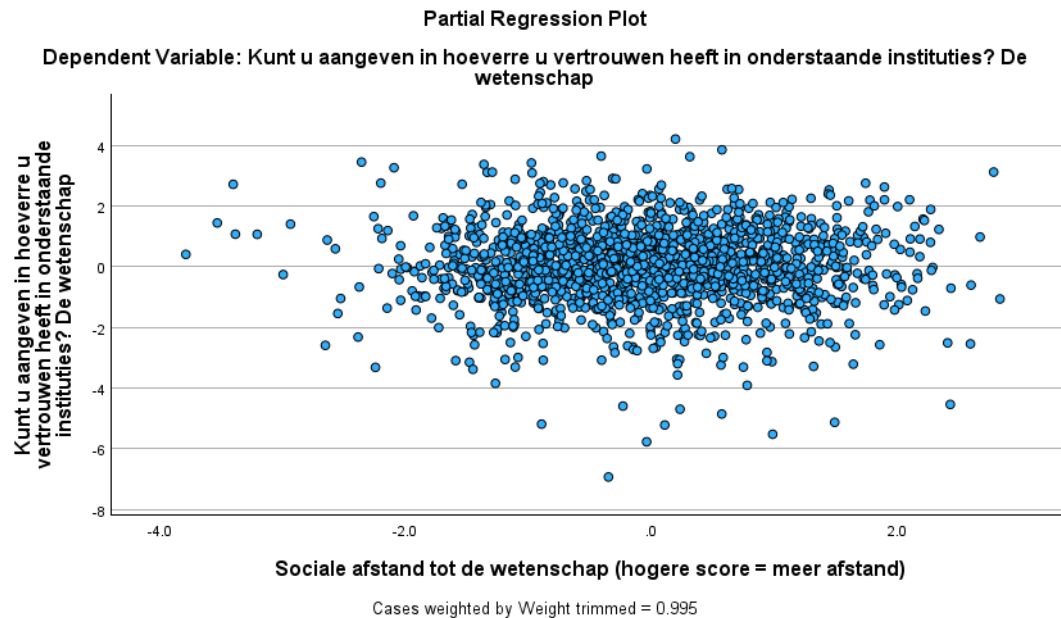
Bron: Rathenau Instituut

Figuur 32 *Partial regression plot* voor vertrouwen in de wetenschap en of mensen zichzelf als wetenschapper zien

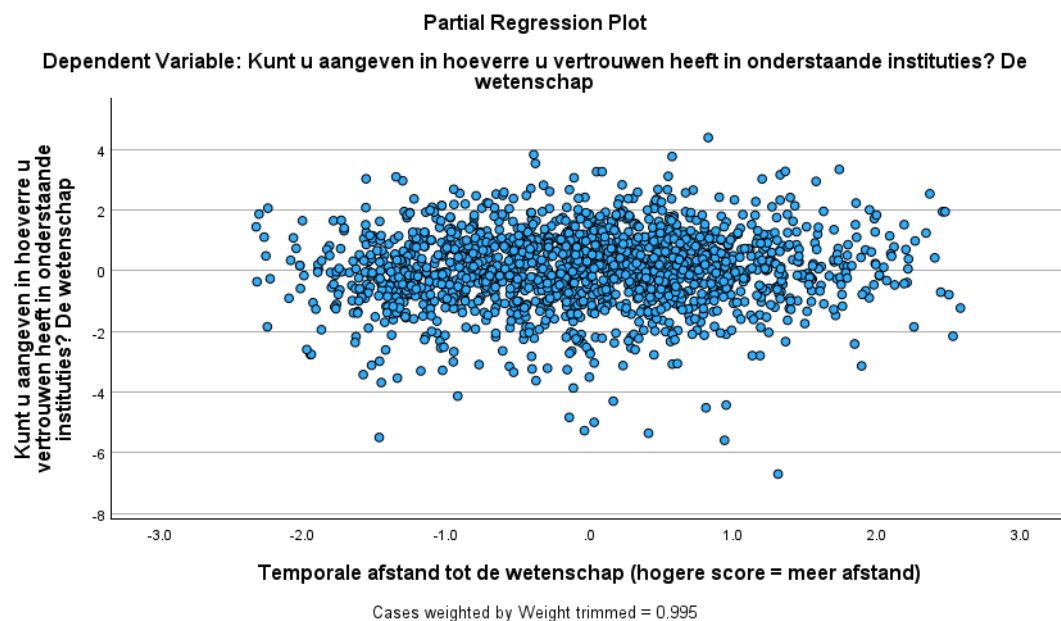
Bron: Rathenau Instituut

Figuur 33 *Partial regression plot* voor vertrouwen in de wetenschap en sociale afstand tot de wetenschap

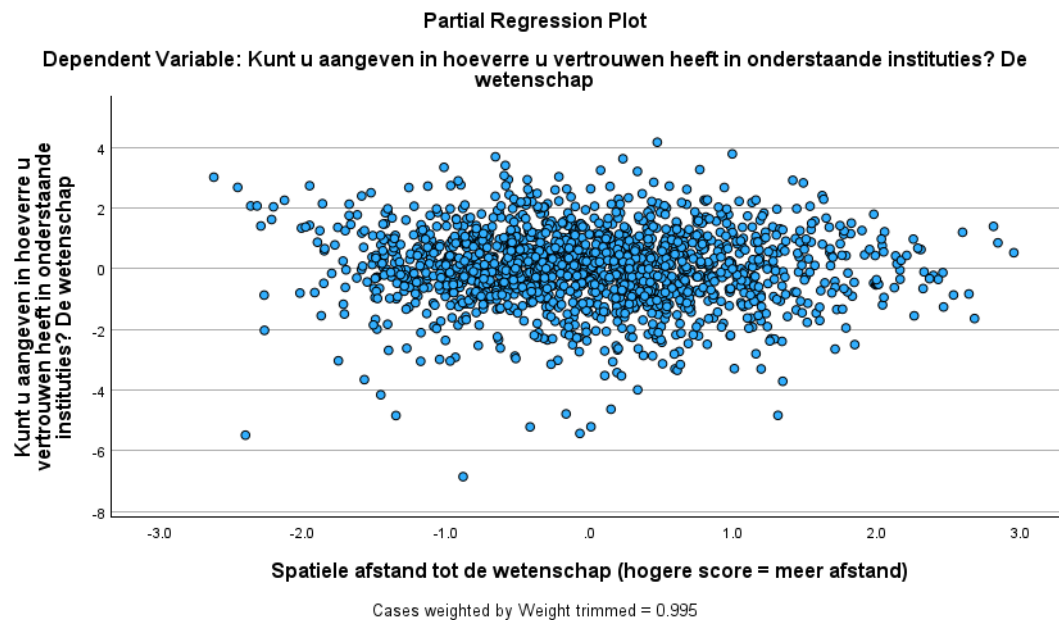
Bron: Rathenau Instituut

Figuur 34 *Partial regression plot* voor vertrouwen in de wetenschap en temporele afstand tot de wetenschap

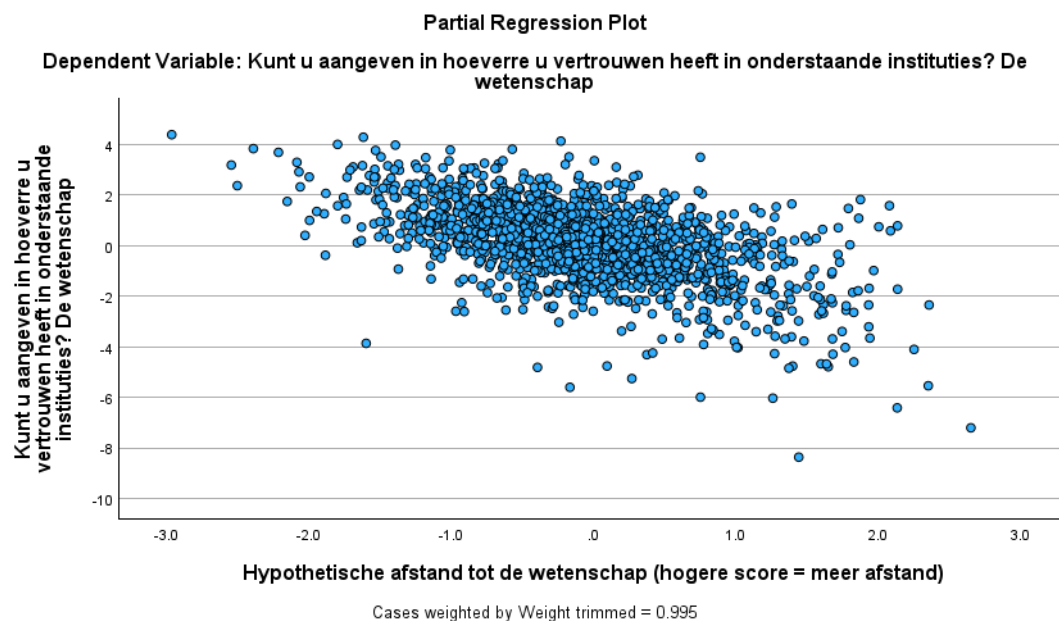
Bron: Rathenau Instituut

Figuur 35 *Partial regression plot* voor vertrouwen in de wetenschap en spatiële afstand tot de wetenschap

Bron: Rathenau Instituut

Figuur 36 *Partial regression plot* voor vertrouwen in de wetenschap en hypothetische afstand tot de wetenschap

Bron: Rathenau Instituut

Wie vindt het belangrijk dat vertrouwen in de wetenschap vergroot wordt?

Om te onderzoeken welke groepen mensen het belangrijk vinden dat hun vertrouwen in de wetenschap wordt vergroot, hebben we een regressiemodel opgesteld met als afhankelijke variabele het antwoord op de vraag: 'Vindt u het belangrijk dat uw vertrouwen in de wetenschap wordt vergroot?'.

Tabel 6 toont de uitkomsten van de regressie ($R^2 = 0,09$; $F(20,1630) = 7,86$; $p < 0,001$). De blokken zijn om en om gekleurd om aan te geven welke variabelen samen in een blok aan het model zijn toegevoegd. Doordat we 20 variabelen in het model opnemen rapporteren we alleen verbanden onder een significantieniveau van $\alpha = 0,05/20 \approx 0,003$ (Bonferroni-correctie).

Tabel 6 Uitkomsten lineaire regressie 'Vindt u het belangrijk dat uw vertrouwen in de wetenschap vergroot wordt?'⁴⁷

Variabele	Regressie-coëfficiënt	Standaard-fout	β	t	p
Constante	0,35	0,25		1,39	0,17
Vertrouwen in de wetenschap ⁴⁸	-0,01	0,01	-0,02	-0,66	0,51
Geslacht ⁴⁹	0,00	0,04	0,00	0,08	0,94
Leeftijd ⁵⁰	0,00	0,00	0,05	1,66	0,10
Hoe religieus bent u? ⁵¹	-0,02	0,01	-0,05	-1,70	0,09
In welke mate beschouwt u zichzelf als een spiritueel persoon? ⁵²	-0,01	0,01	-0,05	-1,64	0,10
Waar zou u zichzelf plaatsen op een schaal van links (1) naar rechts (10)?	-0,01	0,01	-0,04	-1,20	0,23
Waar zou u zichzelf plaatsen op een schaal van conservatief (1) naar progressief (10)?	-0,03	0,01	-0,09	-2,95	0,00
Hoe makkelijk of moeilijk kan uw huishouden rondkomen van het totale huishoudinkomen? ⁵³	-0,02	0,02	-0,04	-1,40	0,16

⁴⁷ Nee (-1), maakt me niet uit (0), of ja (1).

⁴⁸ Schaal van 1 tot 10.

⁴⁹ Man (0) of vrouw (1).

⁵⁰ Continue variabele.

⁵¹ Schaal van 1 tot 10.

⁵² Schaal van 1 tot 10.

⁵³ Zeer moeilijk, moeilijk, eerder moeilijk dan makkelijk, eerder makkelijk dan moeilijk, makkelijk, heel makkelijk.

Variabele	Regressie-coëfficiënt	Standaard-fout	β	t	p
In welke mate waren deze verandering(en) positief of negatief voor uw leven? ⁵⁴	0,04	0,02	0,06	2,19	0,03
Opleiding: 3 categoriën ⁵⁵	-0,19	0,03	-0,17	-5,69	<,001
Aantal wetenschappelijke kennisvragen juist beantwoord ⁵⁶	0,04	0,01	0,08	2,90	0,00
Hoe vaak leest u in de krant berichten over wetenschap? ⁵⁷	0,04	0,03	0,04	1,32	0,19
Hoe vaak luistert of kijkt u naar programma's over wetenschap? ⁵⁸	0,09	0,03	0,09	3,20	0,00
Hoe vaak leest u populair wetenschappelijke tijdschriften? ⁵⁹	-0,01	0,03	-0,01	-0,48	0,63
Hoe vaak leest u op sociale media berichten over wetenschap? ⁶⁰	0,05	0,02	0,05	2,15	0,03
Hoe vaak spreekt u met familie of vrienden over wetenschap? ⁶¹	0,01	0,03	0,01	0,36	0,72
Bent u zelf wetenschapper? ⁶²	0,02	0,08	0,01	0,30	0,77
Sociale afstand tot de wetenschap ⁶³	-0,07	0,02	-0,12	-3,55	<,001
Temporele afstand tot de wetenschap ⁶⁴	0,10	0,02	0,13	5,02	<,001
Spatiële afstand tot de wetenschap ⁶⁵	-0,03	0,02	-0,04	-1,18	0,24

Bron: Rathenau Instituut

⁵⁴ Schaal van 1 (negatief) tot 5 (positief).

⁵⁵ Laag, middelbaar, hoog.

⁵⁶ Schaal van 0 tot 8.

⁵⁷ Nooit, zelden, geregeld, zeer vaak.

⁵⁸ Nooit, zelden, geregeld, zeer vaak.

⁵⁹ Nooit, zelden, geregeld, zeer vaak.

⁶⁰ Nooit, zelden, geregeld, zeer vaak.

⁶¹ Nooit, zelden, geregeld, zeer vaak.

⁶² Nee (0) of ja (1).

⁶³ Schaal van 1 (weinig/geen afstand) tot 5 (veel afstand).

⁶⁴ Schaal van 1 (weinig/geen afstand) tot 5 (veel afstand).

⁶⁵ Schaal van 1 (weinig/geen afstand) tot 5 (veel afstand).

2.2 Longitudinale analyse

De longitudinale analyse is uitgevoerd op de datasets van 2025 en 2026. Middels beschrijvende statistieken, een lineair regressiemodel en een *linear mixed model* hebben we naar individuele veranderingen in vertrouwen in de wetenschap en andere variabelen gekeken.

2.2.1 Beschrijvende statistiek

Voor het eerst kunnen we individuele verschillen uitrekenen in institutioneel vertrouwen ten opzichte van een jaar geleden. Dit hebben we gedaan door de individuele verschillen uit te rekenen voor het vertrouwen in elk van de instituties. We hebben de resultaten gewogen met de weging van 2026, om de resultaten representatief te maken voor de Nederlandse bevolking. We hebben de weging van 2026 gebruikt omdat we alleen van de respondenten die aan de tweede meting hebben meegedaan de resultaten van beide meetmomenten hebben.

In de resultaten rapporteren we het percentage mensen dat (ongeveer) gelijk is gebleven in het vertrouwen in elk van de instituties. Daarbij hanteren we een marge van ± 1 punt ten opzichte van de score van de vorige meting, in 2025. Deze marge is de verwachte meetonzekerheid op de individuele scores van vertrouwen in instituties.

Uit de klassieke testtheorie, of *classical test theory* (CTT), weten we dat gemeten scores meetonzekerheid of ruis bevatten. CTT beschrijft dat een gemeten score S altijd een som is van een 'echte' (*true*) waarde T en een ruisterm (*error*) E volgens $S = T + E$. Dat wil zeggen dat mensen dezelfde vraag op twee verschillende momenten niet altijd hetzelfde invullen, zelfs als de onderliggende houding niet is veranderd. Dit kan vele verschillende redenen hebben, bijvoorbeeld omdat hun onderliggende houding niet goed gevormd is (mensen hebben geen sterke mening over het onderwerp), of omdat de onderliggende houding niet uit één scherp gevormde mening of opvatting bestaat maar een bereik beslaat (*attitudes of acceptance* – zie onder andere Sherif & Hovland, 1961), of omdat het onduidelijk is hoe de gegeven antwoordopties bij een vraag aansluiten bij de houding (Alwin & Krosnick, 1991). Om deze redenen is de kans groot dat mensen een jaar later niet exact hetzelfde cijfer geven voor hun vertrouwen in de wetenschap, zelfs als hun onderliggende vertrouwen niet significant is veranderd. Daardoor is de kans groot dat kleine veranderingen in antwoorden, bijvoorbeeld 1 punt meer of minder ten opzichte van vorig jaar, geen significante verandering in het onderliggende vertrouwen in de wetenschap weerspiegelen.

Op basis van vergelijkbaar onderzoek kunnen we een schatting maken van hoe groot de verwachte foutmarge is van jaar op jaar, aan de hand van de statistische betrouwbaarheid (*reliability*) van de vraag. Uit onderzoek op basis van het LISS-panel bleek dat de statistische betrouwbaarheid van vragen over vertrouwen in de Tweede Kamer, de rechtspraak en de politie, gemeten op een schaal van 1-10, ongeveer 90-95% is (Lugtig, 2017). Dat betekent dat zo'n 25-30% van de variatie in scores van meting-op-meting uit willekeurige ruis bestaat, en geen onderliggende trend weergeven. De combinatie van de betrouwbaarheid en de standaardafwijking van een meting kan gebruikt worden om een betrouwbaarheidsinterval uit te rekenen voor de meting (Stanley & Spence, 2024). Als we ervan uitgaan dat onze vragen over vertrouwen in instituties een soortgelijke statistische betrouwbaarheid hebben als de vragen in het LISS-panel, dan komen we voor de verschillende instituties uit op een betrouwbaarheidsinterval (95% *confidence interval*) van tussen de $\pm 0,6$ en $\pm 1,3$ punt. Met andere woorden, bij verschuivingen van 1 punt is de kans groot dat de verschuiving statistische ruis betreft.

2.2.2 Lineair regressiemodel

Om erachter te komen of (groepen) mensen zijn gestegen of gedaald in hun vertrouwen in de wetenschap ten opzichte van 2025 hebben we een lineair regressiemodel gebruikt, met de verschilscore tussen vertrouwen in de wetenschap in 2026 en 2025 als uitkomstmaat. Tabel 7 (op de volgende pagina's) toont de uitkomsten.

Tabel 7 Uitkomsten lineaire regressie op individuele veranderingen in vertrouwen in de wetenschap tussen 2025 en 2026⁶⁶.

Variabele	Regressie-coëfficiënt	Standaard-fout	β	t	p
Constante	2,35	0,24		9,82	<,001
Vertrouwen in de wetenschap ⁶⁷	-0,37	0,01	-0,50	-28,50	<,001
Geslacht ⁶⁸	0,00	0,05	0,00	-0,07	0,95
Leeftijd ⁶⁹	-0,01	0,00	-0,07	-3,67	<,001
Hoe religieus bent u? ⁷⁰	-0,02	0,01	-0,04	-1,83	0,07
In welke mate beschouwt u zichzelf als een spiritueel persoon? ⁷¹	-0,03	0,01	-0,05	-2,77	0,01
Waar zou u zichzelf plaatsen op een schaal van links (1) naar rechts (10)?	-0,11	0,01	-0,18	-8,68	<,001
Waar zou u zichzelf plaatsen op een schaal van conservatief (1) naar progressief (10)?	0,03	0,01	0,04	1,83	0,07
Opleiding: 3 categoriën ⁷²	0,15	0,04	0,08	4,15	<,001
Aantal wetenschappelijke kennisvragen juist beantwoord ⁷³	0,08	0,02	0,11	5,07	<,001
Hoe vaak leest u in de krant berichten over wetenschap? ⁷⁴	-0,02	0,03	-0,01	-0,58	0,56
Hoe vaak luistert of kijkt u naar programmas over wetenschap? ⁷⁵	0,12	0,04	0,07	3,43	<,001
Hoe vaak leest u populair wetenschappelijke tijdschriften? ⁷⁶	0,12	0,03	0,07	3,49	<,001

⁶⁶ Verschilscore van vertrouwen in de wetenschap in 2026 en 2025. De maximale verschilscore bedraagt 7, de minimale verschilscore -7.

⁶⁷ Schaal van 1 tot 10.

⁶⁸ Man (0) of vrouw (1).

⁶⁹ Continue variabele.

⁷⁰ Schaal van 1 tot 10.

⁷¹ Schaal van 1 tot 10.

⁷² Laag, middelbaar, hoog.

⁷³ Schaal van 0 tot 8.

⁷⁴ Nooit, zelden, geregeld, zeer vaak.

⁷⁵ Nooit, zelden, geregeld, zeer vaak.

⁷⁶ Nooit, zelden, geregeld, zeer vaak.

Variabele	Regressie-coëfficiënt	Standaard-fout	β	t	p
Hoe vaak leest u op sociale media berichten over wetenschap? ⁷⁷	-0,06	0,03	-0,04	-2,28	0,02
Hoe vaak spreekt u met familie of vrienden over wetenschap? ⁷⁸	0,03	0,04	0,02	0,75	0,45
Bent u zelf wetenschapper? ⁷⁹	-0,29	0,09	-0,05	-3,31	<,001
Verschilscore religiositeit	0,05	0,02	0,04	2,71	0,01
Verschilscore spiritualiteit	-0,02	0,01	-0,02	-1,29	0,20
Verschilscore politieke oriëntatie links/rechts	0,07	0,02	0,06	3,79	<,001
Verschilscore politieke oriëntatie conservatief/progressief	0,02	0,02	0,03	1,46	0,15
Verschilscore opleidingsniveau	-0,03	0,06	-0,01	-0,52	0,60
Verschilscore wetenschappelijke kennis	-0,05	0,01	-0,07	-3,66	<,001
Verschilscore aanraking: krantberichten	-0,08	0,03	-0,05	-2,46	0,01
Verschilscore aanraking: progamma's	-0,07	0,03	-0,04	-2,12	0,03
Verschilscore aanraking: tijdschriften	0,02	0,03	0,01	0,48	0,63
Verschilscore aanraking: sociale media	0,06	0,03	0,04	2,18	0,03
Verschilscore aanraking: familie en vrienden	0,02	0,04	0,01	0,46	0,65

Bron: Rathenau Instituut

⁷⁷ Nooit, zelden, geregeld, zeer vaak.⁷⁸ Nooit, zelden, geregeld, zeer vaak.⁷⁹ Nee (0) of ja (1).

2.2.3 *Linear mixed models*

Voor de longitudinale analyse hebben we een *linear mixed model* (LMM) toegepast. De antwoorden zijn gewogen met de weegfactoren van de eerste meting, omdat LMM's automatisch met selectieve uitval omgaan⁸⁰. Op deze manier kan een LMM alle beschikbare informatie meenemen, inclusief de antwoorden van de respondenten die alleen aan de eerste meting hebben meegedaan. Om die reden is de weging van de eerste meting gebruikt.

De individuele respondenten zijn als *random intercept* in het model opgenomen. Alle overige variabelen zijn als *fixed effects* opgenomen. De variabelen geslacht, opleiding en de vraag of iemand zelf wetenschapper is, zijn als categoriale variabelen (*factors*) toegevoegd, de overige variabelen als continue variabelen (*covariates*). Om de interactie van elke onafhankelijke variabele met tijd te onderzoeken is voor elke variabele een interactieterm (variabele vermenigvuldigd met wave) in het model opgenomen. Tabel 8 (op de volgende pagina's) toont de uitkomsten van het model. Vanwege de exploratieve aard van deze procedure hanteren wij de Bonferroni-correctie op de significantie van de verbanden. Omdat we inclusief interacties 30 variabelen in het model hebben opgenomen rapporteren we alleen verbanden onder een significantieniveau van $\alpha = 0,05/30 = 0,0017$. Zo bekeken zijn geen van de interactie-effecten significant. Gezien de relatief kleine veranderingen die in vertrouwen in de wetenschap hebben plaatsgevonden is één jaar waarschijnlijk te kort om significante interacties te meten.

⁸⁰ Onder aanname van uitval die *Missing At Random* is. Deze aanname geldt voor onze data, zie bijlage 1, paragraaf 6.5.

Tabel 8 Uitkomsten *linear mixed model* vertrouwen in de wetenschap

Variabele	Regressie-coëfficiënt	Standaard-fout	t	p	95%-betrouwbaarheidsinterval	
					Laag	Hoog
Intercept	6,98	0,32	21,67	<,001	6,34	7,61
Wave	0,11	0,21	0,54	0,59	-0,29	0,51
[Geslacht=man]	0,09	0,07	1,32	0,19	-0,04	0,22
[Geslacht=vrouw]	-	-	-	-	-	-
Leeftijd	-0,01	0,00	-6,69	<,001	-0,02	-0,01
[Opleidingsniveau=laag]	-0,44	0,10	-4,66	<,001	-0,63	-0,26
[Opleidingsniveau=middel]	-0,20	0,07	-2,68	0,01	-0,34	-0,05
[Opleidingsniveau=hoog]	-	-	-	-	-	-
Religiositeit	-0,01	0,01	-0,99	0,32	-0,04	0,01
Spiritualiteit	-0,09	0,01	-6,73	<,001	-0,12	-0,07
Politieke oriëntatie: links/rechts	-0,09	0,02	-5,70	<,001	-0,12	-0,06
Politieke oriëntatie: conservatief/progressief	0,14	0,02	7,91	<,001	0,11	0,17
[Zelf wetenschapper=nee]	0,14	0,13	1,09	0,28	-0,11	0,39
[Zelf wetenschapper=ja]	-	-	-	-	-	-
Wetenschappelijke kennisscore	0,08	0,02	38,47	<,001	0,04	0,12
Aanraking/interesse: krantberichten	0,24	0,04	5,67	<,001	0,16	0,33
Aanraking/interesse: programma's	0,10	0,04	2,34	0,02	0,02	0,19
Aanraking/interesse: tijdschriften	0,07	0,04	1,51	0,13	-0,02	0,15
Aanraking/interesse: sociale media	-0,14	0,04	-3,93	<,001	-0,21	-0,07
Aanraking/interesse: familie/vrienden	0,13	0,06	2,30	0,02	0,02	0,24

Variabele	Regressie-coëfficiënt	Standaard-fout	t	p	95%-betrouwbaarheidsinterval	
					Laag	Hoog
Wave * [Geslacht=man]	-0,01	0,04	-0,34	0,74	-0,09	0,07
Wave * [Geslacht=vrouw]	-	-	-	-	-	-
Wave * Leeftijd	0,00	0,00	2,42	0,02	0,00	0,01
Wave * [Opleidingsniveau=laag]	-0,12	0,06	-1,86	0,06	-0,24	0,01
Wave * [Opleidingsniveau=middel]	-0,03	0,05	-0,55	0,58	-0,12	0,07
Wave * [Opleidingsniveau=hoog]	-	-	-	-	-	-
Wave * Religiositeit	0,00	0,01	0,10	0,93	-0,02	0,02
Wave * politieke oriëntatie: links/rechts	0,02	0,01	2,13	0,03	0,00	0,04
Wave * politieke oriëntatie: conservatief/progressief	-0,03	0,01	-2,64	0,01	-0,05	-0,01
Wave * conservatief/progressief	-0,02	0,01	-1,52	0,13	-0,04	0,01
Wave * [Zelf wetenschapper=nee]	0,03	0,08	0,37	0,71	-0,13	0,19
Wave * [Zelf wetenschapper=ja]	-	-	-	-	-	-
Wave * Wetenschappelijke kennisscore	-0,02	0,01	-1,31	0,19	-0,04	0,01
Wave * aanraking/interesse: krantberichten	-0,07	0,03	-2,58	0,01	-0,13	-0,02
Wave * aanraking/interesse: programma's	-0,02	0,03	-0,83	0,41	-0,08	0,03
Wave * aanraking/interesse: tijdschriften	0,02	0,03	0,60	0,55	-0,04	0,07
Wave * aanraking/interesse: sociale media	0,08	0,02	3,29	0,00	0,03	0,12
Wave * aanraking/interesse: familie/vrienden	-0,01	0,04	-0,23	0,82	-0,08	0,06

Bron: Rathenau Instituut

Bijlage 3: Vragenlijst

In welk jaar bent u geboren?

<< Opties van '1923 of eerder' tot '2011 of later'>>

In welke provincie woont u?

- ☐ Drenthe
- ☐ Flevoland
- ☐ Friesland
- ☐ Gelderland
- ☐ Groningen
- ☐ Limburg
- ☐ Noord-Brabant
- ☐ Noord-Holland
- ☐ Overijssel
- ☐ Utrecht
- ☐ Zeeland
- ☐ Zuid-Holland
- ☐ Saba, Sint-Eustatius, Bonaire
- ☐ Ik woon niet in Nederland

Wat is uw geslacht?

- ☐ Man
- ☐ Vrouw
- ☐ Anders

Wat is de hoogste opleiding die u heeft gevolgd?

- ☐ Geen onderwijs
- ☐ Basisonderwijs
- ☐ Praktijkonderwijs / voortgezet speciaal onderwijs
- ☐ MBO 1 / LBO / VBO / VMBO (kader- en beroepsgerichte leerweg)
- ☐ MAVO / VMBO (theoretisch en gemengde leerweg) / (M)ULO / eerste drie jaar HAVO/VWO
- ☐ MBO 2, 3, 4 / MBO vóór 1998
- ☐ HAVO / VWO / HBS / MMS
- ☐ HBO of universitair propedeuse
- ☐ HBO of universitair bachelor / kandidaats
- ☐ HBO of universitair master / doctoraal / postdoctoraal
- ☐ Weet ik niet / geen opgave

[2011 of later]: Ben je dit jaar al 16 geworden?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Indien ja:

Je gaf aan jonger dan 16 jaar te zijn. Vanwege de wet (de Algemene Verordening Gegevensbescherming, ook wel de GDPR genoemd) mogen we jouw gegevens niet verzamelen zonder toestemming van je ouders. Helaas moeten we daarom nu alweer afscheid van elkaar nemen!

In welke gemeente woont u?

<< Per provincie keuze uit elke gemeente >>

Waar bent u zelf geboren?

- ☐ Nederland
- ☐ Duitsland
- ☐ Polen
- ☐ Oekraïne
- ☐ Ander Europees land
- ☐ Suriname
- ☐ Nederlandse Cariben (Aruba, Curaçao, Sint-Maarten, Bonaire, Sint Eustatius, Saba)
- ☐ Noord-Amerika (VS, Canada)
- ☐ Ander Zuid / Midden-Amerikaans land
- ☐ Turkije
- ☐ Indonesië
- ☐ Syrië
- ☐ Japan
- ☐ Ander Aziatisch land (inclusief, Armenië en Georgië)
- ☐ Marokko
- ☐ Ander Afrikaans land
- ☐ Oceanië
- ☐ Zeg ik liever niet / weet ik niet

Waar is uw moeder geboren?

- ☐ Nederland
- ☐ Duitsland
- ☐ Polen
- ☐ Oekraïne
- ☐ Ander Europees land
- ☐ Suriname
- ☐ Nederlandse Cariben (Aruba, Curaçao, Sint-Maarten, Bonaire, Sint Eustatius, Saba)
- ☐ Noord-Amerika (VS, Canada)
- ☐ Ander Zuid / Midden-Amerikaans land
- ☐ Turkije
- ☐ Indonesië
- ☐ Syrië
- ☐ Japan
- ☐ Ander Aziatisch land (inclusief, Armenië en Georgië)
- ☐ Marokko
- ☐ Ander Afrikaans land
- ☐ Oceanië
- ☐ Zeg ik liever niet / weet ik niet

Waar is uw vader geboren?

- ☐ Nederland
- ☐ Duitsland
- ☐ Polen
- ☐ Oekraïne
- ☐ Ander Europees land
- ☐ Suriname
- ☐ Nederlandse Cariben (Aruba, Curaçao, Sint-Maarten, Bonaire, Sint Eustatius, Saba)
- ☐ Noord-Amerika (VS, Canada)
- ☐ Ander Zuid / Midden-Amerikaans land
- ☐ Turkije
- ☐ Indonesië
- ☐ Syrië
- ☐ Japan
- ☐ Ander Aziatisch land (inclusief, Armenië en Georgië)
- ☐ Marokko
- ☐ Ander Afrikaans land
- ☐ Oceanië
- ☐ Zeg ik liever niet / weet ik niet

Heeft u gestemd bij de laatste Tweede Kamerverkiezingen op 29 oktober 2025?

- ☐ Ja, ik heb gestemd
- ☐ Nee, ik heb **niet** gestemd
- ☐ Nee, ik mocht niet stemmen
- ☐ Dat weet ik niet meer

Op welke politieke partij heeft u gestemd bij de afgelopen Tweede Kamerverkiezingen op 29 oktober 2025?

- ☐ D66
 - ☐ PVV
 - ☐ VVD
 - ☐ GroenLinks-PvdA
 - ☐ CDA
 - ☐ JA21
 - ☐ Forum voor Democratie
 - ☐ BBB
 - ☐ DENK
 - ☐ SGP
 - ☐ Partij voor de Dieren
 - ☐ ChristenUnie
 - ☐ SP
 - ☐ 50PLUS
 - ☐ Volt
 - ☐ Blanco
 - ☐ Dat weet ik niet meer
 - ☐ Een andere partij, namelijk: :
-

Hoe makkelijk of moeilijk kan uw huishouden rondkomen van het totale huishoudinkomen?

- ☐ Zeer moeilijk
- ☐ Moeilijk
- ☐ Eerder moeilijk, dan makkelijk
- ☐ Eerder makkelijk, dan moeilijk
- ☐ Makkelijk
- ☐ Heel makkelijk
- ☐ Weet ik niet / zeg ik liever niet

Heeft u in het afgelopen jaar een belangrijke verandering (positief of negatief) meegemaakt die merkbare gevolgen had voor uw leven of dagelijks functioneren?

U kunt meerdere antwoorden aankruisen.

- ☐ Grote verandering in lichamelijke of mentale gezondheid (uzelf of een naaste)
- ☐ Grote verandering in gezins- of familiesituatie
- ☐ Grote verandering in financiële situatie
- ☐ Grote verandering in studie- of werksituatie (zoals afstuderen, promotie, verlies van baan etc.)
- ☐ Grote verandering in woonsituatie
- ☐ Ander(e) belangrijke gebeurtenis(sen), namelijk :

- ☐ Ik heb **geen** grote verandering meegemaakt

In welke mate waren deze verandering(en) positief of negatief voor uw leven?

[illegible]

Dit waren alle vragen met betrekking tot uw achtergrond, de komende vragen gaan over uw vertrouwen in instituties.

Kunt u aangeven in hoeverre u vertrouwen heeft in onderstaande instituties?

	Geen enkel vertrouwen 1	2	3	4	5	6	7	8	9	Alle vertrouwen 10	Weet ik niet / Geen mening
De televisie	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De kranten	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De vakbonden	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De rechtspraak	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De grote ondernemingen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De Tweede Kamer	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De regering	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De wetenschap	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Is uw vertrouwen in de wetenschap in het afgelopen jaar veranderd?

Mijn vertrouwen in de wetenschap is in het afgelopen jaar....

- ☐ Sterk toegenomen
- ☐ Een beetje toegenomen
- ☐ Niet veranderd
- ☐ Een beetje afgenomen
- ☐ Sterk afgenomen
- ☐ Weet ik niet

Wat is de belangrijkste reden dat uw vertrouwen in het afgelopen jaar is veranderd?

- ☐ Een medische ervaring
 - ☐ Een nieuwe technologie (anders dan AI)
 - ☐ Kunstmatige intelligentie (AI)
 - ☐ Een nieuwsbericht over de wetenschap
 - ☐ Door iets wat een wetenschapper publiek gezegd heeft
 - ☐ Zorgen over nepnieuws of misinformatie
 - ☐ Internationale ontwikkelingen
 - ☐ Door iets wat een politicus over wetenschap gezegd heeft
 - ☐ Door samenwerken met een wetenschapper/wetenschappers
 - ☐ Door iets wat ik over de wetenschap gelezen heb, bijvoorbeeld in een tijdschrift, in de krant, of op sociale media
 - ☐ Anders, namelijk::
-

Vindt u het belangrijk dat uw vertrouwen in de wetenschap wordt vergroot?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Maakt me niet uit
- ☐ Weet ik niet

Indien ja:

Wat is er nodig om uw vertrouwen in de wetenschap te vergroten?

Indien nee:

Kunt u kort omschrijven waarom niet?

Hoeveel vertrouwen heeft u in onderzoek waarbij wetenschappelijke instellingen uit de volgende landen hebben meegewerkt?

	Geen enkel vertrouwen 1	2	3	4	Alle vertrouwen 5	Weet ik niet / geen mening
Nederland	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Een ander land uit de Europese Unie	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De Verenigde Staten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
India	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Rusland	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Japan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
China	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Australië	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Brazilië	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Zuid-Afrika	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Bent u het eens met de volgende stelling?

Het gebruik van kunstmatige intelligentie (AI) in de wetenschap zorgt voor meer wetenschappelijke doorbraken die leiden tot oplossingen voor grote uitdagingen zoals klimaatverandering en ernstige ziekten.

- ☐ Helemaal niet mee eens
- ☐ Niet mee eens
- ☐ Niet eens, maar ook niet oneens
- ☐ Mee eens
- ☐ Helemaal mee eens
- ☐ Weet niet / Geen mening

We willen u vragen om verschillende groepen mensen te beoordelen op een zogenaamde 'gevoelsthermometer'. Welk gevoel heeft u bij de volgende groepen?

Daarbij is 1 = heel koud en negatief en 5 = heel warm en positief.

	Heel koud 1	2	3	4	Heel warm 5	Weet niet / Geen mening
Mensen met veel vertrouwen in de wetenschap	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen met weinig vertrouwen in de wetenschap	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen die zich kritisch uitlaten over wetenschappelijke opvattingen	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Stelt u zich eens voor dat u een gesprek voert met iemand over een wetenschappelijk onderwerp. Die persoon heeft duidelijk andere opvattingen over dat onderwerp dan u.

Zo'n gesprek ga ik

< Liever uit de weg				Graag aan >	
1	2	3	4	5	Weet ik niet
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Met mijn opvattingen over de wetenschap behoor ik in Nederland tot de minderheid.

- ☐ Helemaal niet mee eens
- ☐ Niet mee eens
- ☐ Niet eens, maar ook niet oneens
- ☐ Mee eens
- ☐ Helemaal mee eens
- ☐ Weet niet / Geen mening

Tot slot stellen we u graag nog enkele vragen over de manieren waarop uzelf in aanraking komt met wetenschap of resultaten uit wetenschappelijk onderzoek.

Hoe vaak leest u in de krant berichten over wetenschap?

- ☐ Zeer vaak
- ☐ Geregeld
- ☐ Zelden
- ☐ Nooit

Hoe vaak luistert of kijkt u naar programma's over wetenschap?

Bijvoorbeeld 'universiteit van Nederland', 'Focus', en/of internationale programma's zoals discovery science, en podcasts zoals 'wetenschap vandaag' en 'onbehaarde apen'.

- ☐ Zeer vaak
- ☐ Geregeld
- ☐ Zelden
- ☐ Nooit

Hoe vaak leest u populair wetenschappelijke tijdschriften?

Zoals Kijk, Quest, National Geographic of Geschiedenis Magazine

- ☐ Zeer vaak
- ☐ Geregeld
- ☐ Zelden
- ☐ Nooit

Hoe vaak leest u op sociale media berichten over wetenschap?

Zoals Facebook, WhatsApp, X (voorheen Twitter), YouTube, Instagram, LinkedIn, TikTok

- ☐ Zeer vaak
- ☐ Geregeld
- ☐ Zelden
- ☐ Nooit

Hoe vaak spreekt u met familie of vrienden over wetenschap?

- ☐ Zeer vaak
- ☐ Geregeld
- ☐ Zelden
- ☐ Nooit

De volgende vraag gaat over specifieke wetenschappelijke onderwerpen en bevindingen.

Zijn de volgende stellingen waar of niet waar?

	Waar	Niet waar	Weet ik niet
Het binnenste van de aarde is erg warm	☐	☐	☐
Elektronen zijn kleiner dan atomen	☐	☐	☐
De continenten waarop wij leven bewegen over een tijdsbestek van miljoenen jaren	☐	☐	☐
Mensen zoals wij die nu kennen zijn ontstaan uit vroeger levende diersoorten	☐	☐	☐
De eerste mensen leefden in dezelfde tijd als de dinosaurussen	☐	☐	☐
Antibiotica doden virussen	☐	☐	☐
Lasers ontstaan door het samenbundelen van geluidsgolven	☐	☐	☐
Alle radioactiviteit is door de mens gemaakt	☐	☐	☐

Tot slot: bent u zelf wetenschapper?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Weet ik niet

© Rathenau Instituut 2026

Verveelvoudigen en/of openbaarmaking van (delen van) dit werk voor creatieve, persoonlijke of educatieve doeleinden is toegestaan, mits kopieën niet gemaakt of gebruikt worden voor commerciële doeleinden en onder voorwaarde dat de kopieën de volledige bovenstaande referentie bevatten. In alle andere gevallen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Open access

Het Rathenau Instituut heeft een openaccessbeleid. Rapporten, achtergrondstudies, wetenschappelijke artikelen, software worden vrij beschikbaar gepubliceerd. Onderzoeksgegevens komen beschikbaar met inachtneming van wettelijke bepalingen en ethische normen voor onderzoek over rechten van derden, privacy, en auteursrecht.

Contactgegevens

Anna van Saksenlaan 51
Postbus 95366
2509 CJ Den Haag
070-342 15 42
info@rathenau.nl
www.rathenau.nl

Bestuur van het Rathenau Instituut

Drs. Maria Henneman (voorzitter)
Prof. dr. Noelle Aarts
Prof. dr. Nynke van Dijk
Dr. Laurence Guérin
Dr. Radjesh Manna
Joep Munten MSc
Prof. dr. ir. Behnam Taebi (vicevoorzitter)
Drs. Kees Verhoeven

Secretaris van het bestuur:

Prof. dr. ir. Eefje Cuppen (directeur Rathenau Instituut)

Het Rathenau Instituut stimuleert de publieke en politieke meningsvorming over de maatschappelijke aspecten van wetenschap en technologie. We doen onderzoek en organiseren het debat over wetenschap, innovatie en nieuwe technologieën.